

Lib. V. 83

UWT FRIJE LEAFDE,

TOANIELSTIK

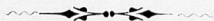
yn Viif Bidrjúwen,

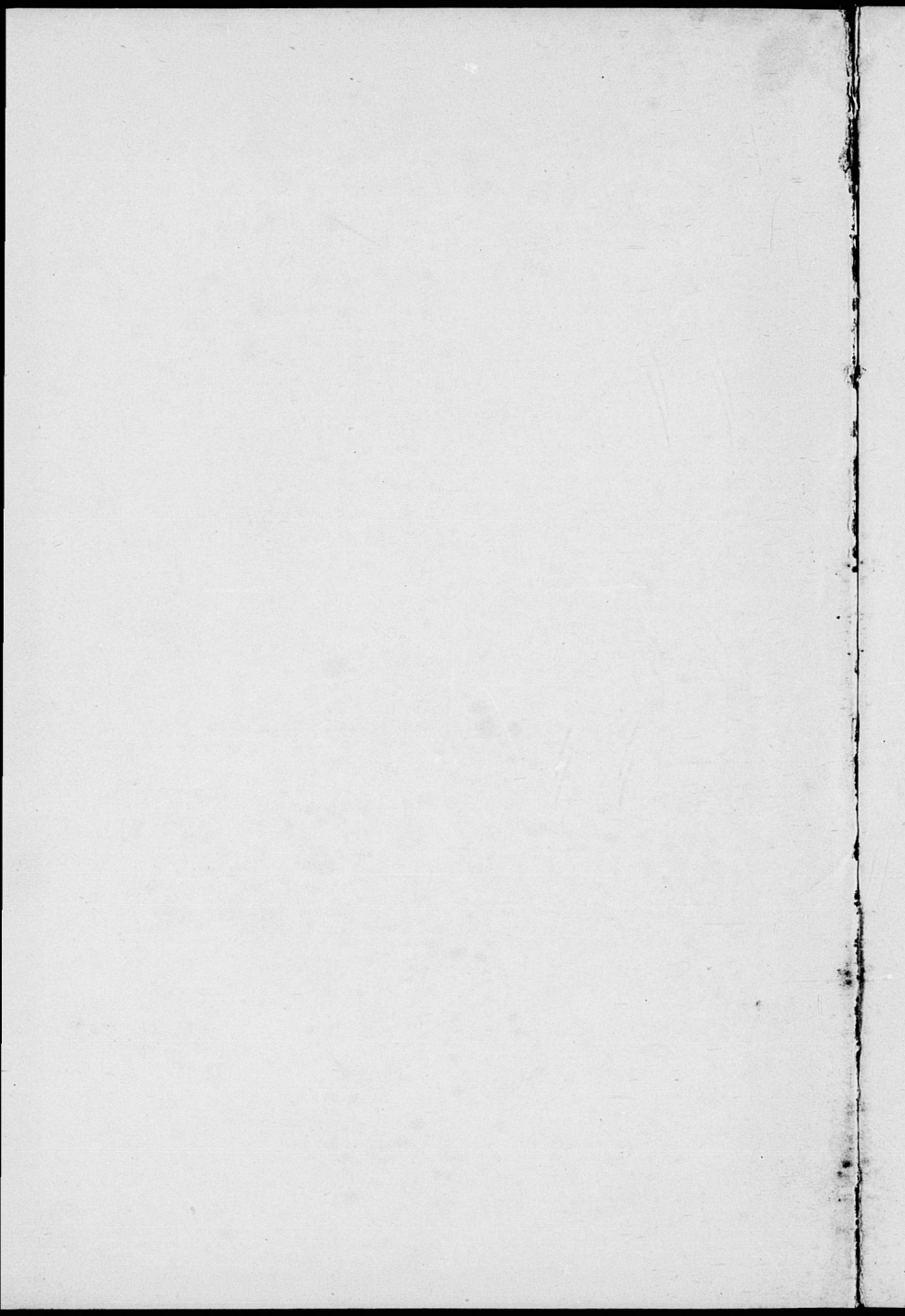
TROCH

S. VALKEMA

FEN

*** WIRDUM. ***

PERSOANEN :

DRAAISMA, in great keapman.
Frou DRAAISMA, syn wiif.
WILLEM, } soanen fen Draaisma.
PETRUS, }
Dokter DE WALLA.
PETRONELLA, syn dochter.
Dominé STEDAM.
BETTJE, faem bij Draaisma.
BOUKE, arbeider.
JETSKE, syn wiif.

Het stik spilet op in great doarp.

1ste Bidrjuw keamer bij Draaisma.
2de » » » »
3de » Arbeiderskaemer bij Bouke.
4de » Kaemer bij Petrus en Petronella.
5de » keamer bij Willem en Bettje.
4de Bidrjuw fjouwer jier letter as het tredde.
5de » fjouwer jier letter as het fjirde.

EARSTE BIDRJUW.

in wenkeamer bij Draaisma.

(Willem rint ien praktisätie it toaniel op en del; Betje komt op, knap fjorklaid en seit glimkjende:)

Minhear Willem! sa al in tinsen ien de iere moarn. Sil er wer ien it fel oer de nekke helle wirde?

Willem:

Betsje! in minhear bin ik net mear foar jou, dat wiet je wol; alteast der haw ik wol bliken fan jou. En immen it fel oer de nekke te heljen, sa 't men wol is seit, is foar mij gjin oannimlik wirk, *der* tocht ik just *net* oer.

Betsje:

't Soe mij ek net meifalle, as dat ien fan jou leafste besigheden wie!

Willem:

Dan is er wis wol wat, dat ik leafer doch. 'k Lit graag die smoarge baantjes oan de leafhebbers oer.

Betsje:

Of, it ken weaze, dat de sprekker justerjoun het eale ien jou hert, sa troffen hat, dat er oer neipraktiseare wirdt. En dan freegje ik wol forjiffenis foar mien fjorkeardt oardiel.

Willem:

't Is de earste kear net, dat ik troffen bin, en djip meilijen fiel, oer al het fjoarkearde dat de samenlibbing uws sjenlit, en neitink oer de stieffesthaldenheid fan de machthebbers, die willekeurige al dat onrjucht bestindigje. Seagen jou mij wolligt noch faor san hûchelaar oan, dat de fieling toar it eale ien in minske op it fjoarhudde hert oustjitte?

Betsje (*glimkjende*.)

Ei né, dat just net, 'k wist wol better. Mar sis mij, hoe hat jou jisterjoun de sprekker voldien, en foaral oer het onderwerp »de godsdienst der alde volken.« 't Kaem oars net ien de riekeljúskraeme te pas.

Willem:

Jou wol sisse, dat de godstjinst die uws soarte fan minsken nog de hân boppe de hölle hald, en har iene skrep set, foar 't behald foar disse ienrjuchting der maetskappij, troch de sprekker justerjoun aerdig oan de kant truwn waer.

Bettje:

As het forheffende bield fan de Chrisna der Indiërs ek het bield fan de Christus besjutte mat, dat uws foarhalden wirdt, dan had de priesterskare him al frij wat fan sien forhéven standpunt outommelje litten en ien de measte dingen in oprjuchte farizeër fan him makke, tenminste de ienrjuchting fan sien tsjinst is sa.

Willem:

Dat wie it just wer ik oer tocht, doe jou hjir ienkwamen, en mij ien mien tinsen stoarden.

Bettje:

Nou, dat is frij folle better, dan oer in oar sien ongeluk te praktisaerjen, om dat te beforderjen.

Willem:

Stjit de wittenskap sjenwirsch op in heege trep, de Indiërs, Persen, Egyptenaren en mear fan die alde volken har geskiedenis wiest het uwt, dat bij har in great foastellingfoarmogen ien har breinkas húwsde, fier boppe het begriep noch fan hoenderd túsenden uwt uws tied.

Bettje:

Men kin wol poer wirdde, dat noch ien *disse* tied

de breafraeg de minsken de holle op hol bringt, en wij noch altied ien san moeras, ien dat leage omwrotte matte, dat hij uws sa treffend sketste.

Willem:

Ja, fanke, derfoar rest in swiere foarantwirding op de skouders fan de zieleherders, die hienen al-teast de macht, om mear foarljochting oender de minsken te bringen, en har konsjinsje mat oer 't algemien, as inket sa swart weaze, dat sij har net skamje de wrald, om har eigen positie, bljouwe te litten, wat sij is.

Bettje:

Mar ek op jimme skouders rest noch in gewichtig poasje as oarzaak fan al it lijen dat er lit wirdt. Jim hawwe noch niks te kleijen, mar uws en uws gelieken, falt het dûbel swier oppe skouders.

Willem:

Breagebrek hawwe wij net, mar as ien uws hert ek de stimme fan rjucht werklikt, en wij die stimme tot swijen bringe *matte*, om uws standpunt iene maatskappij net te verliezen, dan gjit uws paadje ek net oer rozen.

Bettje:

Dan ropt die stim wis nog net lûd, want de herten binne nog sa kald as stien. Mei bij jim ek alles gjin wille weaze, de kalde amme der earmoed, komt jim net oan de kalde klean.

Willem:

Elk mient op sien paad de measte dwoanen te fienen.

Bettje:

Ja, mar folle rieken fiene dwoanen, wer in earme noch in roaske sjocht.

Willem:

Wol möglik, mar lit uws nou oer wat oars prate.

Bettje:

Dat kin wol, en dat is?

Willem:

Dat ik justerjoen oppe forgearlinge west haw, sil mien alde lju wol gau te wieten komme, en dan stjit er wer in onwear op.

Bettje:

Die 't rjuchte foar mient te hawwen, tsjit ek as man for sien beginsel.

Willem:

Ik lit mij ek derom net fan 't stik bringe. 'k Haw de jongenskoan uwt tein en 'k sil dwaan wat ien mien eag, pligt is.

Bettje:

Dat mei 'k hjerre, dat is mannetael.

Willem (*komt neijer bij ha.*)

Wol nou, skink mij dan ek jou foartrouwen, werom ik sa faak oansiek dien haw.

Bettje:

Hark is Willem, dat ik jou graag lije mei, hoew ik net te sissen, dat haw jou fest wol foarnomd, mar mien fortrouwen as faam te skinken, oan in feint die ien stan fier boppe mei stjit, bin 'k net sa weasig mei. Ik haw ien mien jonkheid in opfieding hawn, liek as jouwes. Dat ik mien alden, al jong forlieze moast, wie in slag foar mij, en te mear, der de saken sa stienen, dat sij mij gjin jild nei lieten, en ik uwt need bij in oar sjinje mat. Hoe mij dat voldocht, hoew ik jou net te sissen, te mear der mien hert noch al wat heech sit, troch dat ik wat mear oenderfiening haw as mannig stjintfaam ien mien plak. En ik mat jou earlik bekinne, dat ik aan distied oan jou oprjuchtens, sijn oer mij, twifele haw, omdat ik miende dat it jou te min wie, om nei folksforgearingen ta te gean. Derom die het mij jus-

terjoen goed, dat ik jou seag, en is mien wantrouwen, deromtrent foarbij. Mar jonge, tink er om, dat it mei leafde allinne tjinwirsch net te winnen is.

• Willem:

Mat dat net de earste fjorwaerde wêze om 't geluk te forkrijen?

Bettje:

Ja, dat wiet ik wol.

Willem:

Welnou, as jou de oertûging hawwe, dat ik *mien*, *wat* ik sis, is het dan *noch* net goedernoch?

Bettje:

Hark ris! mannich jong onskuldig famke, ljouwde graag wat in rieke graaf, jonker of keapmanssoantje har ien it ear fluwsterde ljouwde ien har oenskuld, wat die foarname skurk hûgelde, en bij 't eindje beslût oenderfoen sij de wrange fruchten fan har goedhertigheid en onskuld. En uws greate rjuchtersklik laket dat stumper uwt, as sij mient, dat het rjucht oan har side stjit, om die adelyke skurk oan sien belofte te herinnerjen. Sjoch Willem, sa onnoasel bin ik net.

Willem (*forherd*):

Soen jou mij ta sa iets ien steat achtsje?

Bettje:

O né. [Mar ik mei 't jou wol te foaren halde!

Willem:

Ja fjoarbielden binne er genoch fan.

Bettje:

Er is mear! As jou alders de foarstandhalding fornimme, as dat jou 't har sisse wer ien wij tot elkoar steane, dan sille sij net neilitte, om mij op in gemiene namme te bringen, en wird ik as in doeme

hoen fjoart jage. En wiet jou wat praatsje dat sij dan iene wrald stjoere? Dat sij san gemiene slet net iene huws hawwe wolle, die har jonge forliet ta alles wat gemien is, dan haw ik jou de kop op hol makke, bin jou, troch mei, socialist wirdden, om ien gemiene foarstandhaling mei mij te kommen en dan mat jou dûbel fest iene skoan stean, om die praetjes te fordragen, en de holle op te stekken.

Willem:

Jou hawwe al gjin beste tinkbeelden fan mien alden.

Bettje:

Werom soenen *sij* better weaze as de hele massa? En sels wiet jou, wat karakter as jou broer hat, die soe sien best ek dwaen.

Willem:

Sa min kin ik net oer har tinke, het binne altyd mien alden!

Bettje:

Foar it bewarjen fan har namme hawwe sij, sa 't hjit, alles foar oer, en der is *jou* namme mei ien begrepen. En as om die te bewarjen, in sljocht wei tsjinstfaam gemien makke wirdde mat, wat kin har dat skele, en de minsken ljouwe *har* better as mij, en foaral de greate lju.

Willem:

Jou tinke wat al te iensidig oer dat folk.

Bettje:

't Ken wol weaze! 't Is net, dat jou alders, *derom* karakterloas binne, 't is mear in swakte fan karakter. Zij hawwe er skea fan, dat sij de algemiene miening trotsearje, skea, wolligt ien 't bedrjuw, en de sageneamde achting en stan gjit der mei forlern. Minske weaze wolle en bljouwe besjut wat ien disse tied. Hienen jou net de moed er foar en dwasten jou net te stean, foar dat jinge de plicht as man fan

karakter jou foarskrouwt, dan koe ik gjin achting foar jou hawwe, en koe fan uws leafde nichts komme.

Wille m :

Mij tinkt, de tsjien geboden wirdde mij goed foarhalden, en sil mien taak net gemaklik wirdde.

Bettje :

Hienen jou nei de hân fan in rieke keapmansdochter tinge, dan wie jou positie frij wat gemakliker as nou, en ik fortrouw jou kinne wol in goede partij dwaen.

Wille m :

Wat swirder stried, wat roemriker oerwinning.

Bettje :

Mar san oerwinning bringt jou ien 't *earst* al feast gjin roem mei, te minsten net foar 't eag der minsken, en freget in great diel fan 't jinge dat jou oars genot oanbringe koe.

Wille m :

Is dan oprjuchtens en eerlijkheid fan bedoeling mei goud te keap? Nê, tûsenkear né. De leafde, de oprjuchte genegenheid foar elkoar fient, de saligheit alligt better plak ien de arbeidersshutte dan ien 't keningspaleis.

Bettje :

Ik sil ien 't fortrouwen oannimme, dat, wat jou mij biede wolle, echte waer is. Mei moaie wurden had mannich jong famke har ien 't net fange litten, sa 'k nies sei, mar min skonken steane wat stiever iene least, troch meardere oenderfiening.

Wille m :

O, koe 'k mien hert iepenlisse en jou sjen litte, wat ik sisse wol, dan soe 't mien lok folmeitse kinne.

Bettje :

Sis mar, dat dan het lijen just begjinne sil.

Willem (*krijt Bettje bij de han beet*):

Mar Bet, as ik jou beloof, dat ik mien best dwaan sil, om dat te dwaan, werop jou oanspraak hawwe, earlik en trou je leaf te hawwen, en as er al is in donker wolkje opdûkt, twifelje dan net dat dit in ûting fan mien karakter weaze sil. De stried sil swier wirdde, mar ik foartrou dat de innerlike leafde fan mien fanke de kreft mij jaan sil om testrieden, en druk mei disse feste oertûging de han ien mien-nes, as blik dat, wij elkoar beloove, wat de pligt gebiedt te dwaen.

Bettje:

De stap is foar jou great, ik twifelje net mear oan de oprjuchtens fan jou wirdde, en de tied sil wol gau oanbrekke, dat jou toane kinne wat de mûle nou sein had.

Willem (*lit de han wer los*):

Ik sil jou bliken der fan jaan, dat swar ik.

Bettje:

Net, dat jou jild en goed, dat jou wollicht ienkear te wachtsjen hawwe, mij iene eagen blinkt en mien hert sprekt foar die kalde afgod der minsken, mar de achting die ik foar jou opvatte, doe 'k jou kennen learde, die nog greater wirdde is, nou 'k jou ken, en, die ik nog haw, sil de groen weaze fan de leafde, die uws forbiene sil. Hjir is mien han Willem. (*sj stekt har han Willem ta, die disse fest ien sienes hald.*) Folle stjoarmen sille noch oer uws hol-
len hinne waaije, foar wij uws doel berikt hawwe, wat jou dogge, sil mij goêd weaze, ik sil jou folgje wer uws wei rint . . . mar ek djip sil mien forachting jou treffe as jou ontrouw wirdde, oan, wat jou mij in disse stoun beloofd, ja sward hawwe. Tink er om, dat de ear fan in earm fanke, as ik, bij jou heecher stean mat, as de iedske riekdom en genot om jou hinne, jou jaan kinne, en wer ien jou, soender mij, oars deele koenen.

(E'r wirdt troch de skermen troch frou Draaisma roppen fan Betje! Betje!! Zij skrikt en rint hîrd fan 't toaniel.)

Willem:

Dat sil in swiere kamp wirdde, mar mei 't eag fan Kolumbus, oan 't strân, ken 't sisse, dat ginds in wereld van geluk leit, sil mij moed en kreft jaan, en mei de wil onwrikbaar fest op 't doel dat men nei jaget, sil ik net rêste foar de oerwinning mienes is, of... de dea min eag slût. Altied sil dat iepen eag fan mien fanke mij ta roppe, had moed Willem, noch is 't wit net birekt.

Petrus *(komt gniskjende wei op en seit)*:

Is Willem oan 't repetaeren wat er justerjoun oppe forgearinge hjet had. Broer socialist. *(Hij laket.)*

Willem:

Dat manlju mei de rimpels fan djippe libbenserfaring oppe foarholle, om het beginsel fan minskeleafde, dat wij forsteane, spottend laitsje, docht uws as socialisten *zeer*, mar as wij die spot hjerre matte fan jonge, die har libben noch forsjinje matte, der sij *nou* al 'prat op binne, dan winskje wij har betterskip en lette er net op.

Petrus *(spitich)*:

Dou sist meitied ek noch wol is in sprekker wirdde.

Willem:

Past mij better dan as fiene domnij tsjinst te dwaan.

Petrus:

Heeche wirdden broeke jimme, der jim sels weinig fan begriep. Praat mij net fan it zoodsje dat oender jimme banieren rent, de measten binne te lui om mei arbeidsjen de kost forsjinjen te wollen, en miene dat mei it socialisme, te brette doawen har iene mûle fleane scille.

Willem:

Bij alle partijen, die er foar en nei bestien hawwe, of nog besteane, om de minsken, sa 't hjit, better te meitsjen, spile meastentieds de godsjinst de earste fioele, en waar oan de minsken, bij pligtsbetrachting nei har oardiel, in lean, *nei* har dea, tasein, dat sy grif kriegen, mar wer gjin minske wat fan begriep, doch er freeslik optromje soe, as sij har best net dienen; en toch wienen bij it folle skom mar in inkele goudkearreltjes te fienen, die uwtblonken. En hoe soe uws partij, die op har eigen kreften, *soender* hulp fan boppen, bouwe wol, en die it geluk van allegjerre op 't eag had, hjir op ierde, ien san koarte tiid fan bestean, alles goud weare? Smaal er mar op safolle astou woste, het lit mij kald.

Petrus:

As ik goed hjert en sjoen haw, hopest dou ek op in lean fjoar dien dieden, as komt het net fen boppen.

Willem (*sjocht him forheard oan*):

Dat sil *mien* zaak weaze, en hoef ik dij gjin ienlichtingen fan te jaan.

Petrus:

Mar heit sil er wol in skoattelsje fjoarstrieke heitte!

Willem:

Lit de man sien best dwaan. Ik bin en wol frij ien mien dwaan en litten weaze, oer san zaak. As hij derien baas waeze wol, dan sil dat sien libbensgenot wollicht net formearderje.

Petrus:

Neat is jim heilig, sels jim alders net. Oeral en altied stichtsje jim oentevredenheid en foarol oender de arbeidersklasse, die jim sels wol wiette dat sij nea de gelieken wirdde kenne fan de heagere stannen.

Willem:

Mei stannen, sa 't sij nou besteane, hawwe wij de

gek, en as de arbeiders mei har ellendig bestean, dat sij slite, noch tefreden weaze matte, dan wie 't wol fan belang dat die *dat* fan har hawwe wolle, sels is in winter hjealjier ien har plak staptten.

Petrus:

Mei het skellen, roppen en rasen fan jim wird-fierders, wol jim uws maatskappij oubrekke, en tot opbouwing hawwe jim, tot nog ta, gjin forstân, en sa bringe jim ien mannich huwshalding twist, twadracht en earmoed.

Willem:

Dy net mei de tiedgeast libje kenne, en miene dat sij allinne foar har sels te swjorgen hawwe, dat ien 't forgearjen fan skatten, het heechste libbensdoel hûset, koestert gjin fieling for 't lot fan sien even-minske, en kin de bouworde fan uws nije maatskappij net begripe; sient ien de gelieke rjuchten ten eltse minske die arbeitet tot ienstandhalding en genieten fan 't geheel, slechts oubrekking fan het *bestearde genot* fan har sels.

Petrus:

'k Wol mien tied net mei onzinnige praatjes for-luiterje. Ik hoop dat stou noch tot soender gedachten komme meitste, en uws alde lju gjin skande oandochste.

Willem:

Mien libben sil har net ta skande strekke, der kinst op rekkenje. Pas mar op dien eigen. 'k Mat noadich oan it wirk, en dermei basta. (*Aof.*)

Petrus (*gniskjende*):

Betterskip, broer!

Willem (*ien 't foartgean*):

Dat mei 'k dij wol tawinskje. (*Oaf.*)

Petrus:

Goed dat 'k wiet dat hij jisterjoun oppe forgear-

ringe west hat. Wij hienen er al sjoarg foar dat hij er binne gean soe. Ik sil mien alden er mei ien kennis stelle. (*Hij sjocht troch de doar.*) Kom, de ald man komt er krekt oan.

(*Draaisma, ien 't swart, komt op, mei in pear wissels iene hannen.*)

Petrus:

Just fan pas, heit, ik soe nei jou ta.

Draaisma:

Wel hoe is 't justerjoen ouroen?

Petrus:

Ik kuijere, sa wij ouspritsen wienen, om healwei sannen nei de herberge ta, wer dat zoodje bijenoar komme soe, en jawol! Het doarre net lang, der kaem Willem al oan en foart dernei uws faam Bet.

Draaisma:

't Wie krekt de frij joen fan uws faem, en wij hienen er net om tocht, dat die sprekker komme scoe, oars hie sij er *net* komt.

Petrus:

Mem mat er ien 't fervolg wat om tinke.

Draaisma (*mei in sucht*):

Zoo, wie hij er al?

Petrus:

'k Haw iene doar efkes barke, omdat ik foar fest wite woe dat Willem er wie, mar bin gau wer foartroen. Het wie der al wer 't alde, skelle en rase gjin gebrek.

Draaisma:

Dou hiest doch wat bljuwe matten, alligt hiest inkle wurden opfongen, die wij letter sijn him broeke koenen. Mar och, wij wete ommers ek *te* goed wat er op san forgearringe uwtkraeme wirdt.

Petrus:

'k Bin doe skean oer iene sociteit oan kaartjen gongen, sa lang dat het tied fan slûten waer, en het rommeltje oppakke moast. Willem en uws faem kuijeren deftig tegjerre nei huws.

Draaisma (*forheard*):

Willem mei Bet? Hoe let wie dat?

Petrus:

Om alf ûre. 'k Haw doe mien maten noch effentjes opsocht, en bin efkes letter ek nei huws gien.

Draaisma (*mei in sucht*):

Ik hie er al soarg foar, dat hij er hinne woe, hij wie sa hastig mei sien wirk.

Petrus:

En disse moarn stie minhear deftig te praten mei Bet, doe sij de keamer opredde, en haw der bij de doar in belangrik petear ouwharke, net folle goeds, dat kin 'k jou sisse.

Draaisma:

Dat forfloekte skorremorrie bringt Willem de holle alhiel op hol. Dat kanailje! Werom had uws re-gearing, doe de earste de kop opstiek, him dadlik net in kûgel ien sien barkas jage, dan soe de twadde him er wol foar wachte hawwe.

Petrus:

Né, 't hie better west, dat zij de earste ophinge hiene ien de heechste beam, en net jedder lossnien, as de twadde him er foar uwtjoen hie, dan soe die him er wol foar wachte hawwe, en hie wollicht de earste nog bingelje.

Draaisma:

De boel meijenoar déle, en sels het greatste part nei har klauwe, en dan in lui lekker libben te lissen, dat is har doel. Né! der foar had uws leaven

Hear, de ierde net joen, die foar arbeidsjen bestimd binne, kinne net foar master opslaen.

Petrus:

De regearing mat mar oppasse, dat sij koart oanboen bliuwe, lit har de fleispanne rûke, wij sille het wol oppeuselje.

Draaisma:

Dat Willem mar net litte wol, om mei dat folk zich te bemoaijen, dat docht mij tige sear, jin hele goede namme, gooit hij er mei te grabbel.

Petrus:

Ja, en wat ik disse moarn ouharke, mat er nog bij komme.

Draaisma:

Wat dan?

Petrus:

Wel hij had, mei sien dwaesse begriepen, ek nog sien sin op uws faam set.

Draaisma (*Skodholjend*):

Ei kom, dat siste wol verkeard forstien hawwe. Willem mei uws faem? Dat sit net ien him.

Petrus:

Né, 'k had wol goed fatte, omdat ik er fremd sijn opharke.

Draaisma:

Och, dat folk is ta alles ien steat, en mei in zedigheidsstronie, skamje sij har net om alles te bedrjûwen wat gemien is, mar dat Willem ek noch mei dat Jan Hagel omslaan wol, dat ljûw ik net.

Petrus:

Heit moast de innige leafdesforklaeringe, disse moarn mar is oanhjert hawwe.

Draaisma:

Ei kom, wat mei har om kwinkeliere. Ei nou, dat kin sa folle kwea net, der is er nog jong foar, en oan san tsjinstfaem is net folle te bedjerren.

Petrus:

Heit mei 't ljouwe as net, mar *wier is 't*, dat sij elkoar fanne moarn trouw sward hawwe.

Draaisma (*brimstich*):

Nou, der sil ik dan te minsten in skoateltsje toar strieke.

Petrus:

Ja wis! Mar hoe?

Draaisma:

Der komt mien frou ek just oan, die sil er ek wol rie op witte.

Frou Draaisma (*komt op en seit*):

Wer hawwe jimme it sa drok oer?

Draaisma (*spitich gniskjende*):

Petrus had fanne moarn outharke, dat Willem him oan uws faam forslingerje wol.

Petrus:

Ik sil het jimme fortelle. Bet wie oan 't keamer-opredde. Willem praate earst mei har oer de sprekker fan justerjoen, en doe kaem eindlik de aap uwt de mouwe, en forkleare Willem oan Bet, ho smoarlik forliefd hij op har wie. Bettje skiende dat earst net te fortrouwen, en sei him noch al het ien en oar fan belang, mar 't eintje beslút wie, dat sij sien hân oannaam, en dat sil dan nou fan sels hawwe.

Frou Draaisma:

Der hawwe wij 't al. Ik hie er al wat fan fornomt dat er sok spul wat geande wie, mar 'k woe 't sa net hawwe. Hoe komt hij er bij! Oan in tsjinst-

faam ! san gemiene tsjinstfaam, 't is as sien holle him maalt.

Petrus:

Moglik had *sij* him, mei die malle begriepen, de kop oppe rin brocht, wa wiet het.

Draaisma (*earnstig*):

Der sil wol net folle fan komme. Mar wij matte toch middels berame om it te kear te gean. Wat soe 't beste weaze?

Frou Draaisma:

De faam uwt de tsjinst stjoere! Soe min har seis wieke boppe har lean jaan matte. Om in reden te fienen, har soender jild foart te stjoeren sil wol net lukke, want op har wirk falt neat oan te merken, ja, 'k mat sisse, 'k kin net gou better faam krije.

Petrus:

En dat soe uws goede namme te folle in opspraak bringe, want het sil wol ien 't eag fallen weaze, dat Willem, mar ek Bet op die vorgearringe west had en dat dit uws net oanstjit. Der soe min wolligt it fienen uwt soege, dat het *derom* wie, en mannich gestjinstige geast knoapet er gau wat oars oan fest.

Frou Draaisma (*skodhollet*):

Né, dat ken net.

Draaisma:

Het sil 't best wol weaze, dat ik Willem kwanswies bij mien handelsfrjeunen is roen stjûr, om kennis te meitsen, en ek is bij mien klanten lans. Tagelik skrûw ik mien broer, dat die Willem in pear wiken uwt fan huws noeget, dan kin hij meienoar in fjour of viif wieke fan huws, wij sille het thuws wol redde. Wij kenne dan sjen, dat wy de faem kwiet wirdde op de iene of oare manier, *hoe* dat sille wij is sjen, en dan sil sien hjitte leafde wol wat bekwolje.

Frou Draaisma:

Dan mei jim dat wol goed oerlisse, want Willem lit him net maklik omme tûn liede, der kin ik him te goed foar.

Draaisma:

Ja, mar ik bin sien heit, en haw toch ek rjuchten op him, die hij folgje *mat*.

Petrus:

Wat jouwe de socialen om rjuchten? Want op har earlikheid en rjucht, drjûwe sij troch, as sille sij har ek in jier ien 't tichthuws opslûte litte.

Draaisma:

Mar Willem mat ek witte, dat het tsjinstwirsch gjin jild reint, en as ik him soender bûwsjild op strjitte stjûr, sil er ek wol liets man wirrde. Soender mij, binne sien fingers koart.

Petrus:

Het soe mij meifalle, ~~sij~~ stean foar in bietsje net.

Draaisma:

Nou, hoe liket jim mien foarstel ta?

Frou Draaisma:

Freegje leafer, hoe sil jou it him ûwtlisse, dat hij er net efter komt.

Draaisma:

Dat is mien saak. 'k Haw sa folle lju oender de eagen sjoen, ik sil sienes ek noch wol fordrage. 'k Lit mij noch net troch in sociaal uwt it sté trjûwe! Né, derta stean mien fjoatsoalen te steawich oppe groen.

Frou Draaisma:

Och! och! men belibbet al wat!

Draaisma:

Kom, ik sil dadlik mien broer mar skrjûwe. (*Oaf.*)

Frou Draaisma:

Doe 't jimme liets wienen, haw 'k faak winske jim great te sjen, omdat men dan wat minder noed en soarg hawwe soe, mar nea hie 'k *doe* tocht, dat dan just het lijen begjinne soe. Wat hat men in noed en soarg om jim great te krijen, en is men ienkear sa fier, dan is ontank het lean foar jins op-offring.

Petrus:

Ja, mem, dat gjit sa, ontank is 't lean fanne wrald, en foaral sjocht men dat bij sok folk, dat de besteande woldieden sa minachtet.

Frou Draaisma:

Is Willem oppe forkearde wei, en dat docht mij tige sear, ik hoapje toch, dat ik oan dij wat mear genot belibje mei.

Petrus:

Der hoeve jou gjin noed mei te hawwen, as Petronella en ik ienkear forboun binne, dan sille wij forgoedsje, wat jou troch Willem ontbeare matte.

Frou Draaisma:

Dat hoapje ik.

Petrus:

Ik ljou dat ik derien in goede keuze dien haw. Dokter sit er tige waarm bij, *net* minder as wij, en sij sil wis foar mem in goede skoandochter wirdde, der mem in hoopen oanhald oan hawwe kin.

Frou Draaisma:

As Willem socialist is, och dat is noch sa slim net, die wei gjit het ienkear moglik doch allicht op, as 't volk wiezer wirdt, mar oan san faam, san sljuchtwei tsjinstfaam, him te forslingerjen, dat hie 'k net tinke doarren.

Petrus:

Sij miene mar dat alles bijenoar past, die mar fan har geloove binne.

Frou Draaisma:

't Is wier, sij is in flink frommes. Wat zij ter hân nimt, ken sij sa goed as ien, en op har wud kin men fortrouwe, en sij is sa earlik as goud, mar 't is gjin stân; 't is gjin stân! (*mei in suchte.*)

Petrus:

Mem kin wol *miene*, dat sij earlik is, mar sij gjit oer alles, wat de keuken aanbelangt, en sa grif bin ik er nog net fan oertûge.

Frou Draaisma:

Hark ris, as men gjin reden om te twifelen had, dan mei min it net sisse.

Petrus:

Wat tocht jou, as sokke fammen er wat om jouwe, om jou wat te ontfiekmanjen! Hald har der mar net te goed foar.

Frou Draaisma:

As ik it sels net oenderfien, dan ljou ik it net.

Petrus:

'k Hoapje, dat ik mem it noch is toane kin.

Frou Draaisma:

Der komme heit en Willem oan, lit uws hjir nou wei gean. As er hirdde wirdden falle, dan is 't better dat sij te gjerre binne.

Petrus:

Sa mem 't forkiest. Mar 't wie wol noadig dat ik heit wat slipe, want sij litte har net maklik uwt het sael lichtte. (*Sij steane op.*)

Frou Draaisma:

't Is mar better fan net. Het mocht oars is kwae bloed tusken jimme sette, troch de iene of oare uwt-fal, en koe dertroch onnoadig het libben forbitterje. (*Beide oaf.*)

Willem en Draaisma (*komme pratende wei op.*)

Draaisma:

Ja, sjoch jou, dan moasten jou earst nei Grins en besiekje der het hûws Oppenheim, Carder en van Delden, derwei nei Appingadam, nei Satorius, dan oer Wienschoten, Assen, Meppel, Zutphen, Arnhem, Utrecht en Rotterdam, en sjen ek is te Gouda, hoe het mei dy pieperrommel sit, dan den Haag, Leiden, Haarlem, en dan op 't least Amsterdam. 'k Haw mien broer skrûn dat jou komme en die soe 't wakker nei 't sin waeze. Dus der bljûwe jou mar in wieke, fjirtsien dagen, nei dat het jou befalt. 't Is wol is goed dat der is ien fan jimme hinne reisget. Sij hawwe gjin bern, en sitte er tige bij. Sjoch de fjreun-schip moatte wij oenderhalde, as sij ienkear wei reisgen, dan wiet men nea net hoe 't kin. As jim is erfge-naem waren, dat soe in loekje weaze.

Willem:

Mar heit, sis mij, hoe is dat nou sa hommels op-komt, dat ik op reis mat? Is dat *allinne*, sa jou sisse, om saken, of skûlet er wat oars efter?

Draaisma:

Hoe soe er oars wat efter sitte? Wij dogge sa 't jou witte, ien al die plakken, die ik opneamde, saken en dan mei men nou en dan san roete wol is dwaen, dan komt en bliwt men oppe hichte, en knopet al-licht wer oare kennismaking oan.

Willem:

En *treft* het nou, dat ik er just op uwt mat?

Draaisma:

Treffe? Wat sil ik sisse! Dou biste de aldste, het komt dij ta.

Willem:

Dat kin wol weaze, mar as er oars ien nei bûwten mat, om de iene of oare saak, dan is dat meast broer Petrus sien baantje.

Draaisma:

Och! wat sil ik sisse, dat treft mogelijk sa wol is.

Willem:

't Is noch mar koart lien, doe hat hij nei Amsterdam ta west, en is in pear nachten uwtbluwn; as het noadig is om omke te besiekjen, dan wie hij doe ien de gelegenheit, mar doe haw ik er gjin praat fen hjert, ja, hij hat er sels net ienris oansjoen.

Draaisma:

Dat haw ik letter ek al tocht, dat hie doe ek best kent, dan hie er jim beide sjoen.

Willem:

Ik kin mij ek net begriepe, wat belang as er bij is, om nou te reisgjen, nou de drokte fan de handel oankomt, en ik tochte noadig thuws bljûwe te matten.

Draaisma:

Dou bist noch jong en sa goed net mei de saken oppe hichte as ik, dat sil *ik* toch better wiete, tink ik. Tonei sil het dij wol dudlikker wirdde.

Willem:

Dat ken wol weaze, doch mij tinkt, er is nog volstrekt gjin haast bij. Ik haw er weinig mei op; lit Petrus dan mar op reis gean, dan bljûw ik thuws.

Draaisma:

Né! né! dat ken net. Wat soenen de hearren sisse, der wij saken mei dogge, dat ik de jongste foatriek, nè, dat ken net, dou mast op reis.

Willem:

Ik freegje noch is op de man ou, is 't noadig dat *ik* op reis mat.

Draaisma (*lilk*)

Ja! wat oars?

Willem:

As het werklik het geval wier, dat uws saak het foreasket, dan soe 'k gean, mar ik lit mij net omme tûn liede.

Draaisma:

Wie docht dat?

Willem:

Dat sil ik jou sisse. As ik nei uws forgearringen tagean, dan wirdt mij gewoanlik san speurhoan efternei stjûrt, dan mat Petrus oppasse wer ik hinne gean en wanneer ik thuws kom. Dat forfeelt mij. Op uws kantoar kin jou mij wirk jaan, wat jou forkieze, en 'k sil mien pligt dwaen, mar ien *mien* tied, forkies *ik* te dwaen wat ik wol, omdat dit gjin ien oangjit.

Draaisma:

Zoo, sit hem der de knoop!

Willem:

Ja, en nou wird ik allicht foar onnoasel genoch halden, om net te begripen, *werom* ik nou fan huws mat.

Draaisma (*lilk wei.*)

En werom tochst stou dan?

Willem:

As jou in hoen mij efternei stjûre, dan mat hij net sa gau blaffe, as fanne moarn.

Draaisma:

Wie stjoert in hoen dij efternei? Sokke praatjes wol ik net fan dij hjerre.

Willem:

Wel nou, dan sil ik mij dûdliker uwtdrukke. Sa

't jou wiete bin ik socialist, en wat jou en Petrus der ek tsjin ien te bringen hawwe, wat jim dogge om mij van dat tinkbiel'd ou te bringen, 't sil jim neat bate. De forachting fan jimme stân haw ik mij dermei op de hals helle, de heit en mem sille har skamje oer har soan sa 't hjit. Het sil mij net oubringe fan 't heilge reine idee, dat mien meinsken ek mien brurren weaze kinne, as hawwe sij ek gjin heale sint oppe wrald.

Draaisma:

Der haw ik least genoch fan en mat ik mij skamje, so as stou seiste oer mien eigen bern. Dou bist noch sa ald net, en sist letter moglik wol ta better iensicht komme, want as ik mien hân tebek lûk, sist dou de wrald fan in oare side besjen matte, en sille die gekke ideeën fan sels wol uwt dien holle wei gean. Elk mat mar wite wat er docht.

Willem:

Dat sil ik ek. Derien doch ik mien eigen sin, wat mien hert en foarstan mij oanwiest.

Draaisma:

Wij sille is sjen, hoe fier as 't dermei ien de wrald foaruwt komste.

Willem:

En nou wij doch oan 't praten binne, sil ik jou ek mar tagelik bekend meitse, dat ik Bet, uws faam, disse moarn, mien han oanbean haw, en wij to gearre, meitied het libben lans, en het swiete en sûre meijenoar diele wolle.

Draaisma (*tige lalk.*)

Dat wist ik, mar meitse dij der mar net to blied mei, want san skande te belibjen, dan wie 'k ljeaver dea.

Willem:

Oan skande stjert men net sa gau, dat sil wol wat meifalle.

Draaisma:

Gelukkig dat de wet, mij as heit, derien in fjor-
rjucht jouwt. Dat ik der in skoateltsfe foar strieke
ken. Nij maat, der sille wij net fan hawwe.

Willem:

Der praatte wij letter oer, ik bin jou tastemming
ek net brek.

Draaisma:

In hoereboel er fan meitse, der skamje jim jim-
me ek net foar, dat wiet ik wol.

Willem:

Bring dat adres oan mien broer, der is 't better
te rjuchte as bij mij.

Draaisma:

'k Wol gjin praatjes mear deroer. Ik sil wol wiette
wat mij te dwaan stjit, en dermei uwt. Sist ek op
reis gean, *nij* of *ja*!

Willem (*spitig*)

Sjoch dat woe 'k jou sisse. Jou wisten het al, wat
ik nies forteld haw, dat hie Petrus al sein. En nou
mat er wat uwttocht wirdde, om mij in wieke trije,
fjouwer fan huws te krijen, en sil er rusie mei Bet
socht wurde. Die mat uwt de stjinst, en dan hie-
nen jim wollicht hoap dat ik er dan ousjen soe.
Jim binne gogem, mar liede mij gjin bliene hiensers
foar de doar.

Draaisma (*tige lilc gjit nei hem ta.*)

Nog ienris! Sis 't ek gean of net?

Willem:

As het ien 't belang fan uws saak achte wird, dan
gean ik, mar warskou jimme mejnoar, dat Bet *mien*
forloafde is, en wéa him, die har eare te nei komt...
Ik sil gean heit. (*Draaisma rint lilc oaf.*)

Willem:

Dat hie 'k goed redt.

(*Betje komt ien har wirkpakje op, krigit Willem sien hân ien har beide hannen beet, sjocht him liek oan en seit:*) Tankje Willem, nou wiet ik dat jou hert op het rjuchte plak sit, goede reis.

IT GORDIEN FALT.

TWADDE BIDRJUW.

It toaniel is in deftige keamer. In tafel wer stjoallen om hinne stean. Oppe tafel stjit thegjud, in sûkerpot, wêr ien in sulveren theskopke en 6 kopkes en pantjes, werien ien ieder in sulveren leppeltje leit. In leppelkistje stjit ek nog op tafel.

Draaisma, dokter en domenij sitte oan de iene, en Petronella en frou Draaisma oan de oare kant der tafel.

D o m i n i j t s j i n D r a a i s m a :

Is uw oudste zoon voor eenigen tijd voor zaken op reis?

D r a a i s m a :

Men mat jin handelsfreunen wol is besiekje, dat bevestigt fortrouwen in elkoar en wirdde alligt nije handelsbetrekkingen oanknope. Hij had in fjirtsien dagen foart west en soe ek wat uwtfanhûwsje bij mien broer in Amsterdam.

D o m i n i j :

Naar ik zoo heb gehoord, is het wel goed, dat hij eens op reis gaat, welligt brengt dat wat wijziging in zijn gedachtengang.

Draaisma:

Ja, dominij, jou sille het ek wol wiette, wat histories wij nou mei elkoar belibbe hawwe. Mien frou had, fan oandwaning, zenuwachtigheid, al in pear dagen it bed halde matten, mar nou is sij wer op streek.

Frou Draaisma:

As de bern liets binne, hat men har sa leaf, en kin min jin net begripe, dat sij letter sa sjin jin opstean kinne, en jin alderrie iene wien slaen.

Dominij:

Ja, vrouw Draaisma, dat brengt het leven zoo mede. De godsdienstzin gaat, in deze veelbewogen tijd, helaas, bij de jongelui verloren, en daarmêe verdwijnen allengs alle goede eigenschappen der menschen, en verliezen alzoo ook de plichten jegens hunne ouders uit het oog.

Dokter:

Men soe sisse, hoe is 't mogelijk, dat twa broarren sa forskille kenne. Mei Petrus hawwe jimme al frij wat meer wille, dan mei Willem.

Dominij (*sjocht Petronella oan*):

Petronella behoeft er niet fan te kleuren, dat vader de aanstaande schoonzoon als een prijzenswaardig voorbeeld stelt!

Petronella:

Sa gau kleur ik net, dominij. En hjir binne er toch gjin reden foar. Wat Petrus is, dat gjit mij ommers net oan?

Dominij:

Dat zullen wij daar laten. Wij mogen u echter wel geluk wenschen, dat uw aanstaande levensverzorger beter inzichten in de wereld heeft, dan zijn broeder.

Draaisma:

Men soe sisse, wie had uws jonge sa de holle op hol brogt, dat hij him bij dat gemiene zoodsje aanslute kin.

Frou Draaisma:

Der had al lang fan soks wat iensitten. Doe it in jonge wie, koe hij net sjen, dat er ien onrjuchtfeardig beleedige waer, dan fleag het bloed him dadlik op. En haw ik wol is op mirken, dat hij meast partij triek, foar earmlu's bern.

Dominij:

Dus u wil eigenlijk daarmêe te kennen geven, vrou Draaisma, als ik u wel verstaan, dat een bisonder gevoel voor recht, zich al vroeg bij dien jongen openbaarde. Dat is op zich zelf niet te laken.

Frou Draaisma, (*sy drinke nou en dan op.*)

Ja, dat soe men deroan al sisse, dominij.

Dominij:

Dan heeft die, aanvankelijk goede eigenschap, op rijperen leeftijd, zich al treurig gewijzigd.

Want gelijke rechten voor *alle* mensen voor te staan, is met de bestaande maatschappelijke orde en de godsdienstige gevoelens der mensen, *zeer* slecht overeen te brengen. Immers, men leest in Godswoord, dat steeds, in alle eeuwen, een groot verschil bestond in maatschappelijke standen en zelf in Abrahams tijd spreekt de schrift reeds van slaven. Het schijnt alzoo in de goddelijke openbaring besloten, dat de eene mensch, door zijn, van God ontvangen, betere positie, over de ander behoort te heerschen.

Dokter:

Het soe in rare wrald wirdde, as men allegjerre gelieke folle rjuchten hawwe soe. Dan skeaten wij, troch uws meardere ienspanning, die wij oan de studie ten koste lisse matte, en bij de greate sommen jild, *die* die studie forslient, frij wat bij 't efter,

bij de earmelu's bern, die mei twaalf jier genoch wittenskip op dien hawwe, om mei har hannen het brea te forsjinjen.

D r a a i s m a :

En dan doare die socialistische sprekkers, ek noch bewêre, dat de staet foar alle minsken, het heager oenderwies tagankelik meitse mat, soender skoallejild te jaan, as in rjucht, dat sij derop hawwe. Het soe wat moais weaze. Wer soe dat jild wei komme, en wer sjinne het ta, om in bulte healwiese gekken te meitsen !

D o m i n i j :

Zij zijn dom genoeg te beweren, dat de staat niet gerechtigd is, om aan iedere student, als 't ware, een toelage toe te staan uit de Rijkskas, dienende als bezoldiging der hoogleeraren en onderhoud der gebouwen. Dat zoude voorzeker de studiemannen te bezwaarlijk zijn om geheel, op eigen kosten, in hunne leermiddelen te moeten voorzien — en ook *zeer* ondanikbaar zijn van de staat. Men moet niet voorbij zien, dat het een eerste plicht der staat is, ordeliëvende burgers te kweeken, die ook *die* orde willen bewaren. En zij is ook verplicht, op voldoende wijze te voorzien in de behoeften van rechterlijke en van andere ambtenaren. Mochten, door studie de kinders der arme ouders *wel* de noodige bekwaamheid en kennis erlangen, door hunne zeer slechte opvoeding, *konden* dergelijke posten niet aan hen worden opgedragen. Zij hebben een ander *gevoel* van wat recht is, dan wij.

D o k t e r :

Mar de orde soe toch moaijlik te bewarjen weaze, as jimme mei jimme godstsjinst, ien de earste pleats net de behelpsame han beanen.

D o m i n i j :

En een gelukkig verschijnsel ook, mag men het noemen, dat vooral de adel en geldaristocratie voor-

gaan, door getrouw kerkbezoek en beschikbaar stellen van aanzienlijke sommen, de godsdienstzin onder de arme bevolking te onderhouden en aan te kweeken. En ik moet, tot mijn groot genoegen constateren, ook de voornaamste burgers, dat schoone voorbeeld volgen.

Dokter:

Mar dat it echte waer mei die hearen is, behoeft gjin ien te ljouwen. 't Sil gjin oandiang der harten weaze, om har zieleheil er mei te beforderjen, dat sij sneins oandachtig lusterje en *mei* bidde, sa 't liket, wat domnij har foarseit.

Dominij:

Dat laten wij voor ieders verantwoording over, die hij of zij eenmaal voor Gods rechterstoel moet afleggen. Wij hebben *daar* slechts te letten, op de uiterlijke mensch en onze taak is, de godsdienstzin meer en meer te bevestigen, door de armen te wijzen op het schoone voorbeeld hunner meerderen, en op het loon dat eenmaal voor hun is weggelegd.

Draaisma (*knikt dominij ta*):

Dat bin ik mei jou iens, domnij.

Dominij:

En niet alleen getrouw kerkbezoek, doch ook als lidmaat der kerk moet de jonge burger zich verbinden.

Is hij het, met de verkondigde leerstellingen, niet geheel eens, zijn *daardoor*, te bekomen recht op het beheer der bezittingen en organisatie der kerk, is om de gemeenschap derzelve, van het hoogste belang. Petronella is in het aanstaande voorjaar ook zeker bereid, evenals uw zoon Petrus, om belijdenis des geloofs af te leggen?

Petronella (*mei in earnstig gezicht*):

Ja, dominij, dat wie 'k al fan plan, om lidmaat te wirdden.

D o m i n i j :

Kom dat voldoet mij.

D o k t e r (*tsjin domnij*):

Ho wol ik folstrekt gjin frijinker bin, mat ik toch sisse dat de foendamenten fan uws staatsgebouw, ek dermei reste op in oendergroen, die mei de tied wol is forsakje kin. As sa de godstsjinst brûkt wirdt, as sjinwirsch, om it besteande lijen fan miljoenen minsken as in neadsakelijkheid te beschouwen, as Godswil, wiels die dat uwtsprekke in best libben hawwe, dan sille de nije ideeën hird fjild winne, bij die earne bodders, die er nog in tinkende kop op nei halde.

D r a a i s m a :

Dat soe net te winskjen weaze.

D o m i n i j (*tsjin dokter*):

Mijn beste vriend, wat wij aan het domme, onontwikkelde volk verkondigen als *de ware* godsdienst, is voor hun rust en zieleheil noodzakelijk. Dat zij, bij ontbering hier op aarde, door onderdanigheid, getrouwe plichtsbetrachting en kerkbezoek, een loon hiernamaals ontvangen. Wij kunnen *hun* waarlijk niet met eene reinere opvatting van het Godsdeed, naar de nieuwe wetenschap, volgens Zouteveen, Häcklander, Specht en anderen, bekend maken. Wat zouden de gevolgen zijn? Dat zij, hun waarde als mensch, als werker, als voortbrenger in de samenleving leerden begrijpen, de lasten van de zwaren arbeid, in ruil voor *zeer weinig* levensgenot, van hunne schouders zouden werpen en met hunne gebalde vuisten om recht vragen van hun toekomend levensgenot, daar zij evenveel recht op hebben als ieder niet werkend mensch.

F r o u D r a a i s m a :

Mar dat sien ik toch net earlik domnij, het mij weaze ek, hoe het wol.

D o m i n i j :

Dat kan waar zijn, frou Draaisma, maar dat gevoel *mag* ons niet beheerschen.

D o k t e r :

Soe it toch net better weaze, domnij, dan de minskên mar wat foar te liegen, om het sa mar is plat uwt te drukken.

D o m i n i j :

Laat mij dit door een enkel voorbeeld duidelijk maken. Gesteld eens, ik ging verkondigen, wat mijn meening in dezen is. Ik zou aan mijn gemeente wijzen, hoe faag het godsbegrip is, dat men put uit de geschriften der bijbel, dat deze vol fabelen en legenden is samengesteld, en voor het grootste gedeelte slechts de geschiedenis van een enkelen volksstam bevat. Dat men onzen bijbel vergelijkt met de veel oudere geschiedenissen en vereeringen van de Brahmanen, Persen, Indiërs, Egyptenaars, men eene opmerkelijke overeenstemming vindt met hunne godsdienstige of hoogere opvattingen van de loop der zon, planeten, sterren, zonnestelsel en dat hun Brahma Budha, Crisna, Isis, Mithra, volkomen overeenstemmen met het beeld van Jezus Christus, zijn geboorte, doop, omgeving, wonderen, dood enz. Wat zoude het gevolg zijn? Men ging onderzoeken zoo ver men kon, om meer licht te erlangen, en meer en meer vestigde spoedig eene overtuiging, in strijd met de bestaande. Mijne kerk liep ledig en was ik verstoken van mijn goed traktement. De gevolgen der maatschappelijke samenleving bleven niet uit, men zou eischen *recht te doen*, voor dat men thans als zoodanig noemt.

F r o u D r a a i s m a :

Sa praat Willem er ek oer, dan kin die nog wol is geliek krije.

D r a a i s m a (*brimstich*):

Né, dat nooit! Hoe soenen de arbeidslju de selfde

rjuchten hawwe as wij en mei uws ien 't geliek stean.

Dokter:

Ik bin mar blied, dat ik gjin domnij wirdden bin.

Dominij:

Het volk zoude u ook spoedig weten te zeggen, dat 100, 200, 300, ja 400 procent winst op uwe geneesmiddelen te *nemen*, hun een gruwel in de oogen was en zeer spoedig zoude er een gemeente-apotheek verrijzen, die ongetwijfeld voor aanmerkelijk goedkoop geneesmiddelen kon zorgen.

Dokter (*gniskjende*):

Dan bljouwe wij noch mar stil wat liberaal, domnij, en geane Sneins mar wat nei tsjerke. Wij hawwe het noch goed en lit het folk dan nog mar wat dom bljouwe.

Petronella:

Ik soe doch bang weaze, dat ienkear de tied komme sil, dat sij de eagen iepen krije, en dan liket it mij net best ta. En as er *onnoadig* sa folle lijen is, dan wie het better, dat der ien foarsjoen waer, as moast domnij dertroch sien traktemint ek forliese.

Draaisma:

Die dan libbet, die soarget er dan ek mar foar, wij wolle er gjin spul mei hawwe.

Dokter:

Het kin liekwol gauwer komme, as uws nochlik is.

Draaisma:

De machtsmiddels fan uws staet, sil dat oproerige folk hjir ien 't lan, noch wol wat oender de tomme halde. Sij hawwe de Atchineezen ek al wer de les joen. 'k Haw gjin soarg, dat sij it hjir forwaarloosje sille.

Dominij (*tsjin Draaisma*):

Leg daarover nog gerust uw hoofd in 't kussen.

Zoolang wij nog met zooveel succes met de regerende klasse kunnen samenwerken, zal van een omwenteling, *hier* althans, nog vooreerst geen sprake zijn.

Dokter:

Uws lân is wol liets en uws macht derien great, mar as de oproerfaan ien oare lannen wappert, stekke sij hjir him ek uwt, wês dertan forsekere. Want folle dingen wirdde hjir dulde, mar net fordragen op den djûr.

Dominiij:

Als het tij verloopt, dient men de bakens te verzetten. Als de staat eene regeling op den arbeid geeft, of door een onteigeningswetje de arbeiders tracht te lijmjen, dan is het ook onze plicht en tijd voor hun *iets* te doen, door zich in schijn voor de beweging te plaatsen. Met taktiek dient men die teed're aangelegenheid te behandelen, om het zedelijk overwicht te bewaren.

(Petrus komt op, fûsket mei dokter, domniij en least mei Petronella.)

Petrus (*hij nimt in stoel en gjit sitten*):

Goeden middag Heeren! 'k Hie mien wirk ou en skik mien stoel nou mar wat bij.

Frou Draaisma (*tsjin Petrus*):

'n Kopke thee?

Petrus:

Tankje, 'k haw nies in gles bier dronken.

Dokter (*tsjin Petrus*):

Jou sil it wol drok hawwe, nou Willem foart is?

Petrus:

Ja, dat haw ik, mar 't is ek wol is nochlik, want it harmonieert altied net allieke goed.

D o m i n i j :

Dat wil ik graag gelooven en vooral de onaangenaamheid van geen overeenstemming, is voor U voorzeker zeer lastig.

P e t r u s :

Der haw ik in bulte lêst fan, en nog te mear, nou uws goede namme er ek sa mei gemoait is.

D o k t e r :

Trek jou der net te folle fan oan. Jou binn as bern oender uws great brocht, die 't jou kinne achtsje je der neat minder om. Wat jou broer docht, binne jou net oansprakelik.

D o m i n i j (*tsjin Petrus*):

Moed, mijn vriend, tot het volbrengen van uwe moeilijke taak, zal U ongetwijfeld niet ontbreken en met het oog naar boven geslagen, zal U kracht ontvangen, tot volbrenging van Uw plicht.

P e t r u s :

Men wirdt wol is moedloas, domnij, want de for-dachtmaking is great iene wrald, en treft jin ek. Mar 't folbringen fan jins plicht, ta mien alders genoegen, forsachtet it leed dat men hat.

D r a a i s m a :

Dat mien eigen bern die wei opgjit, begruttet mij om him.

D o m i n i j (*tsjin Petrus*):

Dat is voor U, maar vooral voor Uw door en door brave ouders, een harde slag, waaronder zij zeker zeer gebukt gaan.

D r a a i s m a :

Ja, domnij, hoe uws dat spiet, kin ik jou mei gjin wirdden sisse, mar wij hoapje dat hij nog ienkear sa wies wirdt, dat hij it onsinnige fan sien begriepen iensjogt.

Dominij:

·Daarvoor moet U God bidden en hij zal het ver-
loren schaap wêr op den rechten weg brengen.

Bettje (*komt iene doar en seit*):

Dokters feint is hjir, en as minhear en de juffer
ek thuws komme koenen, er wie in uwtfanhûwser
kommen.

Dokter:

Ja Bettje, sa daadlik. (*Dokter en Petronella gear
opstean om foart te gear.*)

Dominij (*giit ek opstean*):

Dan ga ik ook mée. 'k Zou toch zoo aanstonds
vertrekken. Nu Draaisma en vrouw, het gaat U
goed en ik wensch U tevens sterkte in deze moeie-
lijke beproeving. (*Sij fûskje en gear allegjerre mei-
enoar ta de doar uwt. It toaniel is in eagenblik leeg,
dernei komme frou Draaisma en Bettje togearre op.*)

Frou Draaisma:

Bettje, feije jou it thégjûl ou en lis de leppeltjes
mar ien 't kistje.

Bettje:

Goed frou, dan mei 'k earst wol wat wetter helje.

(*Sij geane beide ou, efkes letter komt Petrus en
krijt twa sulveren leppeltsjes uwt de pantsjes wei en
in skopke en docht die iene bûse, en seit*): Dat kin
in middel wirdde, om fan uws faam ou te kommen
(*en gjit oaf*).

*Bettje komt op mei in greate kom en learen lape
en faget it thégjûl ou en seit oenderwieles* :

Ien twa pantsjes binne gjin leppeltsjes en er is al
sûker iene kopkes, hoe soe dat wease? . . . Soe Wil-
lem hast werom komme? Dat is gjin libben om uwt
te halden. Alles is fêrkeard wat ik doch. As Petrus
sien forsjinne lean ienkear krieget, dan sil de reek
rare swart oer sien skoarstien waaije. Men soe sisse,
hoe kinne twa broarren, twa soanen fan de selfde

alders, sa folle forskille ien karakter. (*Sij set it thégûd ien elkoar en leit de leppeltsjes ien 't kistje, nimt de kom mei en gjit oaf*).

Frou Draaisma (*komt op efkes letter*):

Het thégûd is ouhimmele, kom lit my it kistje dadlik wer opbergje. *Sij docht it iepen en telt de leppeltsjes nei, twakear*): Hoe haw ik it nou, der matte twa skopkes waeze en 12 leppeltsjes. Er misse twa en in skopke. *Sij telt se nog is nei en ropt bij de doar: Bettje!.. Bettje!*

Bettje (*komt op*):

Wat is er frou?

Frou Draaisma:

Wer binne die twa leppeltsjes en 't skopke? Er matte 12 weaze en twa skopkes. Er binne mar 10 en 1 skopke, dus der misse gjuds.

Bettje:

Ik wiet it net frou. Ik tocht nies al, der binne twa kopkes der al sûker ien is en er lisse gjin leppeltsjes iene pantsjes. Mar wer se binne, wiet ik net. Die hjir oppe tafel wienen haw ik ien 't kistje lein.

Frou Draaisma:

Sij misse er en die matte er wer komme.

Bettje:

Ik kin se net uwt de groen helje, en iene bûse haw ik se net, en stellen even min.

Frou Draaisma:

Fan de middei wienen sij er alle toalf. Foar jou foart gongen leinen sij iene pantsjes en er hat gjin ien iene keamer west as jou.

Bettje (*lilk wei*):

Dus dat is sa folle te sissen, dat ik se krigen ha. Wel fordomd. Ik haw net ien oait in heale cint te

koart dien, en sil ik troch jou foar in dief halden wirdde.

Frou Draaisma:

Sij matte toch hjir of der weaze, en op ieten binne se ek net.

Bettje:

Mar stellen haw ik se *ek* net. Der slagt de divel ien, ik wol troch jou net foar in dief gean.

Frou Draaisma:

En doch binne se wei.

Bettje (*tige lilke*):

Sjoch alles, wat ik besit, mar nei. Helje mar wie jou helje wolle, sij kinne mien klean, die ik oan haw, ek mar troch siekje, as sij er west binne, sille sij er wer komme.

Frou Draaisma:

Ik sil it tsjin mien man sisse, dan kin die er mar mei handelje, sa 't er wol. (*Oaf.*)

Bettje:

Wel fordomd! wie soe him der foar hoed hawwe. *Ik in dief!* O! Willem, wienen jou nou mar thûws, dan soe 't wol onditsen wirdde, wie se had.

Petrus (*komt op en seit mei mei in flaaïjende stimme*):

Binne er leppeltjes wei Bettje? Wat binne jou ontsjoer!

Bettje:

Ja, en nou wird mij mar ien ienen forwieten dat ik se stellen haw.

Petrus (*komt neijer bij har*):

Foei! dat wiet mem wol better. As ik nou is wist wer se wienen, en sij kaemen er is wer, dan wie de kwestie uwt. *Mar* dan wol ik ek wat for-sjinje! (*hij gnisket en komt neijer.*)

Bettje (*gjit efteruwt*):

Dus jou wiete wol wer se binne?

Petrus (*skodhollet*):

Né, dat just net. Mar it soe mij spiete, dat jou hjir foar in dief gean moasten, foi! dat ken net. (*hij komt neijer.*)

Bettje (*bits*):

Kom net tichter bij mij. Wat tink je wol, wa jou foar hawwe. As ik mien sin sis, dan haw jou iene keamer west, en de leppeltjes iene bûse stitsen, om mij gemien te meitsjen.

Petrus (*forheard*):

Nou, die is ek moai. *Ik* de leppeltjes! hoe kom jou er bij. Ik wol jou goede namme, as 't kin, bewarje, en wirdt mei ontank ljeane.

Bettje:

Ik soe jou tankber weaze matte? Wer foar? Om jou mij foar in skande bewarje wolle, sa 't hjit en tagelijk oan in skande mij oerjaan, die mij neijer oan de kalde klean komme soe, as wer ik foar betige wirdt?

Petrus:

Wes mar net sa brimstich. As heit wol, dan stjit de gefangenis foar jou iepen.

Bettje:

Wel nou, dan ljeaver oender de blauwe laaijen, dan mien eagen del slaan te matten for him, die ik leaf haw, for Willem. Ik wiet, dat jou mannich faam ien 't net fongen haw. De liederlikheid is men fan jimme folk gewoan, mar mei mij net, der kin jou op oan.

Petrus (*komt wer neijer*):

Tink jou, dat alle Jan rap en sien maat mar mienes is? Né! (*hij glimket*) dat wiet jou wol better Bettje!

Ik hie al lang op 't eag hawn, om jou te sissen, dat ik jou leaf haw, mar Willem wie mij foar! O! it begrutte mij sa, dat jou bêtige wirdde fan stellen. der jou gjin skuld oan hawwe, dat ik koe it net langer uwtstean, ik moast it jou sisse.

Bettje:

Ik bin op jou leafde net gesteld, draag se mar oer op Petronella, ik bin er net mei sjinne. Ik haw ljeast dat jou hjir wei geane en oars gean *ik* foart.

Petrus:

Tocht jou, dat Petronella mien sin wie? Volstrekt net. Ik tocht, sij hat moai wat cinten, en as wij ienkear trouwt binne, ken ik dat gjûd moai goed brûke, en sil ik wol sjen, dat ik mien leafde mei in knap jong famke diele ken. Mar nou ik jou better kennen learde Bettje, kin ik er net ta komme. Sieker, ik mien it sa tige goed mei jou. (*hij wol de hannen om har hinne slaan.*)

Bettje (*slagt om har hinne*):

Gemiene fint! Willem warskoude mij foar jou, ik lake er om, mar sjog nou dat hij wol geliek hie. Wier is 't. Men ken wer sjen wat gemienheit oender in fornaeme plunje skoelje kin.

Petrus:

Dus jou wolle gjin foarspraek troch mij bij mien alders hawwe?

Bettje (*forachtlik*):

Jou forspraek! *Ik woe leaver!* En dat sjen san pries! Doch mar wat jim mei jimme ondogense konsjinsje tinke te dwaan, ik bin onskuldig. Mar elk sil ik fortelle wat gemien sujet as jou binne.

Petrus:

Dan matte jou de gefolgen er fan ek mar oenderfiene. Tink er om, as er in sociaal foar de rjuchtbank komt, de hearen rjuchters dan wol wiete fan straffen.

Bettje (*bits*):

Sij matte mar dwaan, wat har goedtinkt.

Petrus:

Ik sil gean, mar tink er om, dat jou mien for-spraak ouwiest hawwe, dat jou dat djoer te stean komme sil. (*oaf.*)

Bettje:

Och, och! wat 'n gemiene skarlun. Hij miende dat hij mij iene macht krije koe, mar dat foel him net mei. Forachtlik, dierlik zoodtsje, dat noch de mûle spiele doar, dat wij it uwtfaagsel binne der wrald, en jin mei de stive nekke forbij rinne, te grutsk om uws te groetten. Sij miene boppe uws te stean, troch de rieksdaalders, mar leag, forachtlik leag is jim karakter. O! greate weareld, as ienkear de greate rekkendei komt, liek as bij de Franske revolutie al ear, dan wier san kop ek net te goed foar de guillotine. Hij hat de leppeltjes krigen om mij ien 't leag te fieren. (*oaf.*) *Efkes letter komme Draaisma en frou Draaisma op.*

Frou Draaisma:

Hoe matte wij er mei?

Draaisma:

Wel, de saak forfolgje! Dat gemiene folk bringt jin in hele bulte lijen oppe hals en soe 'n jou dit troch de fingers sjen wolle?

Frou Draaisma:

'k Haw oars neat gjin onearlikens oan har ontdit-sen, en kin mij derom ek noch net begriepe, dat sij it dien hat.

Draaisma:

Wel, dat folk is ta alles ien steat.

Frou Draaisma:

Uwt earmoed hoefde sij it net te dwaen. Want sij

hat har h le lean nog te goede en sit goed in rak en dak.

Draaisma:

Tochten jou dan dat alle dieven uwt earmoed stielen?

Frou Draaisma:

Mar om in waerde fan ten heechste twa goene? En noch te mear skande fan har stjinoer Willem! N , it wol net ien mij del.

Draaisma:

Wa soe 't oars dien hawwe? En zij misse er doch. Der hat oars gjin ien iene keamer west.

Frou Draaisma:

N , dat is ek sa.

Draaisma:

Petrus sei ommers al, dat sij net te fortrouwen wie, dus die wist er al wat fan.

Frou Draaisma:

Mar Willem fortrou ik oars frij wat better. En hoe soe *die* hart for in faam krije en sels forkearing mei har oanknope, as sij net earlik wie.

Draaisma:

Sokke froulju hawwe in listige tonge. En just, omdat sij mei die oproermakers omgjit, is sij net te fortrouwen. Die har beginsel is ommers oars net as stellen en roofen.

Frou Draaisma:

Man, wat fel jou dermei ek in oardiel oer uws eigen soan. Der hald ik mij leaver stil oer.

Draaisma:

De fjildwachter of mar chaus es mat mar ontbean

wirdde, dan ken die de saak oendersiekje en procesforbael opmeitse.

Frou Draaisma:

Om san kleinigheid, dat mat oars net.

Draaisma (*likk wei*):

Né, de ondogensheit mat stipe wirdde, dat is better.

Frou Draaisma:

Is het net om har, dan woe 'k 't dwaan om Willem.

Draaisma (*likk*):

Just, trochsette, dan kin Willem sjen wat gemien slet er trouwe wol.

Frou Draaisma:

Meitse jou er net te likk om. Het is noch net ienris bewézen, *dat* sij it dien hat, en tink om Willem.

Draaisma:

Ja, sprèk har mar foar. Willem ken wol in oaren krije, die him en uws better past as sij.

Frou Draaisma:

As wij Bet it jild bij de tied ou, dat sij tsjinne hat, betelje, wij halde har twa goene foar de leppeltjes ou, en lit fjirder de saak blau, blau bljûwe.

Draaisma:

Roenom hjet men fan stellen sjinwirsch, en de dieven krijt men mar in inkelde kear. En nou wij hjir de libne bij de deade hawwe, soe men dan net forfolge? Né, dat net.

Frou Draaisma:

Ik soe it doch mar net dwaan.

Petrus (*komt op*):

Ik sis it mei heit! forfolgje. Het kwea mat stratt wirdde. Mien oanstearde snoar efter de tralies, dat klinkt moai.

Frou Draaisma:

Sij is er noch net ien!

Petrus:

Ik haw doch sjoen, doe ik uwt de keamer wei gong, dat ien ieder pantsje in leppeltje lei.

Draaisma (*tsjin frou Draaisma*):

Nou, der haw jou it dan. Der hjerre jou it sels. Het sprekt as de dei, dat sij it dien hat.

Petrus:

En 't koe ommers in zégen foar uws weaze. Willem sil har gau ouskipje, as hij it wiet. Ik die it te minsten.

Frou Draaisma:

Tocht stou dat Willem it ljouwe sil? Der sil in raar onwaer opstean. Ik sil har uws forstel dwaan, wat ik nies sei. Nimt sij it oan, dan is it uwt.

Petrus:

Ja, as *ik* wol.

Frou Draaisma:

Dat mast dou wiette. Gean jim nou foart. Ik sil it har ien goedens sisse. Begjint sij op te spatten, dan kin jimme mij helpe. (*Draaisma en Petrus af.*)

Frou Draaisma (*ropt bij in oare doar*):

Bettje! Bettje!

Bettje (*komt op, brimstich*):

Hienen jou mij roppen?

Frou Draaisma:

Ja Betsje! Sjoch dat gefal hienen wij nou sa meijenoar oupraat. Wij wolle jou bij de tied ouleanje, as jou twa goune stean litte wolle, as waerde foar de formiste leppeltjes, dan prate wij fjirder er net mear oer, der is de saek mei uwt.

Bettje (*likk wei*):

Wat miene jou, as ik as in dief bij jou uwt it hûws gean sil? Soe ik oan jou bitelje matte, wer ik nea mien hannen oanslien haw? Nij, dat noait. Jou kin mij er uwt tsjoere, en ik sil gean. Mar dat swar ik jou, ik sil it bij de rjuchter oanjaan, as je mij derom op 't lean koarte. As bin ik mar in earme wees. ik stean op mien ear, sa heech as jou. Ik haw mien eagen foar gjin ien ea del behoeven te slaen, en der sil ik altied foar oppasse, wat er ik oer mien holle hinne waaije sil. Earlik bin ik, en sil ik bliuwe tot oan mien dea; ljeaver stjerre as stelle.

Frou Draaisma:

Ja, ja! spin mar op, mar dermei krij ik mien gjûd net werom.

Bettje:

En wol jou wiete, wie jou de leppeltjes ontstellen hat? Jou eigen leave soan Petrus. Doe 't jou bij mij wei gongen, bear hij mij oan, de leppeltjes ien mien hânnen te stellen, as ik mar an sien gemiene foarstellen foldwaan woe. Sjoch jou mij foar gemien oan, oendersiekje sels is, wat leave jonge jou it libbensljocht joen hawwe.

Frou Draaisma:

Wel fordomd, sist dou mien eigen bern gemien meitsje?

Bettje:

Hij hoeft troch mij net gemien te wirdden, hij is it al lang west. Dat rieke kanailje. As de faam de

han oan de doarknop slag, wer minhear troch wol, dan mat sij earst mei in learen laape de hantaasten fan har gemiene hânnen oufeije. Mar as de sljipkeamer opredde wirdt fen minhear troch de faem, of sinjeur healbeskonken nachts thuws komt, dan binne sij net sa fies fan san stjinstraem. En dat is jou leafte soan ek net, frou.

Frou Draaisma:

Wel dou gemien frommis, dou skammest dij niks wat stou seiste.

Bettje:

Wollicht had hij de leppeltjes fanne tafel krigen, doe ik wetter helle. Mar doch mar, wat jim tinke dwaan te matten. De rjuchter sil mij frij sprekke, omdat ik onskuldig bin, mar jou soan sil ik oan de kaak stelle, en sien oansteande warskouwe, wat oengelok har oer de holle hinget, as sij mei san krea-tuur trouwt.

Frou Draaisma (*tige lilk*):

Der uwt siste nou, hjir dadlik sis 't dien jild hawwe.

Bettje:

En in getûgskrift boppe dien, dat ik jou earlik tsjinne haw.

Frou Draaisma:

Ik sil mien man roppe, dan ken die mei dij oarekenje.

Bettje:

Lit him it jild mar helje, dan hawwe wij mei elkoar dien.

Frou Draaisma (*ropt tusken de skermen*):

Kom hjir is. (*Draaisma op*):

Bettje:

Ik wiet wol, as ik bij jim wei bin, sil mien namme wol swart makke wirdde, en ken dan nergens wer plak krije. Dat is jimme wraak, mei jim leave chrestelijke troanie. Mar ik haw soene hannen oan mien lea en 'k sil my redde. Praat Willen mar foor oer mien gemienens, doch jim best mar. Op sien earlik karakter kin ik steat meitse, hij sil mij net forlitte.

Draaisma (*lilk wei*):

Dat koe dij wol is wat oufalle. Willem sil ek wol wat uwt sien eagen sjen, en san ien, as dou, ken er alle dagen krije. (*Hij skoddet mei de fûst.*)

Bettje:

Slaan gjin hannen oan mij. Tink er om, de socialen doare wol wat as it weaze mat, en dan binne sij net seafthandig.

Draaisma:

Dat jim wat doare, haw ik *nou* al bij oenderfiening.

Bettje:

Mar net op in onearlike wieze, liek as jimme. Hienen jim jimme net fan earmlju's arbeid riek stellen, dan hienen jim ek al lang oane diek stien.

Draaisma:

Nou is 't genoch, ik sil dien jild helje, en dan kinst dij stil halde. (*Oaf.*)

Bettje:

Ik mij stil halde? Foar wie? Haw ik gjin rjucht fan praten, nou jim mien earlike namme ontnimme wolle? Ik haw het rjucht toor en dat jouwt mij frij praten. Rop jou soan mar is, dan sil ik sien ondogensse striken,, is oender jimme eagen fortelle, wollicht kin hij him dan noch is forbetterje en minske wirdde. Mar hij doar toch net te kommen.

Frou Draaisma:

Ik wol mien jonge fan dij net uwtskeld hawwe.
Wij sille sels uws paadsje wol skjin meitse.

Bettje:

Dan sil jim wis wol wat mei sines te himmeljen krije. Willem sil 't him wol is fortelle, werfoar ik nou de gelegenheid mis, en dan sille jou leppeltjes ek wol wer te lanne komme.

(Draaisma komt op mei it jild iene hân.)

Draaisma *(telt it jild op tafel uwt)*:

Der is dien jilt, en nou er uwt.

Bettje *(Sjocht it nei)*:

Wacht is, ik sil 't earst is nei sjen. Die twa goene wol ik er bij hawwe en oars gean ik net.

Draaisma *(gooit twa goene op 'e tafel)*:

Der hast se, en nou kinst ophalde fan skellen.

Bettje *(berget it jild op)*:

Jou hawwe net oer mien mûle te beskikken. Praatten haw ik frij en sil er gebrûk fan meitsje, nei ik forkies.

Draaisma:

Dien klean en kleankast mat er dadlik mei uwt. En dit sis ik dij, kom hjir net wer, want dan kenst er op oan, dat stou er onseft ûwtrekkenst.

Bettje:

Dat sil ik wol. Jou paadsje ken ek noch wol is hoblig wurde, en oars sil jou beste soan Petrus het wol sa meitse. En nou it beste en goed joen. *(Oaf)*

Draaisma:

Wat in finnige bek had sok folk. Sij binne fan de tongrieme snijdt, hjer.

Frou Draaisma:

Ik hie nea tocht, dat sij sa prate koe, sij wie al-tied wat ien har sels keart, en sei net folle.

Draaisma:

Sij skient it wol iene rekken hawn te hawwen, dat sij er uwt moast, want sij hie har gjûd al ien-pakt.

Frou Draaisma:

Soe it wier weaze, wat sij fan uws Petrus sei? Hij hat wol is in hopen malligheid, mar gemien! né, dat jouw ik net.

Draaisma:

Ei kom, sij skammet har nichts wat sij seit.

Frou Draaisma:

It koe al weaze dat Petrus tusken beide ien de keamer west had. Doe wij Dokter en Petronella uwt-lieten, haw ik him net sjoen.

Petrus (*komt op*):

Kom, de faam is der uwt?

Frou Draaisma:

Ja, mar sij had wat sein, dat uws net smakket.

Draaisma:

Fortel uw de wjirheit, mar earlik de wjirheit, hjer!

Petrus:

Nou, wat dan?

Frou Draaisma:

Sij sei, dat stou har forslein hieste, om onearlike handelingen mei har te dwaan, en dat stou dan oan har de leppeltsjes werjaan soeste.

Petrus (*forheard*):

O, wat gemien, net? Ik mei die faam onearlike be-doelingen hawwe? *Ik* mei san tsjinstfaam! Och, och!

Wat binne sij al gemien. Hoe soe ik er sels om tinke, ien mien positie! Het soe ommers troch en troch gemien weaze.

Frou Draaisma:

Né jonge, wij ljouwten it ik net!

Petrus:

En ik soe de leppeltsjes hawwe? Ik haw ommers net iene keamer west! Sij hat se, en oars gjin ien. As ik se hie, dan hie 'k se ommers oerjoen.

Draaisma:

Wat hie Petrus oan sok dwaan, dat begriep jou wol.

Petrus:

As alle nije wralldhervormers fan dat skai binne as sij, dan sil 't wol goed komme. Dan krije de timmerlju drokte om nije tichthûsen te bouwen.

Frou Draaisma:

Willem gjit in raar lot te mjitte, och wat griest it mij oan om de jonge.

Draaisma:

Ik sil Willem te kennen jaan, as hij it net litte wol om mei dat folk zich te bemoaijen, ik dan mien maetregels nimme sil.

Petrus:

Der had heit geliek oan. As hij net oars wol, dan mat hij de gefolgen er fan ek mar oenderfine.

Frou Draaisma: (*tsjin Draaisma*):

Doch mar gjin dingen, wer jou letter berouw oer fiele. Wij hawwe mar twa bern, en mei goedens komt men fjirder dan mei likens.

Draaisma: (*likk wei*):

Baas bin ik, en wol 'k bljouwe. Ik kin toch ek net dultsje, dat sij mei hoassen en skoan oer jin

hinne waldsje, wol? Men had er sjinwirsch genoch oan, de selde te bljouwen. Jimme hoewe mij net sjin te wirkjen.

Frou Draaisma:

Oer Willem sien betoeftens en fliet iene handel, hawwe jou net te kleijen.

Draaisma:

Dat wiet ik wol, mar der is it *allinne* net goed mei te meitsen, wol?

Frou Draaisma:

Mar dat is toch ek in great foarrocht.

Draaisma: (*sjocht ta it fenster uwt*):

Mar, komt Willem der net oan?

Petrus:

Ja, dat is er. Kom ik mat nédig oan mien wirk.

Draaisma:

Sist stou him dan net forvolkomje?

Petrus:

Hij sil strak wol bij mij komme, ien 't kantoar. (*Oaf.*)

Draaisma:

Hij komt gau werom. Het sil mij benije, wat reis hij makke hat. Ik hie him nog net werom forwachtte.

Frou Draaisma:

'k Bin liekwol mar blied dat er wer thuws is. Mar wat sil 't er foarstean, as hij hjert dat Bet uwt de tsjinst is. Och, och!

(*Willem komt op, oerjas oan en 'n hoed op.*)

Willem:

Moarn heit en mem! Soen bin jim nog?

Draaisma (*fûsket mei Willem*):

Best Willem, hoe is 't mei dij ?

Frou Draaisma:

Best jonge ! In goede reis hawn ?

Willem:

Der haw ik net oer te kleijen. Straks ien 't kantoor kenne wij wol oer de saken prate. Bij oom ien Amsterdam haw ik ien nacht west. Best op stap en de complimenten, en sij soenen graag is sjen dat jimme ek is kwamen.

Draaisma:

Kom ! Woenen sij dij net langer halde ?

Willem:

Hoe is 't mei Bet ? Ik seag har nies net iene keuken. Is sij om in boadskip it djoarp op ?

Frou Draaisma:

Ik sil dij wat nijs fortelle, der sist raare fremd tsjin opharkje.

Willem:

En dat is ?

Frou Draaisma:

Bettje is uwt uws stjinst wei ?

Willem:

Bet uwt....de stjinst....en werom ?

Frou Draaisma:

Dat sil ik dij sisse. Wij hienen thédrinkers hawn, en hienen derbij sulveren théleppeltjes brûkt. Sij had letter het thégjud ouhimmelje en doe misten er twa leppeltjes en in sukerskopke, en....

Willem (*lilk*):

En doe dochten jimme dadlik, dat *sij* die krigen hie ? omdat in tsjinsifaam har dermei forriekje kin !

In buwtenkansje wollicht foar jimme, moelik wol sels klear makke, om fan har ou te kommen, en iene hoap dat ik har derom ek forachtsje soe. Né!...

Frou Draaisma:

Dou mast dij net likk meitse, jonge!

Draaisma (*likk*):

It is beweezen dat sij it dien hat.

Willem:

Bij jimme, fan sels! Lied mij mar gjin bliene hiensers foar de doar, ik bin fan ien maaie sa ald net wirdden. Dan tochten *jimme*, dat sij har forriekje woe, mei in waerde fan miskien in daelder. Dat har ear en goede namme har net *mear* wirch wie? *Wat onnoasel!*

Draaisma:

Mar ek om har finlige bek stjinoer uws.

Willem:

O! ja wol, dan moast sij ek noch tsjin oer jimme seafsedige wirdden brûke, omdat jim stân sa folle heecher stie as harris en jimme gjin beleedingen of *wjirheit*? fan in stjinstfaem oanhjerre woenen. Sij soe wol wiezer weaze, en har rjucht fordedigje, sa folle sij koe.....

Draaisma:

Mar foar master opspielje en gjin ontzag foar har meardere hawwe, dat is better natuerlik!

Willem:

O, zoo! dan tochten jimme *har* meardere te weazen, troch jim jild en wat moaijer klaaijing natuerlik! Dat makket bij jim in minske! *Bij uws net*. In earlik *hert*, oender in skamel kleedsje, is foar de samenlibbing *mear* wirch, as in heecher stân *soender* karakter.

Draaisma:

Dou sist it wol wiette, mei al dien geleardheit. Dat bringt dij gjin iten iene mûle. Moglik komst noch wol is bij uws mei hingjende poatsjes, dat stou honger hastte.

Willem:

Dat soe jim wolle, mar sa lang ik mien soene lea haw en san pear hannen, dan *net*, heit!

Frou Draaisma:

Lit uws elkoar it bloed net warm meitse.

Draaisma:

Het gjûd dat wij misse *sil* er wer komme, en dermei uwt.

Willem:

Tochten jim, dat Bet foar in dief gean wol, *foar wie ek*? Sij sil net stil sitte, foardat har eare hersteld is! Mar né, dat sil ik dwaan.

Draaisma (*lilk*):

Dou sist wat.

Willem (*mei de fusten oprolle*):

Sij uwt mien alders huws wei jage, omdat....sij in dief, in uwtfaagsel fan uws maatskappij is! Oppe diek smieten omdat....sij mar stjinstfaem is, jawol. 'k Hie 't wol forwachtte, dat er gemiene streken uwthelle wirdde soenen. 'k Wist troch oenderfiening dat men ta alles ien steat is, stjinoer in mindere. 'k Wist dat, mar ik *mocht* net tinke, dat mien alden leag genoch sonken wienen, om in earlike, oprjuchte stjinbaere, fan in died te betigjen dat sij *har* gelieken in de *fjirste fjirte* net ien steat achtsje te dwaan. Mar né! Sa leag stean jim net. Onkunde en foaroordiel blaast it misdiedige ien jim ear, 't is it karakterlooze, flildachtige wirk fan mien broer, dat jim sa handeljen die. *Petrus!* die namme waer ea forflokt troch de geloovigen, omdat hij gjin kearel

wie, dou dochst dien namme ear oan, omdat stou noch karakterloos boppedien biste. *Dou* woest Bet ien 't lijen helpe en oars gjin ien, het is *dien* wirk. Ik swar dij, as ik dij ien mien fingers krij; uws rekken sil slûten wirde, mar mei *foldien*, "der kenst op rekkenje. De trjinnen die er wollicht troch Bet forgotten binne oer disse zaak, sil ik dij betelle sette.

IT GORDIEN FALT.

TREDDE BIDRJUW.

In ienfaldige arbeiderskeamer. Jetske en Bettje sitte elk oan in kant fan de tafel te naaien, de letste mei in naaimachine for har.

Jetske (sjocht fan har naaien op):

Sij jou ek nei dat plak skriuwe, dat jister iene krante stie, Bettje?

Bettje:

Né! Ik sjoch er mar net werom. 't Is toch altied mis. 'k Haw natûrlík gjin getûgskrift, en de saak is nog net ouhandelle.

Jetske:

Derom hoewwe jou it net te litten. *Sij* hawwe ommers gjin getûgen. Hoe kenne sij jou dan fonnisje.

Bettje:

Ik mat toch te minsten *sa* lang wachtsje. Men soe de dievel ien jin binneste krije, onskuldig te weasen en dan troch sok folk derfoar oppe rêg oansjoen te wirdden.

J e t s k e :

Dat kin jou mar nimme sa 't is. Sij nimme al frij wat mear rjuchten, as sij uws tastean wolle. Foreinigje wij uws, om *meijenoar* te forkrijen, wat ien net ken, dan binne sij er bij as alde roeken, om dat foareinigingslibben te fornietigen. Sij swoargje er foar, dat er nichts fan uws siede ta stân komme kin. As sij wiete dat er in faem lid fan de iene of oare bôen is, dan wird sij dadlik, as in bont hiender, brânmerke, en kin foar har lidmaetskip betankje of sij wirdt dea ienfaldig wei jage, en nergens fient sij wer plak, der passe sij wol op. Hienen sij it iene macht, dan lieten sij uws fan honger stjerre. De froulju ien 't algemien hawwe al in bitsje rjuchten. Uwt de heeche stânnen soenen sij ek meiwerkje tocht mij, om folle onrjucht ien dat opsicht omfier te smîten, ienplaets fan stjin te wirkjen.

B e t t j e :

Jou soenen sjen, as sij de froulju it stimrjucht joegen, dat sij har troch forienigingen sterk meitse soenen, mei de beste manlju, om de jeneverflesse b.v. foar goed op te bergjen.

J e t s k e :

Dan waer *der allinne* al sa folle mei woen, dat it rinte dwaan koe.

B e t t j e :

Dan soenen wij is besiekje, dat wij ek net even goed baes oer uws ienkomsten weaze mochten, as de manlju. Dat sij die opmeitse meije, soender er uws nei te freegjen.

J e t s k e :

De wetsartikels, die uws dat rjucht ontnimme, stieken wij gou in lögje ien, en soenen sisse, elk baes oer sienes. Hald dij goed maet, dan sille wij in forbientenis of contract *meijenoar* oangean, mar ik wol mien stim ien 't kapittel halde.

Bettje:

Dan keam er wis better oarder op die sljouwe boekhalders. Want as 't wief it saakje net sinnige, en sij naam har kaptaeltsje uwt de zaak, dan koe de man wollicht oppe neilen bite.

Jetske:

De measte manlju soenen wol wat makker wirdde as sij nou faak binne, wost wol ljouwe, Bet?

Bettje:

Dan soenen wij mejjenoar ek gou mei de mode brekke, dat de manlju de froulju freegje matte, as sij boaskje wolle. Werom kinne en meije wij dat net evengoed dwaen, as sij?

Jetske:

Beider geluk is er oan forboen. Die falske skaamte mat er uwt. Elk frij ien sien keuze, mei wie er it libben lans wol, de faam sa goed as de feint. Die net wol ken frij.

Bettje:

In pear, sa foart, foar altied oan elkoar te forbie-nen, dat hoefde ek net. Voldie it goed, dan bljouw-den sij fan sels bij elkoar, soender dat de wet har needsake.

Jetske:

Nou, dat sil moailik te regeljen weaze!

Bettje:

Werom net, dat sjoch ik net ien.

Jetske:

Sa lang as er gjin bern kaemen, wier dat net sa slim. As sij net mejjenoar koenen, roen elk wer sin eigen wei. Mar mei bern wie dat minder.

Bettje:

Dat stem ik ta. Der soe de wet ien foarsjen matte. As bijvoarbield, it wief foar ien tredde en de man foar 't oare libbensoenderhald der bern soargje moast, dan waer dit gjin great beswier, en dan koe de wet de bern oan har of him of beide tawieze, die de beste waerborgen foar de opfieding jaen koe. Inkelde gefallen fan zwakke of siekelijke alders, soe men fan de rigel ouwieke matte, mar dat is gjin beswier.

Jetske:

As wij ienkear sa fier komme, dan hoewwe wij ek sa net mear te ploeterjen foar 't brea, as nou.

Bettje:

En men koe, om elkoar *goed* te kennen te learen, ek in proeftied stelle.

Jetske:

Hoe dan ?

Bettje:

Trouwe foar de wet, hawwe wij beide de gek mei. Jou hawwe 't dien, omdat de man en alders it hawwe woenen. Mar as bijfoarbield, twa jonge herten oan elkoar foarboen wirdde woenen, elkoar it mienden, en sij libben in roen jier te gjerre as man en wief, en it foldie net, sij pasten net bijelkear, troch forskil fan karakter of oars, dan koenen sij wer bij elkoar wei gean, sa se bij elkoar komt wienen. Wienen er omstandigheden, die beswierlijk wienen foar de frou, dan moast it al in herteloase kearel weaze, die sin pligt net die als man, en de wet koe him der ek ta needsaakje, as wienen sij net langer bij elkoar, wat dan ek foar beiden it beste weaze soe, omdat sij net bij enoar pasten. As er wat mear wittenschap oender 't volk kaem, soenen die foarfallen mar inkeld foarkomme.

Jetske:

Dat wie liekwol better foar de feint te waegjen, dan foar de faam.

Bettje:

Werom ?

Jetske:

Wel nou, de faem koe letter sa goed net bij de manlju te kar gean.

Bettje:

Dat is in opfatting fan jou. Foarearst soene sij sa onbetocht net bijenoar gean, want de man hoefde net te tinken, dat hij allinne baas wie. Het trouwen allinne om 't jild, rekke uwt de mode, omdat it wief baas bljouwde oer har eigen goed, en sij dan ek even goed foartgean koe as hij, as 't net befoel. Lei de skild oan him, dat sij bijenoar wei gongen, mei in jier, dan waar sij derom heger achtte, en soe gjin ien har derom minachtsje, wiels de man sien avontur er net better op wirdden wie.

Jetske:

Jou begripe mij net. Soe de faam er net minder om bij de feinten iene pas stean, as sij in jier bij in oaren forkeard hie ?

Bettje:

Dat is in dwase foroenderstelling bij jou. Ik sei ommers, dat sij er net sa gau ta oergean soenen, om elkoar trouw te swarren. Om in wiesewasje of kleinigheid, gongen sij net wer bijenoar wei, as sij ienkear bijenoar wienen, en dienen sij dat al, omdat de karakters of sa, net meijenoar oerien kaamen, dan wienen sij beide er geliek om. Der koenen bij sommigen nog dwaese foroardielen bestean, doch der laket toch ongetwifeld in ontwikkeld persoan om.

Jetske:

Nou, ik wiet net.

Bettje:

En sij hoewden ek net earst in roen jier bijenoar te weasen. Blikte it dat sij alhiel net meijenoar

oer de wei koenen, dan koe die tied inkoart wirdde, tot in heal of fearnsjier. Dan stienen sij beide wer op frije fjoatten.

J e t s k e :

Het sil noch wol wat oanhalde, as het safier komt. Doch folle lijen, foaral foar de froulju, koe troch san opfatting as jou hawwe, foarkomt wirdde, en wie alteast in hele foarbettering, want it lijen dat sommige froulju *troch* har manlju hawwe, is mei gjin pin te beskriuwen.

B e t t j e :

Mei dwase foaroardielen hawwe wij noch in hele boel te strieden, mar mear noch sijn de onwilligens der hearsjende kliek. De greaten hawwe safolle gjin belang bij huwsgeluk as wij ljouwe, sij siekje har genot iene sociteit, en de dames bij oare, faak lang net onskuldige pretjes. Sij hawwe dertroch in hiel oar begriep van houwlikstrouw as wij. Wat sij faak noch earbaar fiene, wirdt bij uws brânmirken as in hoarreboel.

J e t s k e :

De zedelikheit behoeft men net bij de greatte lju te siekjen.

B e t t j e :

Omdat sij har safolle frijheden foaroarloofje mei bern uwt it folk, miene sij, dat wij fan in minder soarte binne as sij, en *kenne* uws gelok net. Sij wiete, sa 't lieket, de eisen net, te minsten sij bemoaije har er net mei om it te wieten, of te oundersiekjen, wat er oan hapert, dat de maatskappij op stelten gjit, die al mear en mear begjinne te wankeljen. Bljouwe sij langer doaf foar de billijke eisen fan 't folk, dat foar har sels in gelok begje-arret, dat te forkrijen is, dan sil ridlik gau in stjoarm har iene earen rûsse, wer it slot fan is, nou gjin genade mear.

J e t s k e :

Lit *har* dan is hongerlapje en heal neaken rinne, en foar it minste misdriuw, in dûbbele straf op it baitsje jaen, dan fiele sij wat it folk al lang fordragen had. En kin sij wiete, dat de straffe foar inkele fan *har*, alteasi nea te swier weaze kin.

B e t t j e :

Mar de arbeiders hawwe er ek skild mei oan. As sij it swiere juk fiele, dat op *har* skouders drukt, en sij wolle net in *han* ûwtstekke omdat er ou te smieten, dan moast men sokke sljipkousen *har* sljipmoetsen oer noas en earen hinne loeke, en lit *har* mar stil oan *har* lot oer.

J e t s k e :

Foi, wat fonnis felle jou, oer jou meiminsken. As sij mar mear ontwikkeld wienen, en de mage fol ieten, en de lea waerm bedekke-koenen, soenen sij de sliep ek wol uwt *har* eagen wrjûwe, en gau wiette dat sij even neadsakelik iene samenlibbing, ja noch nuttiger binne, as de man mei de heeche boorden en wiete manchetten oppe vingerseinen.

B e t t j e :

Men kin er wol is nidich om wirdde, dat in hoapen arbeiders *har* slaan en traapje litte, en nog mei in wolmienend knikje, *tankje wol*, sisse.

J e t s k e :

Hald it altied foar eagen, dat de dwang oeral, en op farskillende wiesen uwtoefene wird, en sij gjin finger iene jiske stekke kinne, of sij wirdde bekipte. En as dan de mage ropt fan wief en berntjes om brea, dan kin 'k mij wol begriepe, dat de moed foar oendersiek, en opheffing uwt *har* ellende er uwt gjit.

B e t t j e :

Ontwikling ! Ontwikling ! ropt hij, die mei it Volk it goed mient. Stop ! Stop ! ropt domnij, pastoor

of Rabbi, mei domheid kin ik har 't best brûke, binne sij brûksamer werktügen, rinne sij epticher ien 't gareel fan 't wirk, halde *wij* it langst de teugels iene hannen. Wij sille wol bidde, foar uws riek traktement, as jimme letter in great lean krije meije, toe mar earme bodders toemar, het komt ienkear goed.

J e t s k e :

Wij sille opkomme foar uws rjuchten. Wij wolle gjin foartdweilen fan de manlju wease. Wij *matte* arbeidsje om de kost mei to forsjinjen, dan wolle wij ek erkent wirdde, dat wij te minsten even nuttig binne as de manlju. (*Bouke komt op, krijt in krante uwt de bûse, gjit bij de tafel sitten en least.*)

B e t j e (*stjin Jetske.*)

Ik haw mien wirk ou, en sil it oanstonds mar te plak bringe. Gean jou efkes mei de boarren ien?

J e t s k e :

Ja, dat kin wol. Bouke bljouwt toch thus ried ik.

B o u k e :

Ja, ik wol nog wat krante lease.

B e t t j e (*stjin Jetske*):

As jou klear binne, gean wij mar (*beide oaf.*)

B o u k e (*sjocht op uwt de krante wei*):

Uwt wat lân de berigten ek ta uws komme, roenom least men fan oentefredenheit mei it besteande, en de iene mient op disse, en de oare op in oare manier de oplossing foen te hawwen, om meijenoar ien frede en genot libje te kennen. Doch sil it goed komme, dan moat er in greate foroaring pleats hawwe, en mat it mearendiel beseffe, dat wij net oppe wrald binne, om de iene de oare as slaef te brûken. As wij allegjerre ta in goed gehiel mei wirkje *matte*, en dat sil 't wol, dan *matte* wij alle-

gjerre meijenoar ek te wieten hawwe *hoe*! As inkelde har sels oanstelle om de foarwaerden te meitsen, dan binne die ek grif it fordeeligste foar har sels.

Willem (*komt ien en seit*):

Goeden avond, Bouke!

Bouke:

Ek goen joen, Willem.

Willem:

Is Bet net thûws.

Bouke:

Zij is efftensjes mei Jetske, de buuren uwt, mar sij komme gou werom, nim pleats. (*Jouwt in stoel.*)

Willem:

Wie'n jou oan 't kranteleasen?

Bouke:

Ja, men mat wat oppe heechte fan de tied bljouwe.

Willem:

't Gjit goed mei de saken sjinwirsch.

Bouke:

Wij hawwe neat te kleijen, sei 't ald wief en sij siet mei 't gat iene brannettels.

Willem:

Sij meije har blied meitse, dat het foreiniginslibben wat uwtstoan liket te waesen, de werkzaamheit fan de afdielingen wat oppe rêg leit, de stilte wiest alteast op it naderjen fan de kommende stjoarm.

Bouke:

Mear en mear sjocht en fielt de burgerstân, dat har tastân oenhaldber wirdt. De concurrentie fan 't kaptael slokt alles op. Al greater en greater maatschappijen, vennoatskippen of truts nimme de lietse en eindlik de greate keaplju te pakken en meitse fan har arbeiders. De foartbringing wirdt geande wei greater, troch de nij ien beslach nomde frucht-

bre lannen ien oare rieken, de arbeidersleanen wirdde al leager en leager, de keapkreft is forlern van miljoen minsken, sadat, tsjinoer de greatste earmoed, in oerproduktie ontstijt van allerhande waaren, wertroch al riedlik gou sommige fabrieken slûte matte. Er wirdt troch de fabrikanten net freegje, dat de arbeiders, troch die slûting, wirkloos wirdde, en dertroch breagebrek ontstijt, né, sij wolle in tige rinte van har ienlein kaptael hawwe, ken dat net, dan ophalde.

Willem:

De foartbringers oppe groen, de boerren, stean ek ien *net* better conditie. Troch forieniging, *koe* fan *har* kant de earste stoat joen wirdde, dat sij net mear har liene litten as pompmachines for de laneigenaars. De iene nei de oare lit him mar stil it baitsje uwtlûke, en er stean altied wer nije klear, die wol graeg it selde lot oendergean wolle.

Bouke:

En de lanhjerren laitsje ien har foesje, om de onnoaselheit der boerren. Sij barre, as 't moglik is, oppe tied har lanshier en dan matte de lienkoek en moalleveransiers of winkellju mar wat wachtsje. Minhear moat earst sines hawwe.

Willem:

Tige freunlik is san lanhjerre tsjin sien boer, as or nog goed wat te heljen is, mar ek like noardsk as er it fel fan de boer, oer de line oppe solder hat.

Bouke (*glimkjende*):

Dan meije de lanhjerren mejenoar nog wol is in felleblooterij oprjuchtsje fan de stroepte boerevellen.

Willem:

Nou, der keam wirk oan de winkel, der kin jou op oan.

Bouke:

Sa lang as de groen net oan de gemienskip brocht

wirdt, kenne sij arbeidsje, bodsje, wrotte sa sij wolle, de lanhjerre krijt sien cinten en ten leste sij oppe diek.

Willem:

De hierren sille, *moatte* leager wirdde, mar ek de pries der waaren, sadat de tastan net forbettere wirdt. Sa lang de boerestan noch jild *hat*, melke de lanhjerren har stil uwt, hast soender dat sij 't merke. Is 't op, wol nou, dan foreinigje sij har tot maet-skappijen en nimme de exploitatie sels iene hânnen, dan kinne de uwtstroepde boeren noch tsjinst foar har dwaen, mei in liets deihierke. Soenen sij *dan noch* foar de moardners fan har libbensgeluk bûge en knibbelje as earstieds? Doch it: mène, mène, tekkel, stjit ek foar de lanhjerre oppe mjurre skrean, sij meije har mei hannen en fjoatten er sjin forsette, de groeneigendom skaft zich sels ou en wirdt foar de greate besitters sels waerdeloos.

Dominij (*komt ien*):

Dag zamen. Kom dat zal ik treffen. Is de vrouw en Bettje niet in huis?

Bouke en Willem:

Dag domnij! *Bouke seit*): Sij binne efkes foart. Zoo, moat domnij uws hawwe?

Dominij:

Ja, wat zal ik zeggen. Ik wenschte wel eens met u te spreken en ik zie tot mijn genoegen ook Mijnheer Willem hier tegenwoordig. (*Bouke jout him in stoel en gjit sitten.*)

Willem:

Dus dat treffe jou dan alhiel, domnij!

Bouke:

Wol domnij ek in piep of sigaer oanstekke?

Dominij:

Dank u. Ik heb op het oogenblik geen lust tot

rooken. Ik wenschte met u beiden een oogenblik te spreken, als herder er leeraar in deze gemeente en moet met verwondering zeggen, dat ik u beiden nimmer Zondags in de kerk zie.

Bouke:

As ik deis arbeidsje mat, dan lès ik sneintemoarns de kranten en de neimideis kuijere mien frou en ik wat, of praatte is oer de huwsholding, sadwaende haw ik gjin tied om nei tsjerke te gean.

Willem:

En ik hald mij mei die malligheid net op.

Dominij:

Bouke zijn motief is nog eenigszins te billijken, maar de uwe, Mijnheer Willem, vind ik hoogst treurig.

Willem:

En werom?

Dominij:

Dat zal ik u duidelijk maken. Ik vermoed dat wij des menschen leven hier op aarde *zeer* verschillend beschouwen. Van bijbelsch standpunt, waarop ik sta, beschouw ik dit leven als een voorbereiding tot een later eeuwig leven, na den dood. En moet alzoo onze werkzaamheid bepaald zijn, om zooveel mogelijk rein, dat is, zondeloos te zijn, als de dood ons ter verantwoording onzer daden, voor den hoogsten rechter oproept.

Willem:

En nou sil ik domnij sisse fan wat stanpunt dat ik it minskelibben beskouw, dan kinne wij sûverder redeneanje. In dier, dat sien frijdom hat, sieket zich te foarmeitsen mei wat de natûr him biedt. Sa ek de minske. Hij moat soargje dat er hjir de greatst mogelike wille hat. De ierde hat er te brûken foar wat er noodig hat, en *kin* er tagelik ek brûke foar sien ontspanning, foar sien genot. Hoe mear er zich

ienspant, om de natûr te begriepen, des te greater wirdt sien foarstan fan de dingen die er sjocht en ondersikje ken, en wat greater it fjild wirdt, wer hij him op en mei formeitsje kin. En dat is sa moai, dat hij nea genoch leart om *alles* te begriepen, mar steeds strêfet om sien kennis te foargreatsjen, mear wille te smeitsen. Doch, astroch de wetten der machthebbers foarbean wirdt, om ta mij te nimmen wat mines is, dan benimme sij mien frijdom, mien genot. Haw ik derbij noch te soargjen foar it héger *ik* ien mij, dan kom ik dermei net iene lear bij jou, want dan fien ik gjin oerienstimming mei jou Gods idéé, en uws aller mem, de natûr.

B o u k e :

En nou Willem it seit, bin ik frij, mien geloaf belidenis ou te lissen, omdat ik er alliek oer tink as hij. De dea is oars neat, as in stofwikseling.

D o m i n i j (*tsjin Willem*):

Dus, dan verwerpt u beiden alle inmenging en gezag van een hooger wezen, dat men God noemt en heeft u slechts rekenschap te geven aan u zelve, omtrent het bevorderen van uw eigen levensgeluk.

W i l l e m :

Sa is 't domnij. Jou ljouwe natuerlik dat Adam uws iene nekke skopt had en dat wij deroan noch altied sukkelje.

D o m i n i j :

Ik verzoek u den spot niet te drijven, wat voor mij en millioenen met mij, heilig is. Ik wil uwe meening eerbiedigen, doch wensch ook de mijne geëerbiedigd te zien.

W i l l e m :

Is sij net ien stried mei gesoen foarstan, *dan wol*, mar as sij op it gebied fan inkels ljouwen, soender waerborg is, dan kin ik foar san *miening* gjin respect hawwe en kin se net wardearje.

Bouke:

Né, ik ek net.

Dominij:

Daar *wij* gelooven aan de wording dezer aarde, door eene hoogere macht, die zijn wil verder heeft opgeteekend, door hem geïnspireerde personen en wij die wil vinden uitgedrukt in de bijbelboeken, daar achten wij zijn bestaan verzekerd en hebben wij slechts die boeken te raadplegen, als de zekere gids, die ons ten leven leidt, en opleidt tot een eeuwig, gelukzalig leven, na den dood.

Willem:

En de wittenskap wiest it ommers uwt, dat de tiedrekning fan die skepping omtrint 6000 jier al *fier mis* is en disse planeet al ettelike miljoenen jieren bestien hat. De geskiedskriuwers, die nou libje, wiese it sinneklear oan, dat de bibel, de geskiednis bevat fan in enkle alde volkstam en fjirders mei fabels, legenden en oare grapmakkerijen fol stjit. As men alles ljouwe soe, as wier bard, wat der ien stjit, dan moast min wol sa dom wease as it efterein fan in barg, en ... lit mij er bij foegje, jimme ljouwe it ik net.

Dominij:

Men kan niet letterlijk aannemen alles wat in den bijbel staat beschreven. Veel zal men door nader onderzoek en vergelijking tot klaarheid kunnen brengen.

Willem:

Dus, dan soe dat hooger wezen, ek nog prullewerk leverje hawwe, dat net elk begriep kin.

Dominij:

Door vertaling is veel van het oorspronkelijke verloren gegaan, maar ook hierin staat de wetenschap ons ten dienste van geloovige mannen en brengen

zij allengs meer licht, voor wat ons nog duister toeschijnt.

Wille m :

Dan siekje jimme ek al nei de wjirheid en komt dat al net oerien mei wat jou nies seinen, dat it Gods wird wie, dat iene bibel spriek. En as alle minsken dat as rjuchtsnoer brûke moate foar in eeuwig heil, dan moast dat ek foar elk dúdlik weaze.

Bouke :

Hark ris domnij, de boekdrukkunst wier er foar 1400 net, en wienen er doe mar inkelde minsken die lease en skrijûwe koenen en dat sille wis wol fan de foarnaemste west hawwe. En as wij nou sjogge, hoe dat forname folk de boel foarknoeije, sa sij de measte fruchten plukke kinne, dan sil dat ien die alde tied ek wol sa west hawwe en sil dat spultsje sa folle wol foarknoeid wease, dat sij, as wjirheid, foar uws minsken har saligheid, weinig waerde mear hat.

Wille m :

As it aldste hanskraft dat fan de bibel bekend is fan sa wat 900 jier nei Jezus geboarte dagteikent, as die er west is, dan rinne mij der fjirst te folle jirren tusken beiden, en dan hawwe uws aldjes ek net best past op het godswird, dat er safolle exemplaren wei rekke binne. En sjenwirsch liegt men, fan it nei foartellen, as 't wat docht, en werom doe net ?

Dominij :

Laat ons van dat punt afstappe, het ontstaan des bijbels, en zeg mij liever waarom u alle godsdienst minacht ? Is dat bevorderlijk voor de opvoeding van het menschdom, en speciaal voor den werkenden stand ?

Wille m :

As men sien waeren oanbiedt en priesget as heil-saem ien 't gebrûk, geliek as jou domnij, en men

wiet dat sij foarfalske binne, dan warskouwe wij de minsken er leaver foar, om se *net* oan te nimmen.

D o m i n i j :

Dat is uwe meening, doch duizenden in den lande zijn die opvatting niet toegedaan, en waaronder voorzeker velen, die verstand en wetenschap genoeg bezitten om zelfstandig te kunnen denken.

W i l l e m :

Dat kin wol wier wease. Mar it jild spielet ien uws foarrotte maatskappij de earste fioele, en om te stemmen brukt men de godstjinst ta de twadde. As de earste de toan oanjouwt, wirdt de twadde er nei stimt, om in goed geheal te meitsen. Nou jimme de twadde fioele iene hannen hawwe, is dat ek in gewichtige betrekking, en kin jim faak net freegje wat rjucht is; jimme sitte boen. Ik soe him er leafer hinne lisse, want jim binne *nou* ek de oarsaek mei fan de greate ellende die er bestjit, drukt ek op jimme skouders it skrijuwende onrjucht, dat jimme mei de wjirheit wol is hjerre, de stem nei rjucht.

B o u k e :

Wij hawwe lang genoch iene stille beresting libbe, en ljouwd wat jimme as wjirheit opdisten, mar wat jim sels net skiene te foartrouwen.

W i l l e m :

Jim litte it ien jim tsjerken uwtgalme, hoe leaf as dat hoogere weasen sien bern hat, en oan de meagere, bleeke gesichten fan de alden, en de stumpers fan bern, kin men sjen, dat sij hunger leije en kjeld, dus dat is....katteljeafde, dat is in greate leugen of....jimme liege de minsken, om mar plat uwt te drukken, foar, dat hij it hawwe wol, want sels libje jim ien sien stjinst fan in great tractement, mei spek en fleis oppe tafel, en meitse jim it sa nochlik moglik. En werom? Hawwe jim derop mear oanspraek as oaren?

D o m i n i j :

Ja, dat zijn van die toestanden, die noodig verbe-

tering behoeven, en zijn wij ook al druk in de weer, om daarin verandering te brengen. Vooral ook door de uitgebreide vereeniging »door arbeid verbetering«, onlangs opgericht.

Bouke (*gniskjende*):

Sil jim dermei it spul oplapje? Dat sil wat wirdde.

Willem:

Hoefolle jim oerhawwe foar de earme broeders ien de Heere, sa 't jim dat mei in salfsjende stimme neame, sil ik jou sisse, en de unrjuchtfeardege her-teloase konsjintie bliekt sels klear uwt jimme administratie der stjerke. Sa it hjit, binne jimme er tige op uwt om de bern doapt te krijen, en letter as lidmaet oan te nimmen, as der ek in foantje op sit, wiet ik net, want jimme dogge oars nichts gratis. Sij, de lidmaten, hjitte dan allegjer alliek te weasen, want sij wirdde troch jim broeders en zusters neamt. Mar o wé! as ien fan de earme broeders is in minne simmer had, of hij, it wief of ien fan sien bern, wirdde is siek, en hij mat om oenderstand freegje, dan bin jim er daadlik bij om him it stimrjucht te ontnimmen foar forkiezingen ien tsjerkezaken, mar ek foaral ien 't behear der eigendommen der gemeente. Dermei wirdde sij te beroerd, om har rjuchten jilde te litten, die sij toch even goed hawwe en halde, as jim moasten sokke as lidmaet ousette. Mar in timmerman, verver, smid, kosten, wirdt diaken, ouderling en notabel makke, en faak sjocht men dat sij troch foarbouwing, verwjen as wat oars, as baasen in heech deihier fan de tsjerke-eigendommen oustrieke, en sij just *die* tot notabel of tsjerkfoud benaeme, die har de measte rieksdaalders iene buse spilet. En de earme bodder ken tasjen, dat hij as broeder iene heare beskouwe wirdt, mar fan in heel oar slag, gemien! wiet je.

De tûken en prikjes die kappe wirdde fan de stjerkebeamen mei hij opsiekje né! mar kin er keapje bij 't boelgoed, as se earst opjage binne troch sien rieke broeders, die

D o m i n i j (*lilk*):

Dat lieg je. Zoo is het bij lange na niet met alle administraties van de kerken en hare goederen gesteld, er moge slechts eene enkele zijn.

W i l l e m:

Sjoch jou wol, as men oan 't gewisse fan 'n domnij komt, oan de saligheit fan de besitter, dan komt de boose jien him op. Soe de timmermanssoan fan Nazareth op die foet ek oan jimme gebouwen timmerje wollen hawwe? Ik ljoaw net!!

D o m i n i j:

Ik ben hier niet gekomen om beleedigingen aan te hooren van mijne ambtsbroeders!

W i l l e m:

Jim binne er foar om de wjirheit te ferkondigen, oars net? Derom mat jou har wiette, om 't oan en oar meidiele te kennen. Elk wat oppe mouwe te spjeltsjen sneins fan jim forheven standpunt, der wirdde jim net foar betelle, dat soe jongenswirk wease.

D o m i n i j:

U schijnt *zeer* weinig respect voor onze stand en roeping te gevoelen, te oordeelen naar uw spreken.

B o u k e:

As jim in iepen eag hienen foar de skrijwende ongeliekheit ien uws samenlibbing, en jim best dienen om der betterskap oan te bringen, om oan elk de libbensforwaarde sa wat geliek te stellen, dan wienen jim nuttig en soe it folk dit ter herte gean, en sneins jim opsiekje iepen tsjerke.

W i l l e m:

Mar dat skient jimme doel *net* te weasen, en derom foarrint jim nering, *ja wie al foarroen*, as de staet en de jildkliek jim de han net boppe de holle halde. Doch dat is gjin minskeleafde, gjin Christendom, domnij!

Bouke:

En as de breakoer er net tusken siet, dan kamen er nog minder as nou. Der binne arbeiders, mar ek neringdwaanden die hinne matte, en die nimme sneins har knipperke oender jim gehoor, en har droamjend knikkeboljen sjogge jim oan, dat de arbeiders jim praatjes moai fiene, en er mei ienstimme.

Dominij:

Laat ons ook van dat onderwerp afstappe, en het doel van mijn komst u zeggen. Wij worden het over de twistpunten toch niet eens.

Willem:

Dat kin wol en lit uws dan mar ris hjerre, wat 't doel fan jouw komste is.

Dominij:

De verstandhouding tusschen u en uwe ouders en broeder, laat in den laatsten tijd vrij wat te wenschen over, naar ik meen. Natuurlijk bezorgt u daarmee hun een ondragelijken last, eendeels door de nieuwe ideeën die u omhelst en die door hun beschouwd worden, als de oorzaak te zijn, dat u in liefdesbetrekking staat tot hun vroegere dienstmeid, Bettje en ook de twist met uw broeder heeft veroorzaakt. Ik voelde diep medelijden met uwe ouders en 't is daarom dat ik bij u kom.

Willem:

En wat woenen jou nou fan mij hawwe?

Dominij:

Dat Bettje bij uw ouders de dienst heeft verlaten, op eene wijze, niet zeer prijzenswaardig in mijn oog, moet u toch een spoorslag zijn, om te onderzoeken, als het wel innerlijke liefde is, die uw hart tot haar trekt. En ik ontveins u niet, dat u dan mijne opinie zal deelen, dat eene betere, meer waardige partij *uw*

levensgenot in het vervolg *meer* zou verhoogen, dan *zij* in staat is dat te doen en uwe ouders zouden zich, in zoodanig wijs besluit van u, *zeer* verheugen, ja, u weder met open armen ontvangen. Wat uw broeder betreft, ook deze zoude het groot genoegen doen.

Wille m:

Ik sil mien libbensgenot ien 't forfolg self siekje moatte, slechts as steun ien saeken, kin mien alders tsjinst dwaan en 't karakter fan mien broer befalt mij net. 't Is mij net te dwaen om iene wrald te skitterjen mei in bulte riekdsdaelders, né, het libbensgenot gjit mij boppe *alles* en 'k mien ien Bettje in faam te fienen, en ljou, dat ik derien *net* mis sjoch, der ik mij foarkrije kin wat ik beeagje, en sij it mei mij ek mient, en 't net om mien jild en positie docht. Wij hawwe beide uws friske, soene lea en wolle fan gjin ien ofhankelik wease, as moat dan de bûwter wat tinder op it brea smart wirdde.

Dominij:

Dus u gevoelt u, in dat opzicht, geheel onafhankelijk van uwe ouders? Bedenk dat de levensomstandigheden van dien aard, ook voor u kunnen worden, dat u komt denken aan het ouderlijk huis en dan zoude uw gang, naar dat huis, wel eens zwaarder kunnen zijn dan thans.

Wille m:

Wij sjogge de wrald op in oare side oan as de measten. Wij sille is besiekje op uws eigen fjoaten stean te kinnen. Kin dat net, dan sil de moed uws ek net ontbrekke, om 't te nimmen sa it *moat*.

Dominij:

Dus u *denkt* er zelfs niet aan, om de welgemeende raad van uw ouders te volgen en hun ter wille te zijn?

Willem:

Ik hoopje mien eigen dingen wiette te kennen.
Sij hoewwe alteast gjin hemelske polisje-agent mij op
 it dak te stjoeren, begrepen?

Dominij:

Nu, dan heb ik mijn taak volbracht en heb de
 eer u te groeten. (*Krijt sien hoed, bûgt en gjit ou.*)

Willem en Bouke (*gniskjende*):

Dag domnij, thuws de groetenisse.

Bouke:

Hij komt hjir dadlik net wer, Willem!

Willem:

'k Woe him noch sa graag mear forteld hawwe,
 hij komt er fjirst te maklik ou.

Bouke:

As Bet en mien wief er bij west hienen, ik ljouw
 sij hienen him wat op sien hachje telt.

Willem:

Sij forsjinje wol is in wân.

Bouke:

Die skienheilge kearels. Soe er foar har gjin plak
 op Athje wease, om uws roemrike striders, die har
 libben foar 't heitelan oerhienen, sa 't hjitte, op it
 hert te drukken, dat de Athjeeërs ek minsken binne
 die fjuchtsje foar har rjuchten?

Willem:

En om har ien 't eag te printjen, dat stellen, troch
 uws strafwetboeken, strafber steld is!

Bouke:

As de radjas van Athje *gjin* skatten van sulver en
 goud hawn hienen, soe er dan wol mei uws regearing
 rûsje ontstean wease?

Willem (*sjogt ta it finster uwt*):

Der komme de froulju wer oan. Wat sille sij fremd op harkje, dat domnij hjir west hat.

Bouke:

It sil har wol spiette, dat sij er net bij west hawwe.

(*Bettje en Jetske komme op.*)

Bettje:

Soa Willem, kom jou ek is oer?

Willem:

Ja, fanke, ik bin evenals dou, uwt de stjinste rekke, ik mat in oar kosthuws hawwe.

Bouke (*forheard*):

Wat sis jou?

Jetske:

Hoe is 't nou?

Willem:

Dat sil ik jim sisse, mar gean earst sitten.

(*Bettje en Jetske gean ek sitten.*)

Willem:

Dat kin ik jimme mei in bietsje wirdden sizze. Bet hie mij natuerlik alles sein, hoe it mei de sa-neamde stelderij tadroegen hie, en roen ik er op, om Petrus allinne te treffen, wat mij net slagje woe, omdat hij mij altied ontwiek. Mar disse middei koe hij er net fan ontkomme, en sadra hij allinne bij mij ien 't kantoar wie, kriege ik him bij 't boarst, en freege om de leppeltjes. Ik hie him dea makke, ljouw 'k, sa lilik wie 'k, as hij se mij net oerjoen hie. Der ontstie in lawaai, dat kin jim begriepe. Mem foel fan har sels, en heit soe tusken beide komme, mar doarst net. 'k Haw Petrus in watsjekou joen, der er fan neifortelle kin. Mem kaem al gou wer bij, en doe haw 'k mien alden sein, dat ik er uwt gong. Het griesde mij wol oan, sa wienen

sij fanne wieze, sij skriemden beide as bern. Doch mei mien broer sa te libjen, der wier gjin tinken oan. Ik bin foart gongen, en nou mat ik moarn mar oarder op mien saken stelle. Joen ken ik fan sels, hjir wol bljûwe, en dan matte wij mar is sjen, hoe 't mat.

Bouke:

Wist domnij dat dan al?

Willem:

Dat wiet ik net. Mar mien alden hienen er soarg foar, dat it sa komme soe, en derom hienen sij him moglik er al op uwt stjoerd.

Bettje:

Sij sille wol raar opsjoen hawwe, dat de leppeltjes bij Petrus wei kaemen.

Willem:

Mem skriemde tige. Sij seagen raar op, dat kin jou begripe. Mar folle wirdden binne er net mear oer fallen.

Bettje:

Dan is mien proces ek oane kant.

Willem:

Natuurlik. Moarn moat heit nei de officier fan justitie ta, om it te sissen.

Bettje:

Wij koenen Petrus er nou ek moai foarsetfe.

Willem:

Dat sille wij net dwaen. Hij hat er nou al fieling fan. Mien alden besorgje wij dermei mear least, wij dogge it net.

Jetske:

De alde lju' sille noch wat mei die soan belibje.

Bouke:

Dat sille sij ek, der kin jou op oan.

Bettje:

Het is doch mar moai slagge dat ik net foar de rjuchtbank hoew en wollicht onskuldig in pear moanne nei de gribus gong.

Jetske:

Sij koenen gjin tsjûgen krije, dat jou it dien hiene, mar san fint as Petrus is ta alles ien steat, wat joeg die om in falske eed, as er op ferge waer.

Willem:

Bet is er mar moai foar wei sprongen. Wij hienen er mar in hoapen hollebrekken mei hawn.

Bouke *tsjin Willem*):

Het is toch hird op san manier uwt jou alders huws te gean.

Willem:

Ja wis is it dat. Doch wat net bijenoar bljûwe ken mat skiede. Het griest mij wol oan, om mien alden, dat sij sa dwers wease kinne.

Jetske (*tsjin Willem*):

Moarn sille jou er wer hinne. Moglik binne sij dan wat bekomt.

Willem:

Ja, ik mat wol nei har ta. Mien klean, boeken, alles mat er wei, en dan mat ik mar is sjen wat ik mat. Mien buwsjild kin ik ek wol op.

Bettje:

Mar jou freegje *har* doch net om jild?

Willem:

Dat stjit net ien 't liet. Ik sil mij sjen te redden.

J e t s k e :

Froulju is lestig gjûd, dat krij jou nou bij oenderfining. Sij litte har rjuchten ek jilde.

B e t t j e :

Alles wat er foarfallen is, bin ik de greatste oarzaak fan.

W i l l e m (*krijt Bettje bij 't kin*):

'k Haw dij er liekwol net minder leaf om.

B e t t j e (*glimket*):

Dan sil it wol goed komme.

W i l l e m :

It komt *grif* goed, as wij mar wolle.

J e t s k e :

Dan ek mar de frije leafde tapasse.

W i l l e m :

As wij bijenoar bliuwe wolle, sil dat ek wol matte, want tastimming om te trouwen, krije wij doch net.

B o u k e :

Dat sil wol spanne. Nou Bet is toch ien har ear hersteld en dat is in lûkje iene winter.

J e t s k e :

Jim mat nou mar gou sjen, dat jim in huws hiere kenne en dan der mar ien.

B e t t j e :

En dan sille de alde rûken uws wol spiesgje, wol jou sisse?

J e t s k e :

Wachtsje er mar net op. Sij binne nou ek al wiezer as iene tied fan Elia. Sij iete nou de brokjes brea ljeaver sels op.

B o u k e :

It manna reint hjir ek net fan boppen. Sokke bjeamen hawwe wij hjir net.

Bettje:

Wij sille it wol redde, wat sisse jou oars, Willem?

Willem:

Wij sille het te minsten beziekje, dan kin wij sjen as 't lukke wol.

Jetske:

Witste wat, Bouke? Wij soenen al lang nei uws bjurlju ta west hawwe te joenpraeten. Wij kinne er joen wol hinne, dan kinne de jonge lju togjerre mar wat oerlisse.

Bouke:

Dat kin wol, dan mat dat dadlik mar weaze.

Willem:

Dat liket mij goed ta. Dan sille *wij* sa lang jimme skatten wol bewarje.

Jetske:

Die fiene jou om disse tied net bij de arbeiderslju en de leage spullen sil jim wol stean litte. (*Sij geane opstean en fjoart. Bettje gjit bij Willem stean, oan sin lofter side, leit har hân of earm op sien lofter skouder en krijt sin lofter hân fortrouwelik beet*):

Willem (*glimkjend*):

Wij hienen net tocht dat wij beiden sa gauw uwt de tsjinst reitse soenen.

Bettje:

't Is hastig gongen en steane wij nou beide gehiel op uws sels.

Willem:

Wij steane nou foar 't feit, *hoe* wij de wrald lans sille. Wij hienen uws net foarsteld dat uws leafde sa gou oppe proef stelt wirdde soe.

Bettje:

Beide wiette wij al aerdig, wat iene wrald te keap is en sille it ek wol redde.

Willem:

It geval, wer ien wij nou steane, is foar uws het beste, dat wij de lappen bijenoar smite, in huws hiere en derien wenjen gean. Marhoe soe 't komme wolle mei uws kostwinning?

Bettje:

Ik foarsjinje al aerdig wat mei de machine, dat ik ken mij sels best redde en as jou nou wat fiene kinne, der wat foar jou oansit, dan binne wij klear.

Willem:

Langlesten haw ik in oansiek hawn, om as mei-wirker mij oan in nij uwt te jaan volksbled te torbienen. Ik haw er doe foar betanke, mar sil it sjen nou te krijen. Dan sjen in huws te fienen, mei in plak tûn, werop wij uws ieten bouwe kinne. Ik haw altied leathebberij foar tûntsjen hawn en 't woe mij ridlik goed slagje. Dus dat sille wij besiekje.

Bettje:

Wij hawwe beide uws hannen meinomt en dan sil it mei de noadige ambisie er bij, wol gean. Mien sparpot is goed forr uws huwsrie.

Willem:

En ien mienes is ek noch al in aerdig stûrke foar-gjerre, der sille wij ek wol in plak foar fiene. Petrus en ik krigen fan uws alde hear, lieke folle buwsjild en troch dat ik bijnei nea foart wie, gjerre dat wol aerdig oer. Het leit noch ien mien kast, die ik moarn helje sil.

Bettje:

En dan sille wij wol fjirder sjen hoe 't mat.

Willem (*glimkjende*):

Dat is dus ien oarder. Nou oer wat oars, der wij ek oer prate matte.

Bettje:

En dat is?

Willem: (*luk har neijer oan him*):

Bet! te trouwen, dat de wet fan elk pear freget, dat saneamd, tatsoenlik wease wol, ken *uws* net forbiene, omdat ik de nedige tastimming fan mien alden net forkrije ken, mar....ek net hawwe wol. De frije leafde, sa wij dat wol is neame, sil uws nou forbiene matte, as wij bij elkoar bljouwe wolle. De *leafde* tusken uws sil er derom net minder om wease. Haw ik toant, foaral in disse leste wieken, dat ik jou achting en leafde wirsch bin? wel nou, dan foartrou ik ek, dat, wat de minsken er oer rabje meije, uws hou en trou héger, *héger* stjit, dan ea in minske stim, uws ear berikke kin, om het omfier te smieten. Dat de wien wol is tusken uws troch rûse sil, och, wij binne minsken, en hoe wij ek allicht meistjoarmen te kampen krije, nea sil uws houliksskipke *sa* slingerje, as wij sille it eag ien 't seil, en in feste han oan 't roer halde.

Bettje:

Fortrou Willem, doe ik jou kinnen learde, dat jou stân en jild mij net tsjinblonken, mar in trien uwt mien eag rolle, troch de mannenmoed en 't earlik hert, dat fan jou dieden uwtgong. Dat *der*, wer men onrjucht op jou wei pleatste, it bloed jou nei de holle fleag en mei jou kreftige earm oppe bres sprongen, om te foarslaan wat onrjucht, wat laeg wie. Doe mocht ik net hoapje, dat die kreftige, flinke man, ienkear mien beskermmer wirdde soe. Doe foarflokke ik de standen en 't jild dat uws skieden, mar nea sil ik de tied foarjitte, doe dat earlike eag nei mij opseag, en doe mien hân ien jouwes lei. Dat eagenblik wier salig, Willem! En soe ik mij nou net foartrouwe, soe ik nou *tinke* kinne, dat die kreftige man, die mij beskerming bea, in jonge wirdde sil? Né Willem! kniep mien han mar in jouwes, dat salig eagenblik foarjit ik net, en wat ik doe sei, herhelje ik nog is, ien disse stoun, jou binne en bljouwe mien Willem.

Willem:

En dat ik dat bljouwe sil, dat swar ik dij. Wat op uws wei sich pleatse mei, wat de wrald uws biede sil, ik fiel mij sterk, om alles te trotsearjen, as datselde golle, iepene eag mij altied oankiepe sil, mar dat jou ek *altied* ien mienes lease kinne, de earlikheit, de trou, de oprjuchtens fan uws leafde!

IT GORDIN FALT.

FJIRDE BIDRJUW.

In deftige keamer bij Petrus en Petronella. (In rieten stoel stjit bij de tafel. Petrus komt op. hier forward ommie holle, mei in pear wissels iene han. Men kin sjen dat hij berooid is. Bitterflesch en glês oppe tafel.

Petrus *sjocht op de wissels*):

Jimme matte betelle wirdde, mar wer mei? Mien kas is leeg, en hat ek al lang leeg west. De alde er wer foar opdraaije litte! Hij had mij warskout, dat hij it net wer die, en it ik net mear dwaan koe. Hoe fier dat er mei sien eigen is? Der sil net folle mear oersjitte.... Sij matte betelle wirdde, dat stjit fest, er sit oars net op. Ien fan beiden, ik mat falske hanteekeningen meitse of.... de rommel mar oan de skuldeiskers oerlitte, en sjog sels er nog wat fan te halden, sa sij in disse tied meastal dogge, die fallissemint slaan..... En dan mar oppe sjouw om better plak te fienen, dat in bestean jouwt. Doch ik mat sjen wat wei te moffeljen. Mar nou sit ik ek

nog opskiepe mei sa 'n sukkelig wief, die gûlt en krient en kreunt alle dagen, dat men soe er mal fan wirdde, derom nim ik foar de foroaring mar is in glêske bitter of kleare. Dat forset de sinnen, en ken dat aklig gekliem mij neat skele. (*Hij skinkt in glês ien en drinkt it op.*) As sij uwtkniepte, koe ik mien kost better fiene. Ik haw lesten dokter it al is for-slein, dat it net better wie, as dat sloaf har einde kaam, mar doe stie er in raar onwaer op; wat makke die man in spektakel. Ik wol 't wol ljouwe, hij hat oan har in best melkkou, sa 't er mient, doch loekt mar stiltjes wei oan de droege oeren, want mien brandkast is leeg. (*Hij laket.*) Hij sil op sien noas sjen, as er it wiet, mar 't let *mij neat*. Wer nichts is te heljen, forliest de keizer sien rjucht, en dea gjit sij doch.... Mar die forfloekte dingen (*op de wissels sjende*) hoe mat ik nou der mei. Dat sil in slim proces wirdde. Kom, earst nog mar in wip-perke. (*skinkt ien en drinkt op.*) 'k Mat mar is sjen, om er wat op te fienen. (*Hij wol gean, mar komt Draaisma te mjitte en bljouwt.*)

Draaisma: (*op.*)

Soen jou foart, Petrus?

Petrus:

Ja heit; 'k moat om in boadskip de streek op.

Draaisma:

En dat boadskip is?

Petrus:

Wat kin jou dat skele? Mien jou er soms belang bij te hawwen?

Draaisma:

Is mij dat in fraag! Mat it libben fan jins bern, jin net oangean?

Petrus:

Elk past tsjinwirsch mar op sin eigen hage.

Draaisma:

Hie stou mij dat earder sein, dan hie 't foar mij better west. Wat ik dien haw oan dij, die ik mij in goed doel. 't Is ek it alderhert dat sprekt, dat ik nou bij dij kom.

Petrus:

Dat hert kin him om mien part stil halde, ik haw er neat mear mei te meitsen, of.... dat mien brankast er mei forsjoen waar, dan wol.

Draaisma:

Dat sille wij dis kear mar is oergean litte; omdat it mei dij buwter oane galge smart is. Wij sille er ien 't ferfolg ek mar nei mear oan dwaen.

Petrus (*gniskjende*):

Dan sil ik wol in oar kantoar oansprekke matte.

Draaisma:

As er tenminste nog ien foar dij te fienen is.

Petrus:

Wol heit in gleske kleare hawwe? Ik nim er ien.
(*Hij skinkt ie en drinkt op*).

Draaisma:

Dat forfloekte gjûd, dat bij tûsenden en tûsenden ongelokkig makket, en ek foar in great diel, de skuld draagt fan dien skandelik libben, gebrûk it net wer. Petrus! Petrus! wat dochst dien heit en mem in least oan. Wat hawwe wij dij leaf, *hawn*, mat ik mar sisse, want siker, wij moatte uws skamje sjenwirsch oer uws eigen bern. Altied hienen wij noch hoap hawn, dat de goede beloften, die stou uws joegste, dat er betterskip op folgje soe, *mient* wie, mar nog altied sinkt stou leager en leager.

Petrus (*gniskjende*):

Dan sil ik nou wol hast oppe bjoaijem weaze.

Draaisma:

Wij hawwe uws sels opoffere foar dij. Hoe faek hawwe wij dien skulden liek makke, *sa* faak sels, dat ik mien eigen saken fan de hân dwaen moast. Trinnen hawwe wij om dij skriemt, o, *sa* faak en folle. Ja, uws hjirren binne gries wirdde, fan't fortriet, dat stou uws oandogste en nog altied wint de onforskilligheit oan. *Sa*, dat ik dij nou foar mij sjog, dat ik mij sels oufreegje moat, *is dat mien soan, mien bern?*

Petrus:

Ei nou, min sit ek opskiepe mei san sukkelig, eamelig wief. Wa soe de kop net oranje wirdde, fan san libben as *ik* haw.

Draaisma:

Astou karakter hieste, dan moast dat goede, wolmienenende minske wardearje en har lijen wie minder hirdt. En wollicht wie har gezondheid, *sa* net geheel, doch frij wat better west as nou. As t dat lijen fan dat goede sloaf sjochste, fielde dan gjin inkeld sprankje ien dij opkommen fan waarachtig meilijen, dat er opriest fan forwiet, dat it *dien skuld* is, dat it goede skepsel lijdt? Is er net in inkeld fonkje mear bij dij, fan neitinken, die dij er op wiest, hoe stou har plegtig beloafd haste, dat stou har leafhawste, foar har soarge en beskermje soeste?

Petrus:

Lit mij nou it greatste mispunt wease dat er libbet, jou kinne net ien mien gemoed lease, *wat* de oarzaak is fan dat lijen, dat *tusken* uws bestjit en dat ek mei de oarzaak fan uws efteruwtgong is.

Draaisma:

Ik haw te oardieljen wat ik sjoch, en dan doar ik mien holle net opstekke fan skaamte, oer 't libbensgedrag fan mien eigen bern. Wat de oarzaak *as* er ien is, wease mei, wiet ik net, mar dou haste it oan dij sels te wieten, *as* er ien is.

Petrus:

Jou hawwe mij nergens ta twongen, dat is wier, mar ik hoew waerlik net te freagjen wat doel jimme mei uws, as soanen, foar hienen. Doe 't Willem frijde mei Bettje, foarnaem ik wol, dat wij net oan uws self de kar litte koene, net freegje, ien de earste pleats, wat leafde wie, mar der moasten in skat fan rieksdaelders mei op 't kleed komme. Hie it net better foar uws allegearre west, dat jou mij wease n hienen om in gelukkig houwlik te dwaen? Is het nou *mien* skuld allinne, dat ik mei Petronella ongelokkig bin?

Draaisma:

As de bern oan de ljirbân rinne, kin men sisse, ik bin baes, mar mat, nei in goede opfieding, de bern nei 23-jirrige leafstied, net uwt har eigen eagen sjen kinne?

Petrus:

It is de fraeg as de opfieding goed west hat. As men foarbielden foar de eagen kriget, as fan Willem en Bettje, dat letter blik dat har karakter better foarme wie, as jouwes, heit. Earlikens fan karakter stie bij har fier boppe de waerde fan 't goud.

Draaisma:

Ik wol graag erkenne, dat de waerde fan dat stomme gjud bij mij heech stie, mar eltse dei, wirdt min er oan herinnere, wat waerde as in minske bekomme kin iene wrald, mei 't besit fan die op 't eag onskuldige beeltenissen.

Petrus:

Haw ik in best minske, sa as jou sisse, troch mien karakterloasheit ien 't lijen brogt, ja, sil har wollicht de dea oandwaen. Jimme moasten mij, doe ik jong wie, net foardoan hawwe, net de oarzaak, de kiem lein hawwe, dat ik sa gemien wirdde koe. Sjoch *dat* is jimme skild.

Draaisma (*pinkt in trien wei*):

Forswier it lijen fan uws, as alden, net mear. It

is al te folle om te dragen. Doch de kiem lei er dan wollicht al ien, troch dien pake, wer stou krekt op liekest en is it dan uws skild, dat die kiem net foar-nietige is.

Petrus:

Jim moasten it ontdekt hawwe en bestie de mo-glikheit fan fornietigen, in ealer beginsel bij mij op te wekken. Nou is 't forlern, ald man. Hoe mien wief lijdt, het lit mij kald. Eltse dei klaget mij op nij oan, hoe ik mien geluk forwoeste haw en drink dan mei in slokje mien hertsear wer ou.

Draaisma:

As dat wijrheit is, moast stou 't sels mar wiette. Foar it trouwen wie 't ek altied net mei dij iene heak. Mar tink er om, dou bringst dij sels alhiel ien 't ongeluk.

Petrus:

Der bin ik al ien en kom er net wer uwt salang as Petronella libbet.

Draaisma (*skodhollet*):

Freeslik! freeslik! Het kin sa net bljouwe en hoe mat it?

Petrus:

Der sil binnenkoart wol foroaring komme. Ik haw twa wissels te beteljen, wat mij *onmoglik* is. Help haw ik fan jou net mear te forwachtsjen, sa 't jou sisse. Dus it boeltsje silwol opskrûn en forkoft wirdde. Dat tsjit Petronella net uwt en dan mar is wer sjen. Kom, ik nim noch in hufke foar 't fortriet. *Hij nimt noch in romerfol*).

Draaisma:

As stou it dermei mienst te krijen, dan sist te minsten wol redden wirdde. Dan bist stou ek gou dea.

Petrus:

Dan is er neat wei! Dan is 't mar dien. En earm bin ik toch al.

Draaisma:

Mar lit uws forstandig redeneanje! Wat is dien doel, as dien ienboel en 't huws om skulden forkoft wirdde en jimme oppe strjitte sedt wirdde kenne, wat dan?

Petrus:

Wiet ik het? *Ik* sil mij wol redde. Der sil wol plak foar reisiger foar mij wease, as oars wat. Der tink ik net earder om, as it sa fier is.

Draaisma:

En Petronella, wat sil die dan?

Petrus:

Dat mat *sij* mar wiette.

Draaisma (*lik*):

Sist stou dien sieke frou, *soender* familie, allinne wij, oppe strjitte sette litte? *Dou* sist gewetenloas genoch wease, om san best, oppassend jong frommis, die troch *dien* skuld ien 't lijen is, ja, djip oenge-lukkig makke, sisse, red dij nou sels mar! Geweten-loase skurk as stou biste, ik kin dij net mear foar mien eagen sjen.

Petrus:

Wel nou, gean er dan uwt. Wat hawwe jou hjir neadig?

Draaisma:

Dat sil ik. Mar *ik* sil har net forstjitte, dan wie 'k even gemien as *dou*. Tink er om, dat ienkear de tied komt, dat dien gewisse dij oanklaget, en dat stou dij sels forflokke siste, mar dan is het te let. Ik sil mar gjin moaitte meer dwaan, om dij it goede paed te wiesen, het is foargoed forlern. Mar wei-bljouwe doch ik hjir net. Ik haw mien pligt hjir noch te forfullen, en dat sil ik dwaen. (*hij gijt oaf.*)

Petrus:

De alde hat geliek.... *het is forlern*.... hij hat

geliek, kom noch mar in hufke. (*hij nimt in rommerfol*) en dan moat ik mar is mei die dingen op sjouw. Het sil wol net lukke, nou, dan is 't net oars. Noch ien oppe goede ourin. (*Hij nimt twa rommerfollen en gjit oaf.*) (*It toaniel is in amerij leag, dan komt Petronella op, tige ienpakt en bleek om 't gesicht. Jetske steunt har en sij gjit iene leuningstoel sitten.*)

Petronella:

Ik wiet net Jetske, wer ik 't jou mei foargoedsje sil. San trouwe oppassing. Jou sloafe jou sûver foar mei ou.

Jetske:

Mat ik derfoar forgoeding hawwe, dat ik jou as minske, sa nou en dan efkes bijstean, foi ! hoe komme jou er bij, dat is ommers uws pligt !

Petronella:

Och ja, sa moasten wij meijenoar libje. Wat hienen wij dan folle mear wille oppe wrald as nou.

Jetske:

Het koe wol, as de minsken mar woenen. Wij wolle, as socialisten, dat beforderje. Wij soenen sa graag sjen, dat wij hjir as broarren en sisters meijenoar libje koenen. En forachting is uws diel, foar it goede dat wij wolle en roenom wirde wij négere, sa folle as 't mar ken.

Petronella:

Ik skamje mij wol is, dat ik ea ek sa wie. Wat tink ik faak nog om Willem en Bettje, wat wienen heit en mem er op sjin, dat sij sa bijenoar gongen, soender te trouwen. Och wat wirdden bin der al oer uwtkreamen, en soen der wol gelukkiger pear wease as sij ? Wat beskôget men de minsken faak forkeard en is men dadlik klear, om in foaroardielend fonnis uwt te spreken.

J e t s k e :

Jou matte net al te folle prate frou. Dat formoait jou te folle.

P e t r o n e l l a :

Och, ik mei die tied nog sa graag is oertinke, en wat komt mij dan folle te binnen, wat doe barde, wer ik nou it rjuchte fan begriep. Wat koe ik folle dingen fan Petrus goedfine, wat ik in Willem oakarde, en wat blikt it mij, hoe ik doe missaeg. (*Sij faget in trien wei.*)

J e t s k e (*meilijend*):

Och! sloaf, wat haw jou al in lijen, kin dat net oars? Ik wol er net oer prate, want it makket jou mar minder, mar ik ken it net langer sa oansjen, en mat toch.

P e t r o n e l l a :

Och Jetske! wat lake mij de wrald te mjitte, doe ik mien han ien Petrus sienes lei. Wat tocht ik in skat foarkriege te hawwen, de soan fan in rieke keapman, die ik miende troch elk achten eare waer, en hoe ik oan sien side, ek acht en eard, ja skitterje soe. Bliere tied, wat haste mij bedragen.

J e t s k e :

Haw jou doe net ontditsen, dat sien libben frij wat te winskjen oerliet?

P e t r o n e l l a :

As men sa de takomst te mjitte sjocht, as *ik* doe, wat sjocht men dan folle oer de holle, der min oars wol om tinke mogt. As er al wat wie, dat mij tsjin stie, dan docht ik, as wij trouwt binne, dan sil dat wol fotoare, *dan* kin de leafde ommers alles uwtstean en te rjuchte bringe!

J e t s k e :

Treurich genog, dat men net better foar jin sjocht. As partij, sa men dat neamt, hoewden jou net foar him oender te dwaan.

Petronella:

O né! dat net. Doch hoe aklig waer ik wekker uwt die skoane droam fan geluk. Mar in lietse poas wienen wij trouwt, doe dat gefal mei uws faem pleats hawn het, dat san opskurring joeg. Mar dat ljouwde ik ommers net. Ik hie him sa leaf!

Jetske:

It wie oars al klear genoch, dat it bern fan him wie.

Petronella:

Och ja, ik koe mar net begripe, dat hij sa gemien, sa leag sinke soe. Wij wienen noch sa koart trouwt west, en ik hie him noch sa leaf.

Jetske:

Jou krigen al gou mear mei him te stellen.

Petronella:

Al gou blik it mij, dat it gjin innerlike leafde west hie, dat him om mien han freechjen die, mar berekning, om mien jild te forkrijen.

Jetske:

Dat jou heit doe krekt stoar, wie ek in ongeluk foar jou, der forlearen jou in greate steun oan.

Petronella:

Hoe swier mij dat forlies foel, kin ik jou net sisse. Fan die tied ou, begoen it lijen in 't great. Mien goed foel ien sin hannen, ik koe der neat oan dwaen. Hij begoen doe folle mear te drinken, ja it wier in gries, en derbij de forwaerloozing fan sin saken.

Jetske:

Foi minske, wat in libben foar jou.

Petronella:

Ik tornaem al gau, dat uws saken minder waeren

Het gefal wer mei uws faem. Ik haw mij omtrint te wetter skriemt, doch it ienigste dat ik dermei uwtwirke, wie dat hij lik waer en ik foar him faek net mear feilig wie, ja, mij sloeg!

J e t s k e :

Jouw slaan?!! San onminske, derfoar moast hij *mij* fjor hân hawwe.

P e t r o n e l l a :

Ienkear sloeg er mij frij wat. Dat hie 'k net tinke kennen, dat er dwaen soe en derfan rekken mien zenuwen sa ontsjoer, dat ik siek waer en nog bin. Ik wier mien libben ba! Ik rekke oan it praktesearen oer mien alders huws, doe heit en mem nog om mij hinne wienen, sij hienen mij sa leaf! en seagen sij mij nou sa. (*Sij skriemt.*)

J e t s k e :

Hoe haw jou it uwtstean en stean jou it noch uwt!

P e t r o n e l l a :

Ljou mij, 'k haw *mear* dan iens, de hân oan sin revolwer slein, ik soe mij dea sjitte....dea sjitte! Mar ne, dat woe net. O, sa faak winskje ik noch nei 't ein fan mien lijen, ik haw er wol om bidden, mar 't skient wol dat God mij langsum formoardsje litte wol.

J e t s k e :

Dat is sin skuld net, leafte sloat, hij wit it net, sels net dat jou er binne, want hij kin er net wease, sa jou him foarstelle. Dan moast hij ommers in monster wease, sa great dat men tinke ken.

P e t r o n e l l a :

O, der haw ik ek faak oer tocht. Haw ik dan sa min libbe nei sin sin, dat *dit* hjir mien forsjinne lean al is? Och ne! Ik haw folle fordrage moatten, mar ik haw ommers altied geduldig west, iene hoap dat it wer torjuchte komme soe.

J e t s k e :

Mar nou sjoch jou wol, dat it nea sa komt. Wietje wat wij sille? Jou sille uwt dit pesthol wei. It mei komme hoe it wol, hjir *mat* en *sil* jou wei.

P e t r o n e l l a :

O, né, O né, ... lit mij hjir mar stjerre!

J e t s k e :

Né, minske, wij sille jou better meitse, ien pleats. Straks, oanstonds, gean ik nei Willem en Bet ta, en as die it witten, dat it sa stjit, dan gean jou joen hjir nog wei. As sij it witten hienen, dan hie it nea sa fier komt.

P e t r o n e l l a :

Doch dat net doch dat net. As hij it wiet, dan slagt hij mij dea, och, doch dat net.

J e t s k e :

Wij dogge it al. Wat tinke jou, dat wij jou stjerre litte soenen, troch de hannen fan san beul? Dan soenen wij uws te skamjen hawwe oer uws sels. Né frou, joen noch komt er foroaring. Hienen jou mij it earder sein, dan hie 't safier net komt.

P e t r o n e l l a :

Wier, doch it net. Wat sil it gou troch it doarp fleane, ik bij him wei?! O, ne, dat kin net.

J e t s k e :

Foar de minsken hoewe wij gjin rekkenskip te dwaen. Wij handelje nei uws pligt as minskewaesen. Oan him is nichts foarbaat. Lit hij sien wei gean. Wat kin it *uws*, wat kin it *jou* skéle. En bij *mij* as Bettje iene huws binne jou feilig, der kin jou op oan.

P e t r o n e l l a :

Miskien bin ik er net lang mear, en wat helje jimme in drokte oppe hals, mei san sukkelig minske as ik.

Der kin neat fan komme. Och, it sil net lang mear dŭrje.

J e t s k e :

Kom ! kom ! Sokke preatsjes net, as wij jou mar bij uws hawwe, knap jou gau wer op.

P e t r o n e l l a (*skriemt*):

Och né, doch it net, mien namme ! mien namme !

J e t s k e :

Skriem jou mar uwt, dat docht jou goed en sloegje dan mar is wat. Ik sil nei Bet ta. (*Oaf*):

P e t r o n e l l a (*skriemt*):

Ik bij him wei ! dat kin net, dat kin net
 Wat least soe dat foar har wirdde, dat zij alle dagen mij helpe moasten en wat kostber foar har, en ik bin earm... Och né, dat mat net, dat ken net...
 Ik bin nog sa jong, moat ik nou al forkwiene ? ! Ik haw nog sâ bietsje fan de wrald hân, nou al lijen !
 Nou al formoardsje litte en dat om dij mij sa leaf *hjitte* te hawwen !... Wat net bijenoar hjert, ken net bijenoar libje ! 't Is dochs *mien* schuld net, dat ik lij, moat ik dan alles foardrage kenne, mar *alles* goed-fine, *wat* hij docht ? Ik haw him trou swart, en *wol* die eed net foarbrekke, ik wol mien belofte halde,... mar moat die dan mei de dea betelle wirdde.....
 Hald hij sien belofte ek ?... O né ! o né ! dan lijdde ik sa net.... 'k Hie 't sa goed mei him foar. En mat dan it lean foar al mien leafde, die ik him tadraag, betelle wirdde mei *slaen* ! slaen ! *hoe is 't mogelijk*, haw ik dat nog foartsjinne ien mien lijen ? (*Sij skriemt.*) O heit ! koe'n jou mar is sjen hoe ik lij, soe'n jou, *mij*, *jou dochter*, slaen litte ? Nij, nij ! En soe'n jou dan net blied wease, dat wolmienende hannen, nei jou dochter rikt waeren, om har te helpen, om har te rukken uwt de kleauwen fan san onminske, o ja ! o ja !... Mar 't is mien man ! mar slaan ? né, né !... Ik bij him wei... 't is sien eigen skuld, sien eigen schuld. (*Sij docht de eagen ta en falt efter oer iene stoel. Sij skriemt.*)

Frou Draaisma (*komt op*):

Hoe is 't Petronella, wat better as jister?

Petronella (*slagt de eagen iepen, skodhollet*):

Nij mem, it selfde, ik wirdt swakker.

Frou Draaisma:

Sille wij noch is in oare dokter helje?

Petronella:

Ik ljou net, dat it noadig is?

Frou Draaisma:

Och fanke, wat begruttet it mij, wat griest it mij oan. Wol jou ek leaver bij *uws* komme? Dan haw jou better oppassing as nou, en bin jou feilig foar him.

Petronella:

Ik dreamde nies, dat ik uwt mien lijen foarlost waer. Ik waer helle en troch wie? Troch Willem! Ik seag sien sterke earmen nei mij ta rikken, hij krige mij op, en sei mei sien fjoasse stim: Sist dou lije, Petronella? Nê, fanke! dat net. Kom hjir mar bij uws. Wij sille dij wol forsoargje en beskermje. Wij hawwe brea, ek foar dij. Kom, wij sille dij wer soen meitse, wat ken dij dien kearel skele! Ienkear libbest dou mar, silst dien libben om him forniele? Ik woe net, mar hij makke gjin praetsjes, sloeg sien earmen om mij hinne en naem mij mei. Doe waer ik wekker, en stie mem foar mij.

Frou Draaisma:

Mei Willem! Wat kin min al raer droame. Soe'n jou wol nei him ta wolle?

Petronella:

Ik droamde, omdat Jetske fanne moarn bij mij kaem, liek as altied en die wol mij, mei behulp van Willem en Bet, mij hjir wei helje.

Frou Draaisma:

En hoe liket jou dat ta, fanke? Soen jou dan wer better wirdde kenne?

Petronella:

Wat seit mem er fan?

Frou Draaisma:

Och, freegje mij net, bern, ik wiet net wat ik er fan sisse moat!

Petronella:

Tocht mem, dat ik der wer better wirdde ken? Ik bin nog *sa* jong. As Petrus is allinne oppe wrald stie, of hij kaem bij jimme ien, soe er dan net ta iensjen komme sille. Het kan sa net mear.

Frou Draaisma:

Wij kinne it is besiekje. Mar wat sille de minsken er fan sisse?

Petronella:

Wat sisse de minsken, as sij mij binnen koarten tied nei it tsjerkhoaf bringe moate? Dan sisse sij, och, sij hjerden net bij elkoar. Werom gong sij ek net bij him wei! Mar dan is 't te let.

Frou Draaisma:

Och, it is mij goed, lit uws dat dan mar is besiekje.

Petronella:

Mien holle draait, ik wiet net hoe it mat.

Petrus (*ropt foar de doar*):

De doar op! de doar op! sis ik dij, of ik traapje him ien. Wer sist wer te grienen?

Frou Draaisma (*gjit nei de doar*):

Petrus! Petrus! ken dat sa?

Petrus (*wagljende wei op*):

Soa....it huws wer fol...it...is...gau op, dan

hawwe jim dien.... te fleanen... wat kin 't... mij skêle. (*Hij falt oppe stoel del.*)

Frou Draaisma (*lik*):

O, dou sûplap! Soe 'k dij net leafer nei 't tsjerk-hoaf bringe, dan dat ik dij sa oanfref? Skammest dij neat? Sjoch dien beste frou is lijen, dat is dien skuld, *dien* skuld.

Petrus (*gjt oerein, mar hald him oane stoel fest, mei de iene fûst oprolle en seit tsjin Petronella, die efter oer iene stoel leit mei de eagen ticht*):

Mien skuld... zoo mien skuld... (*Hij waggelt nei Petronella ta.*) Hast stou dat sein... as dat... mien skuld is... sprek op as ik... (*Hij dreigt har te slaen.*)

Frou Draaisma (*gjit foar him stean*):

Dou slagst har net. Ik bin har mem. O! o! wat oenderfien ik al wat ien mien libben. (*Sij skriemt*).

Petrus:

Ja gûl mar.... balt mar... it kin mij neat skele. (*Hij falt op twa stjoalen, mei de iene hân oender de holle en de oare hân hinget bij de stoel del.*)

Frou Draaisma:

Lit him mar lisse. (*tsjin Petronella*): Skriem net, fanke, ik bljouw bij dij. Nij, sa ken 't net mear, jou moate hjir wei.

Jetske (*komt hastig op*):

Ik saeg uws maet thuws kommen, en bin hjir hinne roen. Kom, leit er op twa stjoallen? Hij mat hjir wei, dat kin sa net.

Petronella:

Och, lit him hjir mar lisse, oars hawwe wij san leven nog.

J e t s k e :

Ne, dat kin net. Wij moatte him better opbergje, frou Draaisma, hij is hjir te gefaerlik. Wol jou mij efkes helpe? Hij mat mar mei nei de keuken ta.

F r o u D r a a i s m a :

Wij kinne him er doch net krije.

J e t s k e :

Ja wis wol, hjir mar. (*Sij krijt Petrus bij de han beet en loekt him fan de stjaollen*).

P e t r u s (*loekt en skruwt, lil*):

Lit mij los... fordomd... ik wol hjir lissen bljouwe... lit mij los... sis ik dij. (*Hij skopt mei de fjoatten en skwaat oane hannen*).

J e t s k e :

Kom hjir mar frou, elk oan in han. (*Frou Draaisma krijt ek in han fan sines en sleepe him sa fan 't toaniel. Wiels seit Petrus*):

Wel fordomd... los... los... sis ik dij. (*Oaf*)

J e t s k e (*komt dadlik wer op mei frou Draaisma*):

Jou hawwe in leave soan, frou Draaisma. Sij moasten him efter de tralies sette. Soe Willem en Bet er nou net better oan ta wease? Jim hawwe mei disse soan jim sin krigen, mar hoe is 't nou?

F r o u D r a a i s m a :

Och swij Jetske, swij! Meitse ek mien lijen net greater as it is. Binne wij it *allinne* die it jild torbliene het? Tochten jou, dat wij net mienden, dat it ien 't belang fan uws soan wease soe? Sa ondogens wienen wij net, dat wij mei *sin* Petronella ien 't lijen bringe woenen!

J e t s k e :

Ik soe jou graeg mear sisse wolle, mar doch dat net. Lit Willem en Bet it dwaen, die hawwe er better rjucht ta as ik.

Petronella:

Mem lijd't er genoch oender Jetske, hald jou deroer leaver stil.

Jetske:

Bettje wier noch op har tûn oan 't arbeidsjen. Sij soe har wat forklaije, en dan daalik hjir komme. Willem kaem ek gau thuws, en sij soe sjen Bouke sisse, dat hij uws hjir fiene koe.

Frou Draaisma:

Petronella had nou oppassing, nou gean ik mar wer nei huws.

Jetske (*tsjin frou Draaisma*):

Gean jou nou foart, omdat Willem en Bettje forwachte wirdde? Nou jou har sa gelukkig sjogge, soenen jou, tocht mij, forlangst hawwe is bij har te sjen. Of sit de alde kwael er noch te folle ien dat jou oer har forbientenis noch skamje matte?

Frou Draaisma:

Dat is 't net Jetske, werom ik foart gean. Ik herinnerje mij noch *te* goed, *wat* ik sein haw sijn har. En ik soe Bettje nou foar 't earst tasprekke, ien disse omstandigheden? Né, der ontbrekt mij de lust en de moed ta, dat ken ik net dwaan.

Jetske:

Ik soe er doch mar oer hinne stappe, mij tinkt de gelegenheit jouwt sich nou moai oan. Wer herstellt men de freunskip better, dan oender 't eag fan 't lijen.

Frou Draaisma:

Jou hawwe op in oare learskoalle in 't libben gongen as ik. Ik wol wol graag ljouwe, dat jouwes better wie, as mienes, mar dat is ienkear sa. Ik ken der noch net ta komme. Wat ik nog leare mat, wollicht op mien alde dei, haw jimme al lang wieten.

Jetske:

O jou wolle sisse, mei die dwesse foaroardielen te brekken, die jimme lju noch oankleije.

Frou Draaisma:

Ik haw ien de leste dagen hirdde lessen ontfo-
gen. Hie mien gemoed earder fatter west, foar de
iendrukken die ik opfolgje mat, dan hie 'k foar folle
lijen bewarre bljeen, wat ik nou oenderfoen haw.
Dan hie mien soan Petrus wollicht wol in forkearde
kearel west, doch dit onskuldig bern, net troch *him*
ien 't lijen rekke.

Petronella:

Dat is *memme* skuld net. Hie ik better foar mij
sjoen, *wat* ik die, hie 'k mij betocht, en *oertocht*,
foar ik mien han skonk, dan soe 'k mij *sels* wol be-
warre hawwe. Mar de sucht nei greatheit wier ek
de oarsaak fan mien onbetocht, handeljen.

Frou Draaisma:

Nim mij net kwalik, mår ik gean nou foart. Ik sil
jou gau is wer opsiekje. Dag Petronella, dag Jetske.
(*Aof.*)

Jetske: (*frou Draaisma nei-
sjende.*)

Ja minske! Dat de learskoalle foar jou hird is,
ljou ik graeg. Mochten jou de wittenskip mar op-
dien hawwe, dat it wier geluk net te keapjen is mei
goud, mar dat in earlik gewisse, jou de plicht oan-
wiest en it geluk op 't eag hat, fan alle minsken.
Dat allegjere arbeidsje matte, mar dan ek oanspraek
op geluk hawwe, nei dat hij of zij behoefte hat.

Bettje: (*komt op.*)

Der bin ek al! Hoe is 't Petronella, net best
wol? Mar moed halde fanke! Wij sille wol meitse
dat de liblenslust wer komt. Wij lisse net sa gau
sjin de groen oan, en steure uws net oan ien minske,
as die dwars wol. Wij skouwe him op side, en gean
uws eigen wei.

Petronella:

Ik wol jimme sin wol dwaan, mar wat helje jim jimme net oppe hals? Ik bin sa goed as earm, mat dokter broeke, foar mien ziekte, en ien alles bijstien wirdde. Sieker jimme wolle *te folle* dwaen foar mij, der jim sels lest mei krije. Och lit mij mar oan mien lot oer.

Bettje:

Hjer is! gjin praatsjes. Wat wij dwaen wolle, dogge wij uwt leafde foar uws efenminske. En soenen wij it net oerhawwe foar ien, dy sa onskuldig ien 't lijen is, as jou? Wij sille jou better meitse, en dan is wer sjen.

Jetske:

En as jou better binne, dan libje wij wer opgeromd meijenoar, slaan de hannen oan de ploeg om it deistik brea te forsjinjen. Wij leare ek jou de tûnarbeid en as jou it wend binne, dan wol jou net heal wer iene positie, werien jou oan nou ta west hawwe.

Petronella:

Och, wat soe ik mei arbeidsjen foarsjinje kenne, as ik al wer better wird?

Bettje:

Heel wol. Wij dogge it ek, en 't is gau te learen, as it mar moatten is. Besjog mien tûn is, as jou bij uws binne, as it er net optech uwtsjogt. As wij wolle dan kenne wij in bulte.

Jetske:

En dit doare wij er bij sisse, uws manlju binne er best mei iennomt, en wij litte jou noait forlegen. Der is mien han er op, en in goed sociaal forbrekt sien wirdt *nooit*. (*Sij stekt Petronella de han ta.*)

Bettje:

En der is mienes. (*Sij stekt Petronella ek de han*

ta, die troch har ek oannomd wird. Petronella faget in trien wei.) Mien snoar soe ik net helpe wolle? Wat er tusken mij en mien skoanalden foarfallen is, der haw *jou* gjin skuld oan. En hienen jou it al, dan praetten wij er ien 't lijen net oer, dan wie 't forgotten. En nou, net of al? (*tsjin Petronella.*)

Petronella:

San tael haw ik nog nea hjert. Der de wirdden sa uwt it hert komme, der kin ik 't net weigerje. Sieker, ik fiel hast al, dat ik wat better wirdt. As jimme it net *te* folle moaitte jouwt, en gjin ongemak mei de manlju er oer krije, dan nim ik het oan.

Bettje:

Dan mar net langer drale, en het gjûd bijenoar siikje, dan kin Willem uws straks wat helpe.

Jetske:

Wij nimme mar de romte mei. Hij leit besopen iene keuken. Least hawwe wij net fan him. En as er uws al lestig is, dan doarre wij him tegjerre wol oan, net Bet?

Bettje:

Wij binne fan ien kearel net bang, dan biene wij him fest, sa lang as wij dien hawwe.

Petronella (*jouwt de kaaien oer*):

Der binne de kaaien fan de kast, kastje en Chifonerre en de slijpkeamerskast. Der lisse ek de beide heste bedden. Oppe tûnkeamer sil jim ek wol gjûd fiene, der stiet mien kistje mei goudgjûd ek.

Jetske:

Kom Bet, dan mar gau er op los. Wes mar be-daard en bljouw mar stil sitten. (*tsjin Petronella*): Sil ik jou in waarme stowe bringe.

Petronella:

Ik bin net kald. (*Bettje en Jetske oaf.*) O, ik bin

sa raar. Ik trilje as in bled oane beam. Ik mei er net om tinke, mar *sa* ken it doch net. Och, wat beoardielt men de minsken al forkeard. Die wakkre froulju is neat te slim, mei manljusmoed gean sij er op los, en ik swak skepsel ken neat, doar sels neat. Sa earnstig fiel ik mij. Mar nou de beste foet mar foar. Het is san aklige gedachte foar mij, bij de man wei, mar oender beskerming fan die eale froulju, kin hij mij neat dwaan. Ik lit mij mar oan mien lot oer. Ik oenderfien, dat greatheit en geluk altied net bijenoar hjert, en hoefolle men fortrouwe kin op minsken, die hjitte te weasen, de beschavers der maatskappij. Sij kenne sa oafjaen op dat earne folk, mar wer skûlet karakter faek?

Wie is der oan de doar? Kom mar ien!

D o m i n i j (*komt op, heeche hoed en wiette bef.*)

Goeden dag, juffrouw Draaisma, hoe gaat het? Nog al bij 't oude? Ik ging hier voorbij, en dacht, laat mij even aanzien.

P e t r o n e l l a :

Het bljout nog bij 't alde domnij:

D o m i n i j :

Moed houde, juffrouw! moed houde. De Heere zal uitkomst geven, dat zij uwe enige, maar gegronde troost, en geeft kracht in het lijden, dat helaas! voor u schijnt weggelegd, en dat men gehouden en verplicht is, met gelatenheid tegenover Hem te dragen.

P e t r o n e l l a :

En wer mat die gelatenheit foar sijnje domnij? Ik doch it mij sels toch net oan? En wer sil ik moed uwtputte, as er gjin uwtkomst is? Of mat die socht wirdde, dat de ein er gau is, de dea.

As de Heer mij uwtkomst jaan woe, dan stie it doch oen Him, om dat mar *gau* te dwaan.

D o m i n i j :

Zijn wil is ondoorgrondelijk. Uwe ontevreden-

heid verzwart uw lijden, en brengt u in noodellooze tegenstelling met *zijn* wil, wiens doen slechts liefde is, al schijnt dit voor ons dikwijls onbegrijpelijk. Oprecht tot hem bidden, om kracht tot het kruis, U opgelegd, verzoent U met Uw moeilijke weg.

Petronella:

Of hij san kreft besit, liek of jou sisse, en hij die ten beste oanwendsje wol foar uws, *werom* bringt hij dan Petrus, net oppe goede wei? As die het drinken liet, en zich oppe kostwinning ta lei, dan koe mien lijen allicht, sa net gehiel, ophalde, doch forsachte wirdde, want dat is doch de oarzaak er fan.

Dominij:

Dat ligt aan hem, waarna wij niet mogen vragen. Zijn doen en laten, is voor ons een raadselboek, waarin wij niet mogen bladeren.

Petronella:

Mar as wij sels nou is besiekje, om in ein oan 't lijen te meitsen, troch bij him wei te gean, hoe soe hij der oer tinke sille, soe hij dat dan goed fiene?

Dominij:

Doch daar gaat voorzeker een goedgezinde, ontwikkelde vrouw slechts toe over, bij de grootste noodzakelijkheid. Want, wat God verbindt, is de mensch verplicht, die verbintenis als heilig te beschouwen, en mag die niet verbreken, eerst dan, als alle middelen der liefdesarbeid zijn uitgeput. Gij hebt U, door uw eed, aan hem verbonden, en zoo U daarmede een kruis is opgelegd, moet U dezelve geduldig leeren dragen.

Petronella:

Dat hat mij al folle moaitte kostte, sa sels, dat ik mien gezondheid er bij opset haw, *mat ik mear*? As God goed is, en almachtig, dan kin hij waerlik ek wol in minske te rjuchte bringe, op in goed paed, en der mat hij ek behagen ien skeppe tocht mij om-

dat te dwaen, dan seag hij wer twa gelukkige tankbre gesichten. Werom docht hij dat net, as him dat gjin moaitte koste?

D o m i n i j :

Dergelijke vragen mag U Hem niet stellen, dat is verzoeking. U past slechts lijdelijke berusting. Wat hij nuttig en goed oordeelt voor U, zal hij U schenken. Wij weten dat hij is een liefderijk God, en kunnen onze wenschen, door ernstig bidden Hem kenbaar maken, en, zoo hij het goedvindt, zal hij Uw gebed verhooren, en schenken wat U verlangt.

P e t r o n e l l a :

Doch men soe sa graeg wiette wolle, wat men sjen oer Him misdien hat, as men straf versjinne hat, en krijt? Bij uws trouwen had Petrus, foar him toch in falske eed dien, en as it houwlik iene hemel sluten wirdt, liek as jim uws wies meitse wolle, hoefde ik foar sien misdrijuw net straft te wirdden, dat soe gjin minske earlik neame, en Hij dan al? Petrus had mij nooit leaf haun, *ik him* al, mat ik dan foar *him* foar sien ondogensheit, straf oendergean?

D o m i n i j : (*mei in suchte*).

Ja, Jufvrouw Draaisma. dat zijn van die duistere vragen, waarop wij geen antwoord kunnen ontvangen. Maar mag ik vragen, hoe U sindts mijn laatste bezoek, zoo op eens staat tegenover het almachtig goede opperwezen? Bij mijne vorige bezoeken trof ik U altijd zoo kalm en gelaten. Is er soms, een dier Godloogenaars hier geweest, die U in opstand heeft gebracht, met wiens doen en laten, slechts liefde is!

B e t t j e : (*komt hastig op*).

Frou, die iene kaai, past er net bij. Kom jou hawwe geselskip. Dag domnij! Soenen jou de frou is besiekje.

D o m i n i j :

Dag Bettje! Ik kwam zoo even aanloopen, om

naar de gezondheid van Jufvrouw Draaisma te vernemen.

Bettje: (*stjin domnij*)

Wietje wat, wij sille sjen oan har lijen in ein te meitsen. Het bat al fjirst te lang duurre. Jou koen sokke minsken, as de frou, in greater stjinst bewiese, as jou wat foar har oer hawwe.

Dominij:

En dat is?

Bettje:

Wol nou, dan moatte jou de manlju wies meitse, dat allegjerre, die sterke drank broeke, net iene hemel komme. Dat helpt mear as de boan fan ouskaffing fan sterke drank dwan kin, en 't koe wease, dat sij jou better ljouwden as uws.

Dominij:

Alweer spotten. Ik behoef thans niet meer te vragen, juffrouw Draaisma, wie u in opstand heeft gebracht tegen uw God en Vader. Doch wat ik u bidden mag, leen het oor niet aan de dwaalbegrippen dier mensen.

Bettje (*laket*):

Thuws de groettenis, domnij. De frou harket mear nei uws, as nei jou. En it sil har wol fol-dwaan. Alwer in skjipke fan jou kudde oudwaalt, jou matte better herder wease.

Dominij (*lilk wei*):

Die mensen kunnen niet anders dan beleedigen. Ik ga vertrekken. (*hij stjit op.*) Nu, juffrouw Draaisma, beterschap. (*hij fasket mei har en gjit oaf.*)

Petronella:

Insgeliks domnij, goeden dag.

Bettje:

Wij hawwe it measte gjud al wat bijenoar raamt

sa wat ienpakt, en efteruwt bij in kennis brocht.
Joen gean wij hinne en helje mear.

Petronella:

Hjir is de kaai, en nim it kistje dan mar mei,
hjir hinne.

Bettje:

Kom dan sil ik dat nog dwaan. Wat bljouwt
Willem lang wei. Mar wat is dat? (*Men hjert rop-
pen en rasen buwten de skermen.*)

Petronella:

O heden, nou kriget Petrus it malle fel wer oan,
bljouw bij mij, bljouw bij mij. (*sij gjit stean.*)

Bettje:

Wacht, iene keamer leit de tange, die sil ik helje.
(*Sij komt dadlik wer op mei de tange iene han.*)

Petrus (*stuitjende wei op*):

Wat is hjir.... te dwaan? foar den.... donder,
jimme sille.... er uwt.... der uwt sis ik!

Bettje (*glimlaket, gjit foar
him stean*):

Dat sille wij dij oanstons sjen litte, slansfet.

Petrus (*fiel Bettje sa wat fan si-
den en wol nei Petronella
ta, hij had de fûst oprolle.*)

Mar dou.... net.... dou..., bljouwst hjir sis ik dij.
(*Bettje gjit foar him stean mei de tange klear.*) *Petrus oenderhellet de fûst om Bettje te slaan en seit:*
Wat dochst dou hjir.... gean mar.... nei dien so-
ciaal soodsje. (*Bettje krjft him bij it boarst beet.*)

Jetske (*komt op, glimlaket*)

Wat is hjir te dwaan? Het uws maat de sliep
uwt? Wat is er brimstich. (*Bettje lit him los.*)

Petrus (sjin Jetske)

Dou hjir ik (*hij oenderhellet wer de han om te slaan.*) Ja dat soodsje hjir de tange . . . Ik sil jimme er mei uwtramije Ik bin hjir baas

(*Petronella skriemt.*)

Bettje: (*stjin Petronella.*)

Nou frou, bin jou klear, sille wij him sjen litte wat wij sille.

Willem: (*komt op.*)

Moast ik hjir komme? O, ja ik sjoch it al wat er geande is. (*Hij krijt Petrus bij it boarst en seit:*) Der stean wij wer foar elkaar oer, broer, mar oars as doe. Wienen wij hjir te gjerre maet, dan soe ik dij is besjutte, wat least as ik en Bet, fan dij hân hawwe, en dan soenen wij ourekkenje, der koest op oan Doch dou bist it mij eigentlik net wirch. Dou bist te gemien om foar in minske oansjoen te wirdden, en ik bin blied dat Petronella eindlik beslûten is, bij dij wei te gean. Nou Petronella, bin jou klear, de keamer is bij uws waerm, en de stoel stjit klear. Wij sille op jou pasje, as wien jou uws eigen bern, en net allinne wij, Bouke ek, wat sisse jimme oars frouwlju.

Bettje en Jetske:

Dat sille wij, der hawwe wij uws han op jaon. (*Bettje en Jetske nimme elk in earm fan Petronella en gean langsam mei har fan it toaniel, Petronella skriemt tige.*) (*Petrus had sien eagen del slein. As de frouwlju fan 't toaniel binne, lit Willem, Petrus los, en gjit flak foar him stean, Petrus hald him fest oane stoel, mei de eagen en holle fordel.*)

Willem:

Brekt dij noch it herte net, bij 't sjen fan 't lijen fan dat goede sloaf, die dij sa ienleaf hie, dat sij har libben oan dienes fjorboun? Mar die stou ek trou swartste, en beskerming beloafste, doe har alles oppe wrald ontfoel, en slechts ien dien leafde, har

heechste lean fine koe. Moast stou doe gemien wirdde, en warderje die leafde, en steunne dat swakke skepsel net, dat alles foar dij die, en wease woe. Moast dou doe dij as in dier foar leagje, en al die opofring, al die moaitten en soargen die sij en dien alden, oan dij ten koste lein hawwe, en nog lisse woenen mei in dierlik libben beleanje?

Freeslik is dien skuld, en djippe forachting dien deel. Forachtlik beeld fan uws forrotte maatskappij, hoefolle rinne er om, die dien foatstappen drukke, en noch op in heeche trieme fan de maatskappelijke ljedder steane. As er in miljoentje ien dien brandkast huwsde, dan soe de kliek dij nog wol achtte en eart hawwe, ja dan wiest allicht nog goed west for kamerlid of minister of in oare post bij de warklielik te bekleedsjen. Mar *sa* leeg is it folk nog net sonken, dat sij san mispunt oppe strjitte smiette doarre, as sij har sels net wer opheffen wolle. Het volk wiet ien sien rangen noch de minsken en dieren te oenderskieden. Mar ek sjochge wij ien dij it beeld, dat *der* wer de skatkist de miljoenen uwtsoegt, uwt it drankfet, de trinnen rolje van tûsenden en wer tûsenden froulju, die har opofferje *matte*, om de bjoajemloase kisten te follen fan de staet, der net let wirdt op it hannenwringen fan die onskuldige skepsels, die smeeke, bidde sels, om sluting fan Skiedam.

Hef dij op, leer minske te wirdden. Asstou safier biste, dat stou dien waerde begriepste en kennen learste wat dien ropping hjir is, dan sil de wolkomme hannen dij noch altied tastitsen wirdde troch dien broer.

IT GORDIEN FALT.

FIFDE BIDRJUW.

It toaniel is in ienfaldige keamer bij Willem en Bettje mei twa tafels, oan de iene sit Willem te skrjuwen. Sa folle möglik hingje er portretten fan socialistische sprekkers oan de skermen.

Willem (*skrjuwt nog in eagenblik, leit dan de pen del en seit*):

Kom, dat is wer oudien. Oer de taktiek der partij, binne foar en nei al wat letters skrean, en wat hollen waerm makke. Hjir ien uws lân safolle, dat de herten, sa 't liket, er kald fan wirdden binne. De warmte fan 't partijlibben is foart, en sil dat fjûr, dat die flinke, degelijke strieders bezielde, uwtdoafje? Warme hollen, die har ûterje ien allerhande persoanlikheden, skrjuwe lange artikels, dat it rjucht oan har side stijt, en mei dat alles is de partij ien miskrediet rekke bij har, die de ideeën beskôgje as de edelste opfating fan 't minskelibben. Revolutionairen, parlementairen, elk docht sien best, om de zieltjes oan har partij te foarbienen: elk leit de moaiste bôllen foar 't finster! doch 't folk is dat geharrewar ba! en sjocht ien, dat just troch ontwikkeling het einddoel te berikken is, wat men sich foarstelt fan Soceaal-Democratie. Sij wiette wol, alteast de measte fan harren, dat de libbensstandaard te forbetterjen fan folle earme stakkers, *net* behoeft te wachtsjen op het berikken fan 't einddoel, mar elk mat sien best dwaan, om sien eigen libben sa ien te rjuchtsjen, dat in oar sjen ken *wat* hij wol, dat men de died bij it wirdt stelt. Dat helpt *mear* as lange redenaesjes oer de taktiek der partij. En as alles oannomt wat oanbean wirdt, troch de tsjinpartij, om it onrjucht, sa it hjit, te herstellen, wat al lange tiden bestien hat, dan nimme wij dat op oubetelling, mar slûte derom de rekning net mei foldien. Die in bietsje neitinkt, ken dâdlik sjen, dat uws onordelieke samenlibbing sien deastried neibij is, dat de alles oerfleugjende concurrentie het kaptael ien enkele hannen spile het, die it net wer glippe

lit, want die miene op 't least de wrald alhiel be-
hearskje te kennen. De natûr lit him net oan ban-
nen lisse troch de inkeling, en sil har rjuchten foar-
oferje, ien 't belang fan allegjerre, troch de witten-
skip, al besjtsje sij ek de ierde mei bajonetten,
maréchaussées en gevangenissen.

Wij geane mei *san* sterke macht oane side, ont-
wikking, stap foar stap foaruwt, en sjogge net, wat
efter uws omspartelt, om it alde ien stân te halden.
Foaruwt is uws leus, en sil dat bljouwe, salang as
de flagge der oerwinning uws net dekt.

Bettje en Petronella (*komme op,
men kin sjen dat sy oan de túnarbeit west hawwe.*)

Bettje (*gniskjende.*)

Is de krante hast folkrast?

Willem (*gniskjende.*)

Groeije de bean al? Komme de bjentjes al op?

Bettje:

Haw de gek er mar mei heitte, uws plak leit wol
so moai as dienes.

Petronella (*sjin Willem.*)

Jou matte mar is meikomme, dan kin jou it sjin.
As er praatjes hat Bet, dan wjoedde wij sien eakes
net wer.

Bettje:

Né, dan mat er sels mar.

Petronella:

Wij kenne de eakers er wol uwt, die wij forliden
jier in goede méter omhakke hawwe, wat steane die
planten folle fjoarsser as de oare.

Bettje:

De sinne ken better bij de woartels komme, der
troch is de groen lossen, en het wetter rint ek bet-
ter foart, of sipet er troch.

Willem:

Dan mat mar wer in plak sa djip omhakke. Wij matte net stil sitte, of de groen moat fjoartbringe, wat sij kin. En dat sij uws drokte betelje wol, der fan hawwe wij bliken.

Bettje:

De lju skiene de aardigheit er doch wat ou te krijen, fan uws arbeidsjen ien en op de groen. Sij mienden mar, dat wij gjin tûntsjes leare koenen.

Petronella:

It falt mij ek mei, dat it sa goed slagget.

Willem:

As wij noch wat tied fan libben hawwe, sille wij har noch is wat oars sjen litte.

Bettje:

En sij laitsje nou net mear, om uws achturige arbeit. Fjouwer ûren op 't fjild, fjouwer iene huws-halding.

Petronella:

Uws burman had de dei ek al ienkoart en skient it him goed te foldwaan.

Willem:

Sa as wij it nou hawwe, moasten de arbeiders eigenlik ek kenne. Troch mien sparpot, en jou forsjinne lean, mei dat bietsje dat Bouke en Jetske hienen, hawwe wij in eardige hoeke groen koft, en sa it nou stjit, kinne wij op uws goed zeis pounsmjitte foar uws sels iten bouwe, en wij kinne safolle forruilje, dat wij omtrint er uwt bestean kinne. En mear hoewwe wij net, alteast noch net.

Bettje:

Ik tink wol faek, as uws rieke tsjerke, die san hounderd pounsmjitte greidlan omme bwurren hinne lissen hat, dat ek is oan healpounsmjitten fordeelde,

ien oarder meitse liet, en oan elke arbeider forearst foar in billike hier joech ien 't gebrûk, libbenslang, dat dan sok lân mear as vijf kear safolle foardiel joech as nou, en twa hoenderd huwshaldingen in sjokker stikje brea jaan koe.

Willem:

Ja, mar dou moast ek rekkenje, dat er wat oer-
moast, oars wie it gau uwtbout.

Bettje:

Der koe de gemeente wol foar sjorgje. As de djoarpsreiniging oan it djoarp sels kaem, dan wie er al in aerdige hoeveelheid mestspece te forsammeljen, dat helpe koe.

Petronella:

En as domnij sien tractement besteld waer, foar guane-oankeap, dan die it mear nut as nou.

Willem:

De skoarre fan de tsjerkepleats koe tsjinje foar *die* arbeiders, die har vruchten thuws net bergje koenen. Dan noch foar boartespak iene hjitte simmerdagen foar de bern, en as gymnastieklokaal, dus trijedûbel nuttig.

Bettje:

As de tsjerke dan noch wat einten oer hie, dan bouwden sij sa nou en dan in flink arbeidershuws op die groen, wer dan in arbeider ien wenje koe.

Petronella:

Dan koenen de earmfouden wol oppasser wirdde, dat elk sien plak groen goed oenderhalde, en sa net, dat sij it har dan wer ontnamen.

Willem:

Mar de arbeiders moasten er ek oan wenne. dat sij er gjin langer rjuchten op hienen, salang as sij it goed bearbeitsjen koenen, en dat er dan wer in oaren opkaam, dat it lot besliste.

Bettje:

De boerren en boargers binne, as wij it goeie beskögje, net in hier better as de greatte lju. Sa lang as sij nog wat ien 't kabinet hawwe, miene sij ien har *ûl* in falk te sjen.

Willem:

Al wer it ald gebrek ontwikkeling.

Petronella:

De measte stean ek, wat ontwikkeling betreft, op 't lân alteast, mei de arbeiders geliek, ja der binne gjûd, die boppe har stean.

Willem:

Dus meer oenderwies en doelmatige skoallen. Het tasicht op 't oenderwies oerlitte oan de alders der bern, en as gau möglik, de domnij's uwt har post, as leden der skoalkommissi, ontsloan.

Bettje:

Ik wie leasten bij uws buurwief, die har bern hienen boeken uwt de skoallebibliothék. Ik seag er ien, en jawol, foarknoeiede vaderlandsche geskiednis, oer Prins Maurits sien moardpartijen, mar net oer sien bulte onechte bern. Het minske forhelle mij, dat de measte boeken oer sokke dingen skruwdn, die iene skoalle wienen. Der moadde wirdt, mat ek in leaven Hear wease, die het hawwe wol, en sokke minsken priesget, dat wiet domnij wol.

Petronella:

En sa wirdde die jonge herten, al sa jong bedoarn. Dat moat oars en better. Wolle wij er kearels, mei karakters fan meitse, dan binne er wol oare greatte mannen te fienen as moadners, der wij de bern op wieze kenne, as foarbielden.

Willem:

En wij koenen uwt de oenderwiezerswet de Chris-

telieke deugden ek wol misse. Sij binne nou al sa lang oankwêke, en de wrald wird geande wei be-roerder.

Bettje:

As de masters oan de bern learden, dat de minsken broarren en sisters wease moasten, de ierde foar uws allegjer is te brûken, om te libjen en te formeitsen, en net als handelswaer brukt wirdde mei. Dan wienen de groenlagen, wer op bouwt wirdt, frij wat earler lein as nou, en de fruchten er fan soenen net uwtbljouwe.

Bettje:

Kom Petronella, wij meije uws tiid net forbabbelje. Wij sille uws wat waskje en foarklaaije en dan wer oan de nulle.

Petronella: *(besjocht har hannen.)*

Mien dameshandjes sjogge er al oars uwt, as doe ik bij jim kaem.

Willem:

Voldocht it nou al better, as bij de man?

Petronella:

Dat behoef ik net wer te sissen, der hawwe wij sa faak al oer praet.

Bettje: *(loekt Petronella oan 't jak)*

Nou kom. *(Bettje en Petronella oaf.)*

Willem:

En ik sil mien brief oppe post bringe. *(Hij teart de bogge, docht die ien in Couvert, en set it adres er op.)*

Bouke: *(komt op mei in brief iene han.)*

Willem, er is tieding fan Petrus komt. Hij had oan uws bûрман skruwn, wol je him lease?

Willem:

Ja wis, ik bin er tige neisgijrrig nei, wer komt er wei?

Bouke:

Moat Petronella him ik lease?

Willem:

Wer is er nou?

Bouke:

Leas mar. Geachte Vriend! Belofte maakt schuld. Ik zal u in het kort, mijn wederwaren mededeelen. Zoo gij weet, werd mijn zaak gelijkwideerd, en, zoo-veel mogelijk, mijne schulden betaald. Met medewerking van mijn vader en een vriend, werd ik geplaatst aan een handelskantoor te Haarlem, op een salaris, waar ik juist mee kon rondkomen. Mijn patroon, een zeer ernstig man, stipt op zijn werk, houdt een naauwlettend oog op zijn personeel, vanaf de chef tot aan zijn minste bediende, en is onverbiddelijk op hun levensgedrag. Wat ik in mijne nieuwe betrekking gevoelde, zal ik niet beschrijven, maar de ernstige man, had een overwegenden invloed op mij, zoodat ik na vier jaar in de betrekking doorgebracht te hebben, mij de lust beкроop, mijn ouderlijk huis te gaan opzoeken. Mijn patroon was welwillend genoeg mij daartoe toestemming te verleen, en kom ik eerstdaags over. Mijn ouders heb ik van mijn komst verwittigd, doch verzoek u beleefd zorg te dragen, dat mijn vrouw zulks niet komt te vernemen. Bij mijn komst, hoop ik u te ontmoeten, doch zal eerst bericht van mijn ouders moeten afwachten.

Tot zoolang gegroet,

Uw Vriend

PETRUS DRAAISMA.

Hoe sille wij der mei?

Willem:

De alde lju sille wol forlangst nei him hawwe.

Hij hat it dan mar goed troffen, en as it sa is, dan is die learskoalle for him nuttig west, disse fjouwer jier.

Bouke:

Praat Pretronella noch wol is oer him.

Willem:

Och ja, dat kin jou begriepe. Sij miende mei him gelukkig te wirdden, en as sij dageliks bij uws is, dan leit dat foar de hân, dat sij ek greag sa wol-
len hie.

Bouke:

Mar hat sij wol is langst nei him.

Willem:

Nei *him*, net! Wij kinne tige best mei elkoar, mar sij stjit toch altied allinne, en dat is des minske bestimming net.

Bouke:

Dat lit sich begriepe. Het foldocht best, mar sij koe mear genot hawwe, dat sprekt. Sij soe ek sa greag wolle as wij; en in eigen huwshalding hawwe.

Willem:

Wiet jou, wat mij wol is fremd ta liket, dat hij n a wer bij sien alders west hat.

Bouke:

Praette jou wol is mei har?

Willem:

Nog nooit man, sa lang ik bij har wei gongen bin.

Bouke:

Dat is toch fremd. Sij sjogge jim sa gelokkich libjen, mij tocht sij koenen it net uwtstean.

Willem:

De oare libbenswieze, die wij hawwe bij in oar,

docht er ek sienes bij, en mien alde heit is in stoere stânfries, die fan gjin nijêrwetske dingen hald.

Bouke:

Ik koe it net sa lang uwtstean, en foral, as ik sa ticht bij mien bern wenne.

Willem:

Dat de kwestie mei mien alders wer te rjuchte kaam, soe 'k graag wolle, foaral om de steun en oanhoald, die wij de alde minsken biede kenne. Mar Bet *mat* stean, en stjit mij *boppe* mien alden. Hienen wij of ien, fan uws *har* beleedigje, dan hienen *wij* er hinne gien, mar nou net.

Bouke:

Dat sis ik mei jou.

Willem:

De beleedigingen binne fan har uwtgongen, doe Bet har ear hersteld wie, moasten sij har as bern erkint hawwe.

Bouke:

Ei nou, it sil noch wol is te rjuchte komme.

Willem:

Dat hoapje ik, ik sil har alteast gjin least oandwan.

Bouke:

Ik moat foart. Goe'n dei. (*Oaf.*)

Willem (*ropt tusken de skermen*):

Bin jim klear, froulju! Ik mat de brief oppe bus bringe. (*Oaf.*)

Bettje (*ropt efter de skerm*):

Ja, gean mar foart. (*'t Toaniel is efkes leeg.*)

Bettje en Petronella (*komme op*):

Kom, Petronella, wij matte de skea wer ienhelje fan uws babbelen. (*Sij geane te gjerre bij de tafel sitten te naaijen.*)

Bettje (*gniskjende*):

Dat is al acht jier, dat ik huwsfrou bin, en nog net trouwt. As alle jonge lju sa lokkich wienen as Willem en ik, dan soe it foaroardiel wol wat ta bedarjen komme.

Petronella (*gniskjende*):

En ik bin fjouwer jier libbende widdou, en wiet sels net as mien leave man noch libbet.

Bettje:

't Is toch fremd, dat hij nea net is skriûwt.

Petronella:

't Is net noodig. Wer gjin leafde is, kin ten minste fan gjin houwliksbân tusken uws sprake wease.

Betsje:

Krij jou nea forlangst nei him?

Petronella:

Ik sjoch nou sa goed ien, dat wij net bijenoar hjerden, dat ik net mear oan him tink. As ik him wersjog, ken 't nog wol wease, dat er fan die inkelde gelukkige dagen mij foar eagen komme, mar dadlik derop tink ik forsiker wer oan dat lijen, dat ik uwstien haw.

Bettje:

Dan haw ik it better troffen.

Petronella:

San flinke, earlike, forstandige man as Willem, der ken men siker greatsk op wease.

Bettje:

Wer soe Petrus wease sille?

Petronella:

Ik wiet it net. Jetske har boarfrou hat mij sein, dat hij skruver wie op in handelkantoar in Hollan. Dat hij best oppaste en sien patroan wol fan him halde.

Bettje:

'n Geluk foar him, dat er nog in minske wirdt.

Petronella:

Ik ha't nou goed, en wat wol ik mear. As it jim net te beswierlik is, soe ik mien libben sa wol sliete wolle.

Bettje:

Hark ris, der mei jou net oer prate. Hawwe wij wol is in inkelt wirdt forskil hawn? In beswier bestjit net foar uws, jou forsjinje alles sels.

Petronella:

Het lieket mij wol is fremd ta, dat mem mij nooit net is noeget, om bij har te kommen. Sij kin it mij net kwea nimme, dat ik bij san kearel wei gong.

Bettje:

Och, der sitte de beginsels nog ien, fan die lietse arristocratie. Het is dat heeche bloed, wat troch har ieren floeit, en dat mei dat gemiene net formenge wol.

Petronella:

Dat sij har wat op har stân forstean litte wol, dat is wier. Och sa wie ik froeger ek, doch har hert is oars net sa kwea.

Bettje:

Sij hat safolle oenderfoen, mij tocht die maligheden soe sij oerboard smite, oane kant skouwe. Wat koe sij noch in genot fan har bern hawwe.

Petronella:

Sij hat nou ek neat. Komt nea ta de doar uwt. Wat libben hawwe sokke minsken oppe wrald.

Bettje:

Sij dogge har sels in great lest oan, mei har flaauwe greatkens. Beklei har net, dat binne sij net wirch.

Petronella:

Dat doch ik ek net. Sij sille meitied troch it volk wol wieser makke wirdde.

Bettje:

Dan kinne sij mei úws, in toantje léger sjongge as it har dúdlik makke wirdt, dat sij neat mear, ja lang sa nuttig net binne as wij. As *sij* ek, liek as wij, de kost mei de hannen fortsjinje moatte, dan sille die wol omkeard nei 't wirk stean.

Petronella:

En dan sille sij noch wol is leare wolle fan dat gemiene folk, dat nou al ien folle opsichten boppe har stjit.

Bettje:

Het sil noch wol wat fjoatten ien 't gat hawwe, sa men wol is seit, foar it safier is. Doch roenom binne de hollen ien onstjoer, op wat hoeke fan 'e wrald men hjert. Sa mat it earst komme.

Petronella:

En soe er dan eindlik foarbettering foar de doar stean?

Bettje:

Die beroering ontsjit uwt de oentevredenheid mei it besteande. Het alde spultsje wat oplapje, sjogge sij wol ien, ken neat mear helpe, der bljouwe *te folle* bûten stean, die der net fan profitearje kenne. De forbetterde machines smiette alle jirren mear arbeiders oppe strjitte, de greathandel, mei har great-kaptaal, oerflûgelje de lietse handelaers, en die greatte stroom fan minsken, die oars net leard hawwe as handel, mei it besteande stelsel, wer oan in kost-winning te helpen, dat is krekt sa *onmoglik*, as in bok sprekken te learen, de wetten steane har fan alle kanten iene wei.

Petronella:

Dan moatte die wetten hersjoen wirdde, en ien oerienstemming brocht wirdde mei de behoefte der tiid.

Bettje:

Dat is wer in lape oer het alde kleed. Sij moatte ouskافت wirdde, en het folk mat *meijenoar* de nije wetten meitse, die sij noadig achtsje, dat sij allegjer de selde rjuchten foar har bestean hawwe. As het volk ienkear de macht krijt, moatte sij net *te heech* opsjen, tsjin it forstan en witnis fan de mannen mei de wiette boardjes en manchetten, want dat is alles lang gjin sûvere waer, er rint in bulte boekewiesheit oender, die ien de praktiek net doocht. Wij moatte *alles* fortbringe, sij kenne soender uws neat, en soenen wij dan langer *alhiel* nei har piepen doensje moatte? Wij moatte er *earst* wease, foar sij har machines damppe litte kinne.

Petronella:

Ja, dat is ek wier.

Bettje:

Doch as sij de machines ien har besit halde, dan ken wij wol arbeidsje, om har greatte foarsjinsten te besworgjen, en skiepjje sij uws, krekt sa lang mei in leech dei hjirke ou, dat har pakhuusen allegjer fol gjud sitte, en wij gjin cinten hawwe om it te keapjen. Dan binne de wâren goedkeap, mar de keapkreft is wei, en bljouwe sij *sa lang* sitten mei har gjud, dat it har foarfeelt en it sjin alle prisen fan de han dôgge, en de Vennoatskappen oenbine. De arbeiders wirdde op stritte smiten, en biede har wirkkreft oen, stjin *alle* prisen, sa smiet it iene het oare fan boppen, en san wrald hawwe wij sjenwirsch. Oan uws *meijenoar* de groen, verkeer- en arbeidsmidels, de machines enz. om foart te bringen oep groen, en uwt te heljen wat wij brûke kinne. Dan moatte de wetten it gebrûk regelje, en er ien forsjen, dat dit alles ien gemienskappelik besit bljout en brûkt wirdt, ien 't belang fan 't algemien.

Petronella:

Dan kinne wij ek nog is profitearje fan al dat moais, dat hjir en der, ien oare oarden te sjen is, sa men hjert, en dat wij nea komme te sjen, omdat de beurs derta te plat is.

Bettje:

As alle forkearsmiddels iene hannen binne fan de gemienskap, dan spoarre wij is nei Dutsklan ta, om op de bergen te sjen. Mei de keartsjes, as bewiesen, iene bûse, die wij forsjinne hawwe ta genotsmiddel, ta oentspanning, binne wij roenom klear.

Petronella:

Ken wij der dan roenom mei klear wirdde?

Bettje:

Wel seker. Dan steane er gjin soldaten mear oppe grinsen, die uws sisse dat wij ien in oar lan binne, of douanen om uws te fisetearjen as wij ek smokkelwaer bij uws hawwe. Het bewies van fortbringing of arbeit, is roenom geldig.

Petronella:

't Sil noch wat dwôrje, jet it sa fier is.

Bettje:

Derom gjin moed forlein. Striede, dat wij it forkrije mei, wij net! dan uws neiteam. It soe mien namme onear oandwaan, as de minsken nei mien dea sisse soene, Bettje hat har best net dien.

Petronella (*sjocht ta it finster uwt*):

Kom, der komt Willem oan.

Bettje:

Dan kenne wij straks earst thêdrinke.

Willem (*komt ien*):

Kom, alwer oan de nulle?

Petronella:

Wij hienen uws tied forpraat, derom skreppe wij nou safolle hirder.

Bettje:

Tied is jild wirch, seit it sprekward, en derom matte wij it meinimme.

Willem (*sjocht ta it finster uwt*):

Wie komt der oan? Sjoch dat jirrig minske, dat der omme hoeke komt is?

Bettje (*Sij sjocht ek*):

Dat is jou mem, Willem! as ik it goed sjoch!

Petronella (*sjocht ek ta it finster uwt*):

Soe sij hjir komme sille? Dat liket sa wol.

Willem:

Ja wrachtig, sij draait dit op.

Petronella (*tsjin Willem*):

Jou meije jou papieren wol wat opredde!

Bettje:

Lit mar lisse. Safolle moaitte hoewt men om in oar te ontfangen, net te meitsen.

Willem:

Ik mat toch strak wer oan 't skriuwen.

Frou Draaisma (*komt iene doar, men kin sjen, dat sij alder wurden is*) mei in sachte stimme):

Mei ik er ien komme?

Willem:

Mem! Hoe hawwe wij it nou? Jou hjir? Koenen jou uws huws fiene?

Frou Draaisma (*iene doar*):

Het is de fraeg, as ik wolkom bin?

Willem:

Hoe soenen jou net wolkom wease?

Frou Draaisma (*komt ien*):

Is 't nog goed mei jimme? Wie't hoe faek, soe ik nei jim ta, mar lit mij earlik bekinne, ik doarst 't net.

Willem:

Werom net? Wij hawwe jou it huws net foarbean.

Frou Draaisma:

Né, jonge! Dat wiet ik wol, mar der is safolle forfallen, wer ik sa 'n least fan haw, dat ik koe it net langer uwtstean. Mien beide bern, op san manier misse te moatten, die uws alles wease koenen, tot stean in jins alderdom. Nea bij har te kommen, dat moast oars. De iene sa fier ou, doch de oare, dou wiest tichte bij uws, en 't skiende wol, dat dij alles forgetten wie, mei hoefolle soargen wij dij great brogt hawwe, en dat bij dij gjin trek bestie, om is bij uws te kommen. De alderleafde wie alhiel forgetten!

Willem:

Och né, mem! die wie net forgetten. Faak haw ik de stille hoap bij mij hawn, dat ien fan jimme, as wol beide, komme soenen bij uws, want ik begriep best, wat it alderhert fiele moast, bij it forlies fan har bern. Doch Bet tsjit bij mij nijer as mien alden, mem, en dat mat ommers ek sa wease, net! Sieker mem, de greathertigheit, dat jim pleaget, mat er uwt.

Frou Draaisma:

Och Willem, as stou witten hieste, hoefolle sljiploase nachten ik troch brogt haw, dan hie dien berne hert net swije *kennen*. Hoefolle trinnen er fallen binne om jimme, né! dat hiest net uwtstien jonge!

Willem:

En *toch* soe de leafde fan Bet bij mij heecher stien hawwe, mem, ik hie *net* komt.

Frou Draaisma:

Sil nou alles forgotten wease, wat er forfallen is? Ik wol graag mien han er op jaan, dat ik er noait wer oer prate sil.

Willem:

Der is 't allinne net goed mei. *Wij* hawwe noait spul hawn om uws sels, doch tsjinoer Bet is jou skild great. Ken Bet er ien tastimme, dat de freeslike fortinking, die jim op har laadden, mei de handruk, die mem dan ek *har* biede wol, alles forgotten wease sil, of ljeaver noait wer oer praten wirdt, dan is dat fan mien kant uwt de wei.

Frou Draaisma (*tsjin Bettje*):

Bettje, as ik erken, wij hawwe jou *min*, o sa min behandle, doch der sa 'n min karakter as uws soan Petrus, tuskenbeide siet, die him *niks skamme*, 't is treurig dat ik it sisse mat, mar 't is doch **wier**, en de foaroardielen, uws stan eigen, wienen de oarsaken, dat de beskuldiging sa hird roen. Nou ik dit alles djip betreur, dat het gebeurd is, en ik jou foarklearje, dat fan mien kant *alle* wrok fordrean is, *ken* en *wol* Bettje mij dat ek neisise, en mij derop de hân jaan? Sij ken dermei in jirrich minske, die fan fortriet en kommer de hjirren gries wirden binne, gelukkich meitse. (*Sij stekt Bettje de han 'ta, die disse oannimt.*)

Bettje:

Frou Draaisma, san earlike bekintenis docht mij goed, en nim jou hân mei graagte oan, en beloof jou, dat it forgotten wease sil.

Frou Draaisma:

O, tank, tank, nou bin ik gelukkich. Jou sille oenderfiene, dat ik ien acht jier in bulte leard, in bulte oenderfoen haw, wat ik noait *tinke* kint hie, dat in memmehert oenderfine *koe* sels.

Bettje (*tsjin frou Draaisma*):

Ik moat sisse, dat doe jou hjir binnenkamen, *mij* nog alles net forgotten wie, want it wie hird, *tige hird* foar mij, wat ik bij je oenderfine moast, doch jou earlike bekintenis die mij goed, ik fiede dat sij uwt jou hert foartkaem. Ik sil jou, safolle as ik kin, forgoedsje as dochter, as ik mij nou sa neame mei, foar die moailike jirren, die jou trochstien hawwe. As *mien* mem, die nou al lang dea is, *har* dochter as in weijage dief oppe strjitte stean sjoen hie, wat soe it *memmehert* dan fielt hawwe. Der moastten jou doe ek om tocht hawwe?

Frou Draaisma:

Ik miende doe, lit mij earlik wease, as *frou fier boppe* in faem te stean, en koe mij *net* begripe, dat sij ek op san hichte stean koe as minske, liek as wij. Ik folgge, wat in oar mij foardie, en miende derta rjucht te hawwen. Ik haw leard, dat minskeweasen, *net* oan in stan iene maatskappij forboen is, nou ik jim gelukkig libjen sjoch.

Willem:

Blied bin ik, dat mem dat insjoen hat, het kin jim geluk foarheechje op jim alde dei.

Frou Draaisma (*tsjin Petronella*):

En Petronella wie net lik op mij, wol? It lijen dat jou uwtstean hawwe, haw ik mei jou dielt. Wie het foar jou swier, och ljou dat it mij ek trinnen kost hat.

Petronella:

O né! mem! Ik hie gjin wrok tsjinoer jou, doch nou ik hjir wie, hie ik in minne positie, om nei jou ta te rinnen.

Willem (*tsjin frou Draaisma*):

Mar heit! werom kaem die net mei?

Frou Draaisma:

Och jonge, sa mei ik dij nog wol neame, net?

Heit soe graag meikomt hawwe, as hij mar wist, dat hij goed ontfongen waer.

Willem:

Dan er dadiik mar op uwt. (*hij ggit oaf.*)

Bettje:

Werom soe hij ek net ien 't geluk deelee?

Frou Draaisma (*krijt Bettje bij de han*):

Och Bettje, ik soe sa graag wolle, as mien alde man oanstonds hjir komt, en noch is wat brimstich is, dat jou dat wat oer de holle sjen wolle. Hij ken noch net sa gau oer alles hinne komme as ik, en ontfalt him wol is in wirtsje dat net op sien plaets is, hij mient it net sa slim.

Bettje:

Dat nimme wij net sa nou mear. Wij wolle om-mers geluk om uws hinne forspriede, en sjogge ek oan, wie wij foarhawwe.

Frou Draaisma:

Dat soe ik sa graag wolle? Dat die skoane dei die foar uws allegjerre goudene dagen beloove, net wer forlern gean meij. Ik wol jim net lestig falle mei mien geklei, o né! Nou mij in stien fan 't herte fallen is, wol ik pleisierig wease, nou kinne wij ommers wer libie.

Petronella:

Ja mem, wij wiette foaral wat lijen is. Ik haw oenderjoen, dat nei lijen, foarblijen komt. De sinne skient nou foartoan ek helderder oer jimme hollen.

Frou Draaisma (*suchtet*):

Ja, fanke, it libben seit al wat. Wij binne net ien de wrald te gast.

Bettje:

Nou mem, sa sil ik jou nou mar neame, gean wat sitten, en bljouw wat bij uws.

Frou Draaisma (*gjit sitten*):

Dat wol ik wol graag dwaan. As de alde man mar meikomt. Soe er hast komme?

Bettje (*sjogt ta it finster uwt*):

Ja, der komme sij al oan. Dan hat Willem ek net alhiel oan huws ta west.

Frou Draaisma:

Dat sil 't net. Hij wist dat ik hjir hinne soe, en koe hij it alligt net uwtstean om thuws te bljouwen. Hij is mij fest efternei gongen, en dit al geandewei neijer uwtkuijere, om te wieten hoe ik ontfongen waar.

Bettje:

Tochten jim, dat wij san bestean hienen, dat wij jim er uwtsmiete soenen? (*Sij laket.*)

Frou Draaisma:

Né, Bettje né, dat net. Mar wij koenen jim alle beide, en ik wol jou dit wol sisse, as ik de doar wiest waer, dan stie ik er net foar ien, as de alde man gjin hannen oan him sels slein hie, sa hie hij 't er mei te stellen. Sa bar foen hij it libben, bern te hawwen, sa ticht er bij te wenjen, safolle oenderfiening hawn, dat it libben waer him ta in lest. (*Willem en Draaisma komme iene doar, men ken oan de letste sjen, dat hij skriemt had.*)

Willem:

Hjir is heit al.
(*Draaisma stekt de han uwt nei Bettje, doch seit neat, mar faget in trien wei.*)

Bettje (*krijet sien han beet*):

Hjir heit! der is mien han, alles is forjoen en forgotten, en wij sille foartoan jimme bern wer wease. Kom, hjir is in stoel, gean nest mem wat sitten, dan sille wij joed fæest fiere fan uws herieniging.

Draaisma (*kniept Bettje iene han*):

Tank, tank! nou ken ik wer libje; alles forgotten en forjoen!

Willem:

Alles wat wij dwaan kinne, om jimme it libjen genoeglik te meitsen, sille wij as uws plicht achtsje. Want siker, uws beginsel seit, leaf te hawwen en te forjaan, wat mei uws de spot drjouwt, uwt onkunde. Wol erken ik, dat er oender uws partij folle binne, wer men fan ljouwe mat, dat sij ien har skild fiere, eag om eag, tosk om tosk. Doch derom hawwe de minsken geliek as sij sokken net fortrouwe, de loedste roppers fan geliekheit binne de ealste faak net.

Bettje:

Mar lit mij er bijfoegje, dat men ek net sa gau klear wease mat mei minachting te betoanen tsjinoer har, die *net uwt plezier* uws beginsel siekje te beforderjen. Wer men gjin studie fan meitse wol, hat men ek gjin rjucht fan oardiel. Men sjocht dan mar al te faak de hirde kanten oan foar de innerlike waerde.

Draaisma:

Ik haw fan it socialisme gjin studie makke, dat erken ik graag, omdat wij miene, dat it jim te dwaan is om uws stan en positie ien de maatskappij omfier te smiten en allegjer geliek te weasen, dat liket uws net goed ta. Jin eigen leit altied het neist oan 't hert.

Willem:

Heit sil, bij neitinken, *dit* toch ek ligt begriepe, dat de h le handelsstan, winkeliers en lietse keaplju, nou noch, ien seker opsicht foar 't *genot* fan 't folk libje, mar *dit* weagt *swierder*, *noadelous* de waren foar 't ferbroek dwj rder meitse. Sij matte libje fan har fortsjinst, dat is safolle, dat sij dertroch de pries fan de waren dw rder meitse. Het forskil tusken *keap* fan de *forb uwer* en forkeap oan de *forbr ker* hjit winst en der libbe in skare fan minsken fan, die

er in bestean fan meitse en *neat fortbringe*, dus op kosten fan in oar foartbestean.

Draaisma:

Mar wij kenne uws waaren doch net direkt krije fan de foarbouwers uwt oare lannen.

Wille m:

Troch omsetting fan de waaren, die *wij* te folle hawwe troch de steat, ruilje wij bij oare folken ien, wat *wij* brûke en net hawwe. Derta moasten inkelde betoefte saakkundigen foar oanwiest wirdde, die rjuchstreeks ien foarbiening stienen mei de foarbouwers ien oare lannen, en die die waaren troch bemiddling der staet leverden oan ien of twa winkeliers op iedere pleats, die se oujoegen oan de forbroekers. Men koe derta oanwiese, die gebrekkig of ongelukkig wienen. Mar de kreftige manlju en froulju onferskillig wer, matte arbeidsje, uwt de groen helje wat sij foartbringe ken. En die groen mat beschikbaar stelt wirdde oan elk die 't libje wol.

Draaisma:

Mar folle minsken wiette fan bouwen neat ou. Wie soe sich mei 't oenderwies, rjuchtsaken, ambtenaerswesen en godstsjinst beleastte?

Wille m:

Wat heit it leaste neamt, hjert bij 't oenderwies tuws, er hjert gjin plak foar die namme te weasen ien de opfatting fan sjenwirsch. As de arbeid oppe groen, mei forbetterde wirktügen en koarter arbeidsdei, in lust, in soort uwtspanning waer, en dat *ken* sij wirdde, dan soe skielik elk der in genot ien fiene, elk hie graeg in hoeke of hoekje tûn werop er tûnt-sje koe, oenderwiesers sawol of die ambten bekleedsje. Sij wienen dan net fies as sij is modderige hannen hienen. Wij hawwe it al fjirst te lang mei uws *onbekinde* heit halden, lit uws it ien 't forfolg mei uws goedmienende, *bekende* mem, de natûr, halde.

Draaisma:

Ik bin te ald om der noch studie fan te meitsen en joed wolle wij foaral net mear oer prate. Ik bin sa blied jonge, dat wij wer frede slûten hawwe, en wij wolle nou oer oare dingen praatte.

Frou Draaisma:

Lit uws strak nei huwsgean en kom dan meijenoar joen wat bij uws oan huws. Ik sil it beste opsette wat ik ien mien huws haw.

Bettje:

Dan mat dat mar weaze, net Petronella?

Petronella:

Dat kin wol, dan binne alle swirrheden oane kant.

Willem (*sjocht ta it finster uwt*):

Mar wat hearren komme der oan?

Frou Draaisma (*en de oaren sjogge ek*):

O God, dat is Petrus mei Bouke en Jetske.

Bettje:

Nou Petronella, nou sil it foar dijer op oan komme.

Petronella:

Dat sil wol wat meifalle, Bet!

Frou Draaisma:

Och, as dat ek noch is te rjuchte komme mogt.

Petronella:

Het is ommers te rjuchte?

(*Bouke en Jetske komme op. Petrus blijouwt iene doar stean.*)

Petrus (*iene doar*):

Allegjerre bij elkoar, hoe kin 't sa treffe.

J e t s k e (*foarwondert*):

Hawwe jim joed greate forsoendag halden ?

B o u k e :

Dat liket wol sa.

P e t r u s :

Mei ik ien komme ?

W i l l e m :

As jou folbrogt hawwe, wat ik oer fjouwer jier sein haw, dan bin jou wolkom, mar wij wolle uws gelokdei net troch in ongeluksfûgel bedoarn hawwe.

P e t r u s (*komt ien*):

Dat haw ik, oars hie 'k hjir net komt.

W i l l e m (*steckt him de han ta*):

Wel nou, wês dan wolkom, broer. (*Sj fûskje*):

P e t r u s *fûsket hertlik mei sien heit en mem en seit tsjin Bettje*):

It sil jou wol net forgetten weaze, wat er tusken uws foarfallen is, doch der Willem mij wer ien freunskip de hân tastekt, hoapje ik ek bij jou op forjiffenis.

B e t t j e :

Forgetten net ! Mar wij *kinne* forjaan, as wij sjogge dat de persoan it wirch is. Ien dat fortrouwen sil ik jou hân oannimme. (*Sj fûskje*).

P e t r u s (*tsjin Petronella*):

En mei ik ek jou de hân tastekke ?

P e t r o n e l l a (*nimt sien han oan*):

Wel zeker. Wat er foarfallen is, dat is foarbij. Petrus, ik bin *nou* gelokkig, wat wol ik dan mear.

P e t r u s :

Gelokkig ! dat wirdt falt mij kalt oppe lea, uwt *jou* mûle.

Petronella:

Dat hoewt net. Of tochten jou, dat wij de tied net brûke sa 't sij foar uws leit? De ban, die tusken uws bestean had, is forbritsen. Dat 'aaklige wirdt »it sil wol wat neijenoar ta wenne«, roest mij net iene earen. Wat net bijenear past, mat skaad wirdde. Jou hawwe ienkear de keus hawn, om jou geluk te siekjen, en 't eag foel op mij, eigentlik op mien rieksdaelders. Ik fortrouwde jou as man fan ear, dat jou mij beminden, en ik hie jou leaf, *net om jou jild*. Doch it blikte mij gau, dat jou earloos wienen. Doe ik eindlik in ein oan mien lijen meitse koe, haw ik dat dien, en dermei hawwe wij ek oudien Petrus!

Petrus:

Dus, dan *wiet* ik dermei, werop ik steat haw te meitsen en is alle hoap forlern.

Petronella:

Jou seinen nies, dat jou better wirdden binne, mar der hapert noch wat oan, oars hienen jou net wer om mij tocht, dat moast net wer ien jou opkomt hawwe. En derom noch is, fan herte betterskip!

Petrus:

Mien jou, dat men derien ek net foroarje kin, bij better iensicht!

Petronella:

Wat net kin, wiet ik net sa liek, alteast mien foartrouwen 'skink ik jou ien dat opsicht *noait* wer. Wij hawwe foargoed ourekkene. Sjoch ik nou is in flinke kearel mei in karakter, dat mij befalt, wollicht freegje *ik* die dan wol is, as hij mei mij it libben lans wol. Ieder sien beurt is net te faak. Mar dan wol ik *earlik* bljouwe, Petrus, earlik en dermei uwt.

Bettje:

Lit uws nou dat petear oubrekke. Petrus wiet nou wol dat Petronella har libben net wer oan dat

fan sienes forbiene wol. Ienkear wie har faak genoch.

Draaisma (tsjin Willem):

Ik mat toch sisse, hoe mear ik mei jimme tinsbeelden bekend wirdt, dat bij in earlike tapassing, folle forkeardens uwt de samenlibbing forbanne waer.

Frou Draaisma:

Ik jou Petronella derien geliek, wat net bijenoar past, moat ek net bijenoar libje. De rieksdaelders keplje in bulte herten tot ien, sa 't *hjit*, mar wij hawwe it bij oenderfiening, dat het in onuwtspreklik lijen te weag bringe ken iene huwshalding. Willem hat mij wol is sein, dat net allinne it lijen dat wij sjogge, mar dat dertroch ek de kiem bij de bern lein wirdt, die sich foartplantet fan geslacht tot geslacht, as de alden net meijenoar oer de wei kenne, en mei onienigheit har libben slite, en ik ljouw 't ek wol.

Petrus:

't Is forlern! 'k Haw disse fjouwer jier net iene wrald te gast west, ljouw dat mar. It hirde jok fan tsjinstbaerheit drukt mij swier genoch oppe skouders. 't Is net oars. 't Sil mien fortsjinne lean wol wease, en mat nou fjirder allinne oppe wrald stean. Wel nou, dat sil him ek wol redde.

Bettje (tsjin Petrus):

It boontje komt om 't loontje, Petrus! Doch ien treast, jou hawwe gezelskap, sjoch mar is om jou hinne. Hoe folle bedoarne hearesoantsjes tarden op heite goed forsjoene brankas, en wat lietser har forstân wirdt troch har dierlik libben, wat greater hansen sij forbeeldsje te weasen, doch *eindlik* lisse sij foar ald fuil iene goatte. Dan wirdde sij troch har alders opraept en Ommerschans en Oost-Indie herbergt mannich adelijk skoelje. Ik sil elk taroppe, fierd toch jimme berntsjes op, dat er karakter ienkomt, lear ze *zwart* en *wiet* wiet neamen, onfor skillig *wie* it fréget. Sjoch nauwlettend ta op har

natûr en wês onforbiddelik, om it kweade, dat er skûlet, te bestrieden, en gean foaral mei in goed foarbiêld foar, want it bern wol sa graag fan greaten ousjen. Lear har, dat it geluk net te forkrijen is mei goud en adelijke titels, mar mei forstân en earlikheit fan karakter. De earne bodder, de foartbringer stjit as minske ien de samenlibbing heecher as de skatrieke coupontsjeknipper.

Wille m:

Het minskdom hat troch it foarbiêld fan hertloase, falske, earloase behearders, foar in great diel har karakteradel forlern, en sil de *earste fraeg* wease, om sien efenminske in tsjinst te bewiesen, wat ken ik er oan forsjinje. Men freget net mear, wat gebiedt mien plicht as minske mij om geluk oan te bringen, nea? Wat is wurch dat ik mien han uwtstek. En noch altied kankert dat kwea fort ien uws samenlibbing, ja, forergert hast mei de dei. Foar hoe lang nog? As wij de algemiene stroomingen ien de hiele wrald neigeane, in iepen eag hawwe foar it skrijuwende onrjucht dat iedere dei op uws wei sich plaetst, as wij die flietige, arbeidsjende, foartbringende stumpers har erbarmelik libben foartslêpen sjogge, mei de griens op it oanlit, dat sisse wol: wij fordrage it, sa lang as 't mat, dan walget it him, die in minskehert, dat *fielt*, ien sich omdraagt.

As wij, oeral troch de zucht nei winstbejag, het great bezit har klaauwen sjogge ienslean en onverbiddelik omfier smiet wat sich forset, of har iene wei stjit, om oan har hartstocht: skrape, foldwaen te kinnen. As wij de zuchten hjerre, die uwt miljoenen herten, dagelieks opstiege, mei it forlangen om in minswaerdig bestean te forkrijen foar har wiif en berntjes, al die trjinnen die ien memme eagen blinke, oer de takomst fan har bern, beantwirdsjen sjogge mei in forachtlik skouderopheljen, jimme matte tied dwaen, die greate hansen hawwe gjin haest. It lijen deart har net.

Mar gau komt de tied fan forlossing, dat de miljoenen ontefredenen sich om de plante frijheitsbeam

skare en mei de earnstige wil beziele, mei oprolle fusten steane en uwtroppe: Wij wolle uws net mear forskoppe litte, de frijheit foar uws allen, begearje wij. Wij wolle libje, wij wolle geniete wat wij foartbringe, *foart* mei dat knaagjend ongedierte dat uws lang, fjirst te lang de foet oppe nekke hawn hat. Sjoch, heit en mem, dan ontwaket die echte geast nei frijheit, die net freget nei goud of sulver, mar sich koesterend delslait, oan de boarst fan uws aller mem: de natûr. Dan kenne wij fleurig, iens fan sin, neist en mei elkoar libje, dan wolle wij arbeid-sje en kenne wij geniete, dan libbet de ien de oar net mear iene wei, dan dogge wij uws pligten wardearje uws rjuchten. Dan rûset oer hiel de aerdbol de amme fan wolfaert, geluk en vrede.

IT GORDIN FALT.

UWT.

